

Оцінка впливу на довкілля: *умови та досвід реалізації в Україні*

 Екоclub

м. Рівне, 2021

Винярска М.Г., Кітовський В.Л., Кондратюк О.І.
Оцінка впливу на довкілля: умови та досвід реалізації в Україні/
За ред. Мартинюк А.М., Холодова Н.В. — Рівне, 2021. — 181 с.

Автори:

Винярска Мар'яна (2 розділ),
Кітовський Віталій (1 і 4 розділи),
Кондратюк Олена (3 розділ)

Загальна редакція:

Мартинюк Андрій,
Холодова Наталія

Редагування: Заворотна Ганна

Верстка і дизайн: Скокова Анастасія

Цей документ дозволяється копіювати з некомерційною ціллю без спеціального дозволу ГО «Екоклуб», однак посилання на джерело інформації є обов'язковим.

Розповсюджується безкоштовно.

Це дослідження виготовлено в межах Ініціативи з розвитку екологічної політики й адвокації в Україні, що здійснюється Міжнародним фондом «Відродження» за фінансової підтримки Швеції.

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам/авторкам цього дослідження і не обов'язково відображають погляди Уряду Швеції. Відповідальність за зміст дослідження несе виключно ГО «Екоклуб».

ЗМІСТ

<u>4</u>	ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ
<u>6</u>	РЕЗЮМЕ
<u>13</u>	ВСТУП
<u>18</u>	РОЗДІЛ 1. Аналіз законодавства щодо уповноважених державних органів у процедурі оцінки впливу на довкілля
<u>54</u>	РОЗДІЛ 2. Огляд діяльності у сфері оцінки впливу на довкілля в Україні
<u>108</u>	РОЗДІЛ 3. Аналіз системи регіонального моніторингу стану довкілля в Україні
<u>145</u>	РОЗДІЛ 4. Судова практика у справах про застосування Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»
<u>162</u>	ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ
<u>169</u>	ДОДАТКИ
<u>179</u>	ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АЗК – автомобільний заправний комплекс.

АЗС – автомобільна заправна станція.

ВУЖКГ – Виробниче управління житлово-комунального господарства.

ГДК – гранично допустима концентрація.

Гідрометеоцентр – гідрометеорологічний центр.

ГО – громадська організація.

ГУ – Головне управління.

ДБН – Державні будівельні норми.

Держадміністрація – державна адміністрація (обласна, м. Київ та м. Севастополь).

Держекоінспекція – Державна екологічна інспекція України.

Держпродспоживслужба – Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів.

Держсанепідемслужба – Державна санітарно-епідеміологічна служба України.

Держуправління, ДУ – державне управління.

ДСП – державні санітарні правила.

Зарплата, з/п – заробітна плата.

ЗМІ – засоби масової інформації.

ЗУ – Закон України.

КАС – Кодекс адміністративного судочинства України.

КМУ – Кабінет міністрів України.

КП – комунальне підприємство.

Мінприроди – Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України.

Мінфін – Міністерство фінансів України.

МОЗ – Міністерство охорони здоров'я України.
МПП – мале приватне підприємство.

Облрада – обласна рада.

ОВД – оцінка впливу на довкілля.

ОДА, облдержадміністрація – обласна державна адміністрація.

ОМС – орган місцевого самоврядування.

Оргтехніка – офісна техніка.

ОТГ – об'єднана територіальна громада.

ПАТ – приватне акціонерне товариство.

ПЕТ-пляшки – пластикові пляшки.

ПЗС – пости спостереження за станом забруднення.

ПЗФ – природно-заповідний фонд.

Промвузол – промисловий вузол.

Промпідприємство – промислове підприємство.

Реєстр. № – реєстраційний номер.

РОДА – Рівненська обласна державна адміністрація.

Санепідеслужба, санепідемслужба – санітарно-епідеміологічна служба.

Санепідемстанція – санітарно-епідеміологічна станція.

СЗЗ – санітарно-захисна зона.

с/г – сільське господарство.

сmt – селище міського типу.

С/о – Сумська область.

СЕЕ – санітарно-епідеміологічна експертиза.

ТОВ, ТзОВ – Товариство з обмеженою відповідальністю.

ТПВ – тверді побутові відходи.

ЦДЕА – Центральний державний електронний архів України.

РЕЗЮМЕ

Оцінка впливу на довкілля – процедура, спрямована на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання та відтворення природних ресурсів під час прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля.

Запровадження процедури з Оцінки впливу на довкілля в Україні є суттєвим кроком вперед, однак залишається ще багато недосконалостей, що можуть нівелювати цю прогресивну ідею.

Під час дослідження Екоclub мав на меті отримати об'єктивну інформацію про стан процедури з оцінки впливу на довкілля в Україні та розробити рекомендації щодо її вдосконалення, щоб наступні управлінські та політичні рішення були справедливими.

Для цього ми проаналізували:

1. Законодавство щодо уповноважених державних органів у процедурі оцінки впливу на довкілля;
2. Фінансову та кадрову спроможність діяльності департаментів/управлінь/відділів 24 обласних державних адміністрацій України, що працюють у галузі оцінки впливу на довкілля;
3. Рішення у галузі ОВД: позитивні висновки та відмови, доступ до інформації;
4. Державну систему моніторингу стану довкілля, використовуючи регіональні доповіді 9 областей України (Волинської, Київської, Львівської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Тернопільської, Харківської та Миколаївської) за 22 роки (1998–2019 рр.);
5. Судову практику у справах про застосування Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

ВИСНОВКИ

Чинне нормативне регулювання процедури оцінки впливу на довкілля дає широкі повноваження територіальним органам, відповідальним за проведення ОВД. Проте можливість їх практичного й ефективного застосування *суттєво нівелюється наступними факторами:*

- обмеженість кадрових, фінансових і експертних ресурсів відповідних органів, що об'єктивно не здатні дати кваліфіковану оцінку звіту про оцінку впливу на довкілля, а відтак суттєва залежність від змісту звіту, що готують на замовлення зацікавленого суб'єкта господарювання;
- уповноважені територіальні органи не представляють інтереси територіальних громад, що зазнаватимуть впливу відповідної діяльності;
- підрозділи з питань екології та природних ресурсів не є незалежними у своїй діяльності, оскільки є частиною місцевих органів виконавчої влади.

Висновки на основі аналізу спроможності та діяльності структурних підрозділів ОДА у галузі ОВД:

- кількість висновків із ОВД, виданих протягом року, у всіх областях різна та коливається від 38 у Луганській області до 227 – у Львівській;
- загалом підготовкою висновків із ОВД в ОДА займається від 2 до 8 осіб і їх кількість не завжди прямопропорційна кількості виданих висновків ОВД в області;
- деякі ОДА вказують на потребу у залученні зовнішніх експертів, а станом на серпень 2021 р. в Україні не функціонує Реєстр експертів, що повинен адмініструватися Мінприроди;
- у зв'язку з відсутністю затвердженого положення про експертну комісію з ОВД на практиці сертифікованих експертів залучати немає можливості, так само як і зовнішні експерти не можуть долучатися до процедури підготовки висновку з ОВД;
- з Державного бюджету виділяють лише кошти на заробітні плати працівників, які займаються підготовкою висновків із ОВД. Додаткові кошти на

здійснення діяльності, пов'язаної з ОВД, – перевірку інформації, поданої у звіті, залучення додаткових експертів, не виділяють;

Значна частка висновків із ОВД, що видали структурні підрозділи обласних державних адміністрацій, мають наступні недоліки:

- не уніфікована інформація про тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності;
- не всі висновки з ОВД містять інформацію про нормативні розміри викидів речовин-забруднювачів;
- часто вказано, що вплив на довкілля буде менший, ніж гранично допустимий, без вказання реальних даних вимірів і розрахунків, а частина прогнозованих показників діяльності вказують зі значною похибкою;
- деякі висновки мають описову форму викладу матеріалу про запровадження природоохоронних заходів без конкретизації, що унеможливує подальший моніторинг виконання взятих зобов'язань;
- висновки не містять інформації про враховані чи відхилені зауваження громадськості;
- у висновках із ОВД без підтверджувальних документів вказано, що на території розташування об'єкта планованої діяльності відсутні пам'ятки історії та культури, заповідні об'єкти, зелені насадження;
- не вказано кількість відходів, що будуть утворюватися від планованої діяльності;
- висновки з ОВД не містять інформації про вплив на рослинний і тваринний світ взагалі або містять формальну замітку, що у межах території планованої діяльності флори та фауни не існує.

Моніторинг стану довкілля у регіонах необхідний для того, щоб об'єктивно оцінювати безпечність проживання у тих чи інших регіонах, а також для ухвалення рішення про збільшення кількості забрудників, що там працюватимуть.

У дослідженні експерти аналізували «Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища» у 9 областях України за 22 роки.

Під час дослідження опрацьовано 160 із 198 запланованих доповідей. Їх ГО «Екоклуб» отримав від 10 джерел, на що витратили 7 тис. 295 грн 35 коп. Решту 38 доповідей не виявлено.

Опрацювавши 160 регіональних доповідей, експерти побачили:

- не всі ОДА забезпечили доступ до регіональних доповідей про стан довкілля для громадськості;
- відсутня загальна структура регіональних доповідей, у різних областях моніторинг виконується по-різному, що не дозволяє однозначно порівнювати результати;
- у доповідях відсутні обґрунтування кількості точок спостережень і кількості проб;
- у доповідях зазвичай описано лише результат моніторингу, тобто вказано задовільно/незадовільно, відповідає/не відповідає вимогам, і не подані власне дані спостережень чи кількість проведених досліджень, відібраних проб і їхні невідповідності.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Для вдосконалення процедури оцінки впливу необхідно врегулювати наступні питання:

- визначити предмет і терміни подання додаткової інформації, можливість продовження терміну громадського обговорення у випадку подання інформації щодо питань, що повинні бути висвітлені у звіті, однак були подані після проведення громадських слухань і не розглядалися громадськістю;
- надати права уповноваженому територіального органу самостійно збирати інформацію з метою оцінки впливу на довкілля;
- визначити підстави для визнання діяльності неприпустимою;
- розробити нормативні акти й/або методичні рекомендації про застосування уповноваженими територіальними органами повноважень щодо встановлення компенсаційних заходів, заходів із запобігання, уникнен-

ня, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження впливу планованої діяльності на довкілля, моніторингу впливу планованої діяльності на довкілля, здійснення післяпроектного моніторингу, створення переліку найкращих доступних технологій і методів керування;

- деталізувати підстави для скасування висновку з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої діяльності у судовому порядку;
- розглянути варіанти передачі рішення про допустимість чи недопустимість плану діяльності *одному з органів*:
 - центральний орган виконавчої влади у галузі охорони навколишнього природного середовища;
 - територіальні органи такого центрального органу виконавчої влади (за умови їхнього створення);
 - підрозділи місцевих органів виконавчої влади за умови змін правового регулювання їх статусу, які би суттєво збільшували їх незалежність під час вирішення цих питань.

Для вдосконалення роботи структурних підрозділів ОДА, відповідальних за ОВД:

- Розробити та затвердити Положення про експертну комісію з ОВД, кваліфікаційні вимоги до експертів, забезпечення відповідальності експертів і порядок ведення реєстру експертів із ОВД.
- Створити експертні комісії з ОВД, членів яких призначають терміном на три роки уповноваженим центральним органом і уповноваженими територіальними органами, з числа експертів з Реєстру експертів, що веде уповноважений центральний орган.
- Вирішити питання кадрового забезпечення у структурних підрозділах ОДА, які займаються питаннями ОВД, залежно від завантаженості та підготовленої кількості висновків із ОВД.
- Мінприроди затвердити методичні рекомендації щодо розміщення інформації з ОВД на сайтах структурних підрозділів ОДА, відповідальних за ОВД, і розширити перелік способів поширення інформації про проведення громадського обговорення на різних електронних ресурсах.

- Закріпити відповідальність за залученими до розробки звіту з ОВД експертами за правильність своїх висновків.
- Описувати та подавати у висновках і відмовах до звіту з ОВД узагальнену інформацію про враховані чи відхилені зауваження громадськості з відповідним обґрунтування прийнятих рішень.
- Під час формування висновків із ОВД додатково здійснювати діяльність із моніторингу, перевірки даних, експертиз для перевірки інформації, наданої господарюючим суб'єктом, зокрема, у звіті з ОВД.

Рекомендації для вдосконалення звітів із ОВД:

- Уніфікувати подачу інформації у звіт з ОВД про тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності.
- Уніфікувати подачу інформації у звіті з ОВД про вплив на навколишнє середовище. Деталізувати, яку саме інформацію повинні додати до звіту, та в якому вигляді.
- У звіті з ОВД вказувати кількість відходів, що будуть утворюватися внаслідок планованої діяльності, у цифровому вираженні: загальну кількість відходів і кількість відходів для кожного виду окремо.
- Вказувати, на підставі чого зроблений висновок про відсутність негативного впливу на природно-заповідний фонд, із документальним підтвердженням або здійсненням необхідних досліджень, експертиз чи залученням відповідних експертів.
- Обґрунтовувати підтверджувальними документами й/або результатами досліджень, проведених уповноваженими на це суб'єктами, інформацію про відсутність на території розташування об'єкта планованої діяльності пам'яток історії та культури, заповідних об'єктів, зелених насаджень.
- Конкретизувати та надати підтверджувальні документи про природоохоронні заходи та роботи із благоустрою, що планують впроваджувати.
- Вказувати у висновках із ОВД точні цифрові показники з мінімальною допустимою похибкою, а не наведені приблизні дані.

- Конкретизувати у висновках з ОВД компенсаційні заходи та встановлювати критерії їх виконання та кількісні вимоги.
- Обґрунтовувати заключення про вплив або відсутність впливу на клімат.

Для покращення моніторингу стану довкілля у регіонах:

- Забезпечити порівнюваність результатів моніторингових спостережень як у часі, так і у просторі.
- Забезпечити неперервність ведення спостережень у пунктах моніторингу.
- Забезпечити вільний онлайн-доступ до даних моніторингових спостережень у зручній формі (всі моніторингові спостереження разом із різними видами досліджень відібраних проб повинні бути у вільному онлайн-доступі).

ВСТУП

У постійній гонитві за економічними благами суспільство свідомо чи несвідомо забувало про охорону довкілля. Це призвело до зміни клімату, наслідки якої вже сьогодні відчуває людство у різних частинах планети: повені, посухи, безперервні пожежі, аномальні температури, невластиві для певних видів кліматичних поясів тощо.

Україна протягом всього періоду незалежності перебуває в економічній кризі, під час якої людьми все більше сприймався наратив «економіка передусім». Як наслідок, у суспільстві закріпилася думка: спочатку гроші, потім – охорона довкілля.

Такий підхід переріс у низку суперечливих рішень і змін у галузі природоохоронної політики. Це призвело до ліквідації територіальних органів Мінприроди, відсутності дієвого державного органу, що стежить за дотриманням природоохоронного законодавства, фактичної неспроможності держави забезпечити виконання природоохоронного законодавства за допомогою органів місцевого самоврядування. У результаті – екосистеми рік, що деградують, знищення зелених насаджень, погіршення якості повітря, отруєння бджіл у всій Україні тощо.

У 2019–2020 рр. Екоclub брав участь у громадських консультаціях під час процедури з оцінки впливу на довкілля, що проводило підприємство «Кроноспан». Так, Екоclub помітив, що їй необхідні складові (наявність правдивої інформації про стан довкілля; незалежний орган, що спроможний забезпечити проведення якісних громадських консультацій і надати правдиву оцінку планованої діяльності підприємства) відсутні. За критику звіту з оцінки впливу на довкілля «Кроноспан» подав судові позови на активістів.

Під час дослідження Екоclub мав на меті отримати об'єктивну інформацію про стан процедури з оцінки впливу на довкілля в Україні та розробити рекомендації щодо її вдосконалення, щоб наступні управлінські та політичні рішення були справедливими.

ІСТОРІЯ СПРАВИ ЕКОКЛУБУ ЗА БЕЗПЕЧНЕ БУДІВНИЦТВО ДЕРЕВООБРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА ПОБЛИЗУ РІВНОГО — «КРОНОСПАНУ»

Червень 2019

Головою Рівненської ОДА Олексієм Муляренком підписано розпорядження про продаж ділянки

У розпорядженні йшлося про продаж земельної ділянки 22,7462 га для ТОВ «ТЕХНОПРИВІД ІНВЕСТ ГРУП» за 3 278 039 грн.

Липень 2019

«Кроноспан» оголосив про наміри будівництва деревообробного заводу у с. Городок

Кроноспан [оголосив про наміри будівництва](#) деревообробного заводу у селі Городок, що біля Рівного. Компанія наголошувала на іноземних інвестиціях у розмірі 200 млн євро й іноземних підходах до ведення бізнесу (законно, публічно та відкрито).

Вересень 2019

Екоклуб отримав перші звернення від громади

До Екоклубу [звернулася рівнянка](#), занепокоєна намірами майбутнього деревообробного заводу.

Жовтень 2019

Обласна влада й інвестори підписали меморандум про співпрацю

На сайті Рівненської ОДА з'явилася публікація: [«На Рівненщину офіційно зайшов потужний міжнародний інвестор»](#). У ній ОДА офіційно повідомила про підписання меморандуму про співпрацю з компанією «Кроноспан».

20–23 грудня 2019

Громадські слухання

У селі Городок [відбулися громадські слухання](#) щодо обговорення [оцінки впливу на довкілля](#) діяльності деревообробного заводу «Кроноспан», що будують поблизу Рівного.

9 січня 2020

Екоклуб проаналізував звіт із ОВД і написав свої зауваження [За висновками Екоклубу](#), фонові концентрації формальдегіду у Городку вже перевищує безпечну концентрацію у 4,5 рази, бензолу – у 10 разів.

Січень–лютий 2020

Протести місцевих мешканців

Щоб привернути увагу до потенційної шкоди від діяльності деревообробного заводу мешканці Городка та навколишніх громад [організували протести на майдані незалежності](#) та під стінами ОДА, а також [перекрили автодорогу «Устилуг-Луцьк-Рівне»](#).

5 лютого 2020

Позиція Екоклубу щодо звіту з ОВД

Екоклуб надіслав лист до ОДА й опублікував на сайті [свою позицію щодо звіту з Оцінки впливу на довкілля Кроноспану](#).

17 лютого 2020

Розпочалася судова справа проти Екоклубу

[Кроноспан подав позов на Екоклуб](#) щодо захисту своєї ділової репутації. У ньому вимагав спростувати твердження, базовані на звіті з ОВД, та відшкодувати 150 000 грн. Згодом Кроноспан зменшив суму відшкодування до 1 грн. Громадськість [підтримала Екоклуб перед першим судом](#). На перше судове засідання представники «Кроноспану», як і на подальші п'ять, не з'явилися.

23 червня 2020

Депутати європарламенту підтримали Екоклуб

Депутатка Європейського парламенту [Viola von Cramon](#) разом із 25 колегами [підтримала](#) Екоклуб у судовому процесі із представниками «Кроноспану».

20 серпня 2020

Екоклуб подав позов на Департамент екології ОДА

[У позові Екоклуб просив скасувати висновок з ОВД Кроноспану](#).

Позов прийняли до розгляду, згодом повернули через те, що його підписала юрисконсультка, а не керівник. Екоклуб подав апеляцію, яка теж була відхилена.

Вересень 2020

Програш Екоклубу у Суді першої інстанції

[Екоклуб програв суд першої інстанції](#) у справі проти «Кроноспану» та звернувся до Апеляційного суду.

20 січня 2021

Програш Екоклубу в Апеляційному Суді

[Екоклуб програв Апеляційний суд](#) у справі проти «Кроноспану» та був змушений сплатити компенсацію (1 грн), спростувати свої твердження (критику звіту ОВД) і сплатити судові витрати у розмірі 4 204 грн. Тому Екоклуб подав [Касаційну скаргу](#) до Верховного Суду.

26 травня 2021

Верховний Суд задовольнив скаргу Екоклубу

Верховний Суд України виправдав Екоклуб, який критикує плановану діяльність деревообробного заводу «Кроноспан» і скасував рішення рівненських судів, які визнали публікації Екоклубу протиправними. Своїм [рішенням](#) Верховний Суд визнає, що критика потенційно загрозливих для довкілля проєктів з боку громадськості є важливою складовою демократичного устрою держави та не може бути обмежена.

4 червня 2021

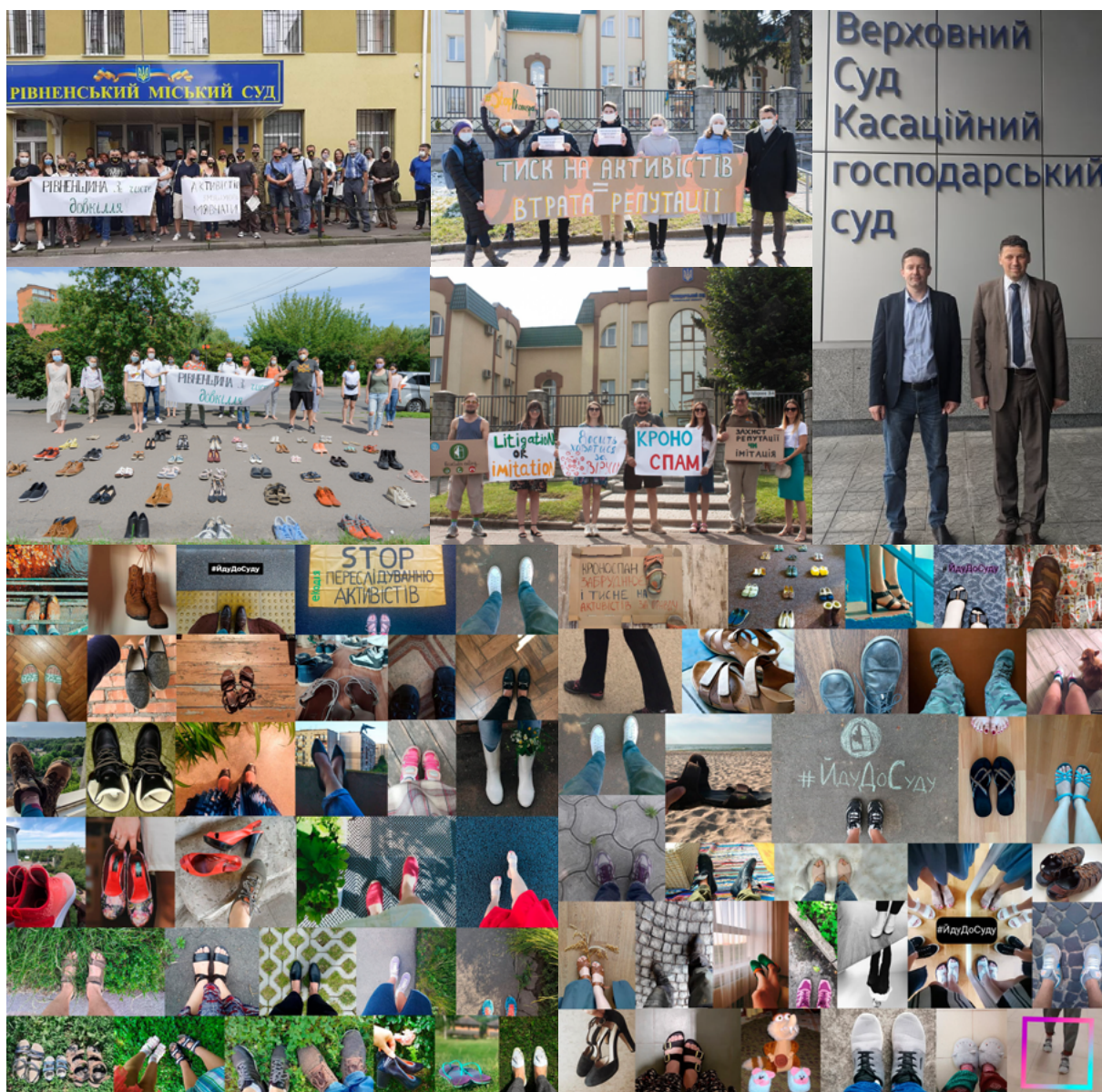
Екоклуб подав касаційну скаргу до Верховного Суду на Департамент Екології Рівненської ОДА

Екоклуб оскаржує позитивний висновок про оцінку впливу на довкілля деревообробного заводу, що видав Департамент екології та природних ресурсів РОДА, зробивши можливим його будівництво. Проте наш позов до Департаменту не допустили до розгляду у суді першої інстанції. Тому Екоклуб знову [звернувся до Верховного суду](#) з надією на справедливе судочинство.

26 серпня 2021

Задоволення скарги Екоклубу Верховним Судом

[Верховний Суд України задовольнив скаргу Екоклубу](#) на рішення місцевого суду у справі проти Департаменту Екології Рівненської ОДА. Екоклуб знову повертається до суду першої інстанції та продовжить оскаржувати позитивний висновок з оцінки впливу Рівненської ОДА, що сприяв будівництву заводу.

1

**АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА
ЩОДО УПОВНОВАЖЕНИХ
ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ
У ПРОЦЕДУРІ ОЦІНКИ
ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ**

1.1. Положення законодавства щодо уповноважених державних органів у процедурі оцінки впливу на довкілля

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 року № 2059-VIII (далі – Закон України «Про ОВД») визначає повноваження різних державних органів у процедурі оцінки впливу на довкілля.

Закон України «Про ОВД» розрізняє:

- уповноважені територіальні органи, якими є обласні, міські Київська та Севастопольська державні адміністрації¹ (відповідний підрозділ з питань екології та природних ресурсів), орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань екології та природних ресурсів; і уповноважений центральний орган, яким є центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища.

На уповноважені державні органи у процедурі оцінки впливу покладені такі основні функції:

- оприлюднення документів і інформації, забезпечення доступу до всієї інформації у процедурі оцінки впливу на довкілля (ч. 6 і 7 ст. 4 Закону України «Про ОВД»);
- забезпечення громадського обговорення у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля (ч. 3 ст. 7 Закону України «Про ОВД»);
- аналізу уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, іншої інформації (п. 3 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про ОВД»);

¹ Надалі – обласна державна адміністрація.

- надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля, що враховує результати відповідного аналізу (ч. 1 ст. 9 Закону України «Про ОВД»).

Уповноважений центральний орган веде Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля (ч. 10 ст. 4 Закону України «Про ОВД»).

Закон України «Про ОВД» розмежовує сфери відповідальності уповноважених органів за забезпечення проведення процедур оцінки впливу. Так, уповноважений центральний орган відповідальний за проведення оцінки впливу на довкілля найбільш потенційно небезпечних видів діяльності (перша категорія видів планованої діяльності й об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля – ч. 2 ст. 3 Закону України «Про ОВД»), а уповноважені територіальні органи – за менш небезпечні види діяльності, які визначені у ч. 3 ст. 3 Закону України «Про ОВД».

До компетенції уповноваженого центрального органу віднесено також оцінку впливу на довкілля, якщо планована діяльність:

- 1) може мати значний транскордонний вплив;
- 2) може мати вплив на довкілля двох і більше областей (Автономної Республіки Крим) або замовником якої є обласна, Київська чи Севастопольська міські державні адміністрації;
- 3) стосується зони відчуження або зони безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, й/або рішення щодо затвердження (схвалення) якої приймається Кабінетом Міністрів України;
- 4) фінансуватиметься з залученням іноземних кредитів під державні гарантії.

Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації.

Місцева державна адміністрація є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади.

Місцева державна адміністрація у межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою.

Вирішення питань використання землі, природних ресурсів і охорони довкілля віднесено до відання місцевих державних адміністрацій (п. 7 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про місцеві державні адміністрації»).

З цією метою місцева державна адміністрація, серед іншого:

- розробляє та забезпечує виконання затверджених у встановленому законом порядку програм раціонального використання земель, лісів, підвищення родючості ґрунтів, що перебувають у державній власності;
- розробляє, подає на затвердження відповідної ради та забезпечує виконання регіональних екологічних програм; звітує перед відповідною радою про їх виконання; вносить до відповідних органів пропозиції щодо державних екологічних програм;
- вживає заходів до відшкодування шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону довкілля підприємствами, установами, організаціями та громадянами;
- вносить пропозиції відповідним органам місцевого самоврядування щодо організації територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;
- інформує населення про екологічно небезпечні аварії та ситуації, стан довкілля, а також про заходи, що вживаються для його поліпшення;
- вносить пропозиції в установленому законом порядку про зупинення діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності у разі порушення ними законодавства про охорону довкілля та санітарних правил;
- здійснює контроль за використанням відходів.

Обласні державні адміністрації реалізують також делеговані їм обласними радами повноваження, зокрема, щодо:

- сприяння інвестиційній діяльності на території району, області;

- забезпечення збалансованого економічного та соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;
- об'єднання на договірних засадах коштів підприємств, установ і організацій, розташованих на відповідній території, та населення, а також бюджетних коштів на заходи щодо охорони навколишнього природного середовища;
- організація охорони природних заповідників місцевого значення; підготовка та подання на затвердження ради пропозицій щодо організації територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення й інших територій, що підлягають особливій охороні;
- погодження у випадках, передбачених законом, із відповідними сільськими, селищними, міськими радами питань щодо розподілу коштів за використання природних ресурсів, які надходять до фондів охорони навколишнього природного середовища;
- підготовка проєктів рішень про віднесення лісів до категорії захисності, а також про поділ лісів за розрядами такс у випадках і порядку, передбачених законом;
- прийняття у встановленому законом порядку рішень про заборону використання окремих природних ресурсів загального користування;
- визначення відповідно законодавства режиму використання територій рекреаційних зон;
- затвердження для підприємств, установ і організацій, розташованих на відповідній території, лімітів викидів і скидів речовин-забруднювачів у довкілля та лімітів розміщення відходів у випадках, передбачених законом, тощо (ст. 44 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»).

У межах бюджетних асигнувань, виділених на утримання відповідних місцевих державних адміністрацій, їх голови визначають структуру місцевих державних адміністрацій.

Типове положення про структурні підрозділи місцевої державної адміністрації та рекомендаційний перелік її структурних підрозділів затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2012 р. № 606 затверджено рекомендаційні переліки структурних підрозділів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної у м. Києві та Севастополі державних адміністрацій.

Одним із таких рекомендованих структурних підрозділів обласної державної адміністрації є підрозділ із питань екології та природних ресурсів, на який покладається реалізація власних повноважень місцевої державної адміністрації, а також повноважень, делегованих обласними радами. Оскільки саме на вказані підрозділи з питань екології та природних ресурсів покладено на практиці реалізацію повноважень обласних державних адміністрацій, то надалі підрозділ із питань екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації розглядатиметься як уповноважений територіальний орган у розумінні Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Таким чином, уповноваженими територіальними органами є підрозділи з питань екології та природних ресурсів обласних державних адміністрацій. Підрозділ із питань екології та природних ресурсів є структурною частиною органу місцевої виконавчої влади, на який покладено велику кількість завдань, серед іншого і таких, які можуть входити у суперечність із завданнями охорони навколишнього середовища – забезпечення економічного та соціального розвитку, сприяння інвестиційній діяльності на відповідній території.

1.2. Повноваження підрозділів із питань екології та природних ресурсів на різних етапах процедури оцінки впливу на довкілля

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» виокремлює окремі етапи у процедурі оцінки впливу на довкілля. *Відповідно Закону, оцінка впливу на довкілля – це процедура, що передбачає:*

1) підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля;

- 2) проведення громадського обговорення;
- 3) аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки трансграничного впливу й іншої інформації;
- 4) надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля, що враховує результати аналізу;
- 5) врахування висновку з оцінки впливу на довкілля у рішенні про провадження планованої діяльності.

1.3. Повноваження уповноважених територіальних органів на стадії підготовки суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля

Суб'єкт господарювання зобов'язаний інформувати уповноважений територіальний орган про намір провадити плановану діяльність і оцінку її впливу на довкілля шляхом подання повідомлення про плановану діяльність, вимоги до змісту якого детально описані у Законі.

У повідомленні про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, наводиться інформація про:

- 1) суб'єкта господарювання – назва (прізвище, ім'я, по-батькові), юридична адреса (адреса реєстрації), контактний номер телефону;
- 2) плановану діяльність, її характеристику, технічні альтернативи;
- 3) місце провадження планованої діяльності, територіальні альтернативи;
- 4) соціально-економічний вплив планованої діяльності;
- 5) загальні технічні характеристики, у тому числі, параметри планованої діяльності (потужність, довжина, площа, обсяг виробництва тощо);

- 6) екологічні й інші обмеження планованої діяльності за альтернативами;
- 7) необхідну еколого-інженерну підготовку та захист території за альтернативами;
- 8) сферу, джерела та види можливого впливу на довкілля;
- 9) належність планованої діяльності до першої чи другої категорії видів діяльності й об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля;
- 10) наявність підстав для здійснення оцінки транскордонного впливу на довкілля;
- 11) планований обсяг досліджень і рівень деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля;
- 12) передбачену процедуру оцінки впливу на довкілля та можливості для участі у ній громадськості;
- 13) проведення та процедуру громадського обговорення обсягу досліджень і рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу планованої діяльності на довкілля;
- 14) вид рішення про провадження планованої діяльності, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, й орган, до повноважень якого належить прийняття цього рішення;
- 15) найменування уповноваженого територіального органу, а у випадках, визначених законом, – уповноваженого центрального органу, до якого подається повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, й якому надсилаються зауваження та пропозиції громадськості до планованої діяльності, обсягу досліджень і рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля.

Закон зобов'язує уповноважений територіальний орган протягом трьох робочих днів із дня отримання повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, надіслати таке повідомлення до уповноваженого центрального органу, одночасно повідомивши про це

суб'єкта господарювання у спосіб, відповідно до якого було подано повідомлення, якщо планована діяльність:

- 1) визначена у частині другій статті 3 цього Закону (тобто відноситься до першої категорії видів планованої діяльності й об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля) або може мати значний транскордонний вплив;
- 2) може мати вплив на довкілля двох і більше областей (Автономної Республіки Крим) або замовником якої є обласна, Київська чи Севастопольська міські державні адміністрації;
- 3) стосується зони відчуження або зони безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, й/або рішення щодо затвердження (схвалення) якої приймається Кабінетом Міністрів України;
- 4) фінансуватиметься з залученням іноземних кредитів під державні гарантії.

Вочевидь, таке рішення у більшості випадків приймається внаслідок формального виявлення ознак, за якими відповідна діяльність підпадає під перелік тих випадків, коли процедура оцінки впливу проводиться уповноваженим центральним органом.

Оскільки повідомлення готується самим суб'єктом господарювання, то саме від його позиції залежить, чи буде ухвалено рішення уповноваженим територіальним органом про надсилання такого повідомлення до уповноваженого центрального органу.

Так, якщо суб'єктом господарювання будуть вказані у звіті обставини, які свідчать про наявність однієї або кількох підстав, передбачених у ч. 3 ст. 5 Закону «Про ОВД», то уповноважений територіальний орган зобов'язаний у такому випадку передати повідомлення відповідному центральному органу.

При цьому суб'єкт господарювання має право самостійно подати повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, безпосередньо до уповноваженого центрального органу з метою

отримання його висновку з оцінки впливу на довкілля. У такому разі уповноважений центральний орган протягом трьох робочих днів із дня отримання такого повідомлення надсилає копію повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, до уповноваженого територіального органу за місцем провадження діяльності з метою отримання його зауважень і пропозицій із приводу планованої діяльності, обсягу досліджень і рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля.

Однак на вказаній стадії уповноважений територіальний орган у певних випадках може бути обмежений у можливості встановити наявність підстав для передачі повідомлення уповноваженому центральному органу.

Така ситуація можлива у випадках, коли, наприклад, планована діяльність матиме наслідком значний транскордонний вплив чи впливатиме на довкілля двох і більше областей.

Якщо суб'єкт господарювання не вважає плановану діяльність такою, що містить відповідні ознаки, то він може не вказувати їх у повідомленні. Проте, таке повідомлення містить дуже загальний характер, а тому за прямої відсутності інформації про значний транскордонний вплив або вплив на довкілля кількох областей уповноважений територіальний орган має дуже обмежені можливості встановити наявність підстав для передачі відповідного повідомлення на розгляд уповноваженого центрального органу з огляду на встановлений час для ухвалення такого рішення (три робочих дні) й обмежений об'єм доступної інформації щодо планованої діяльності на цій стадії процедури оцінки впливу на довкілля.

Після оприлюднення повідомлення про плановану діяльність громадськість має можливість протягом 20 робочих днів надати уповноваженому територіальному органу зауваження та пропозиції до планованої діяльності, обсягу досліджень і рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля. У разі отримання зауважень і пропозицій громадськості відповідний уповноважений орган повідомляє про них суб'єкту господарювання у спосіб, відповідно до якого було подано повідомлення, та надає йому копії зауважень і пропозицій протягом трьох робочих днів із дня їх отримання.

Суб'єкт господарювання своєю чергою при підготовці звіту з оцінки впливу на довкілля враховує повністю або частково, або обґрунтовано відхиляє зауваження та пропозиції громадськості, надані у процесі громадського обговорення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля.

Після закінчення терміну для подання відповідних зауважень і пропозицій, суб'єкт господарювання готує звіт про оцінку впливу на довкілля з урахуванням вимог ст. 6 Закону України «Про ОВД» щодо його змісту та поданих зауважень і пропозицій громадськості.

Протягом трьох робочих днів із дня отримання звіту уповноважений територіальний орган вносить звіт з оцінки впливу на довкілля до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля.

Якщо на будь-якій стадії розгляду звіту з оцінки впливу на довкілля уповноважений територіальний орган виявить, що планована діяльність може мати вплив на довкілля двох і більше областей (Автономної Республіки Крим), він невідкладно, не пізніше трьох робочих днів, передає документацію уповноваженому центральному органу для проведення громадського обговорення в адміністративно-територіальних одиницях, які можуть зазнати впливу планованої діяльності (крім адміністративно-територіальних одиниць, в яких громадське обговорення вже проведено), та надання висновку з оцінки впливу на довкілля у порядку, встановленому Законом, про що одночасно повідомляє суб'єкта господарювання.

Якщо на будь-якій стадії розгляду звіту з оцінки впливу на довкілля уповноважений територіальний орган або уповноважений центральний орган виявить, що планована діяльність може мати значний транскордонний вплив, уповноважений територіальний орган невідкладно, не пізніше трьох робочих днів, передає документацію уповноваженому центральному органу, а уповноважений центральний орган здійснює оцінку впливу на довкілля у порядку, визначеному цим Законом для планованої діяльності, яка може мати значний транскордонний вплив, про що одночасно повідомляє суб'єкта господарювання у спосіб, відповідно якого було подано повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля.

Наявна нормативно-правова регламентація повноважень дозволяє уповноваженому центральному органу із власної ініціативи здійснювати оцінку впливу на довкілля лише у випадку виявлення ознак того, що планована діяльність може мати значний транскордонний вплив.

1.4. Повноваження підрозділів з питань екології та природних ресурсів на стадії проведення громадського обговорення

Громадське обговорення у процесі оцінки впливу на довкілля проводиться з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності об'єкту, який планує вести дії, що спричинять вплив на довкілля.

Уповноважений територіальний орган зобов'язаний забезпечити громадське обговорення у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля.

Процедура громадського обговорення розпочинається з оприлюднення оголошення про початок громадського обговорення, яке відбувається протягом трьох робочих днів із дня надходження до уповноваженого територіального органу звіту з оцінки впливу на довкілля. Оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля оприлюднюється на офіційному веб-сайті у мережі інтернет уповноваженого територіального органу, у друкованих засобах масової інформації (не менше двох), визначених суб'єктом господарювання, територія розповсюдження яких охоплює адміністративно-територіальні одиниці, які можуть зазнати впливу планованої діяльності, а також розміщуються на дошках оголошень органів місцевого самоврядування або в інших громадських місцях на території, де планується проводити діяльність.

Закон також дозволяє оприлюднювати оголошення іншим способом, що гарантує доведення інформації до відома мешканців відповідної адміністративно-територіальної одиниці, на території якої планується розміщен-

ня об'єкта, чи до відповідної територіальної громади, яка може зазнати впливу планованої діяльності, й інших зацікавлених осіб.

Оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля має містити інформацію про:

- 1) плановану діяльність (стисла характеристика);
- 2) суб'єкта господарювання;
- 3) уповноважений територіальний орган, а у випадках, визначених ч. 3 та 4 ст. 5 цього Закону, – уповноважений центральний орган, який забезпечує проведення громадського обговорення;
- 4) процедуру прийняття рішення про провадження планованої діяльності й орган, який розглядатиме результати оцінки впливу на довкілля;
- 5) терміни, тривалість і порядок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля, включаючи інформацію про час і місце усіх запланованих громадських слухань;
- 6) державний орган, що забезпечує доступ до звіту з оцінки впливу на довкілля й іншої доступної інформації щодо планованої діяльності;
- 7) орган, до якого направляються питання, зауваження чи пропозиції, та терміни подання запитань, зауважень і пропозицій, у тому числі, його поштову й електронну адреси, на які надсилаються пропозиції та зауваження;
- 8) наявну екологічну інформацію щодо планованої діяльності;
- 9) місце/місця розміщення звіту з оцінки впливу на довкілля й іншої додаткової інформації, яку визначає суб'єкт господарювання, а також час, з якого громадськість може ознайомитися з ними.

Однак формальне виконання вимог закону може не завжди мати наслідком широке поширення інформації про громадське обговорення, а тому уповноваженим територіальним органам було би доцільно запровадити практику поширення такої інформації у соціальних мережах, на телебаченні, принаймні, у тих випадках, які стосуються найбільш чутливих чи значимих випадків оцінки впливу.

Громадське обговорення планованої діяльності після подання звіту з оцінки впливу на довкілля проводиться у формі громадських слухань і у формі надання письмових зауважень і пропозицій (у тому числі, в електронному вигляді).

Порядок проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 989.

Вказаний порядок покладає на уповноважені територіальні органи такі обов'язки:

- оприлюднення оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля, а у разі необхідності – оголошення про проведення повторних громадських слухань;
- проведення громадських слухань;
- розгляду, повного врахування, часткового врахування або обґрунтованого відхилення зауважень і пропозицій громадськості, отриманих під час громадських слухань;
- підготовки й оприлюднення шляхом внесення до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля звіту про громадське обговорення.

Уповноважений територіальний орган може залучати до проведення громадських слухань організатора, який визначається на конкурсній основі й який замість цього органу реалізує відповідні повноваження.

Уповноважений територіальний орган або залучений ним організатор:

- проводить громадські слухання;
- реєструє учасників громадських слухань у журналі (відомості) реєстрації учасників за встановленою формою;
- реєструє виступи учасників громадських слухань у журналі (відомості) реєстрації виступів;
- забезпечує аудіо- й/або відеофіксацію ходу громадських слухань;
- здійснює головування під час громадських слухань;
- готує протокол громадських слухань.

Громадські слухання проводяться не раніше, ніж за десять робочих днів із дня оприлюднення уповноваженим територіальним органом оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля.

Якщо на слухання не з'явився їх організатор або суб'єкт господарювання, громадські слухання вважаються такими, що не відбулись. У разі визнання громадських слухань такими, що не відбулись у зв'язку з неявкою організатора громадських слухань, проводяться повторні громадські слухання не раніше, ніж за п'ять робочих днів після офіційного оприлюднення оголошення про проведення повторних громадських слухань.

Організатор громадських слухань забезпечує запис громадського слухання із застосуванням засобів аудіо- й/або відеофіксації. Аудіо- й/або відеозапис є невід'ємною частиною протоколу громадських слухань.

Громадські слухання проводяться під головуванням організатора громадських слухань, який зобов'язаний:

- визначати регламент громадських слухань;
- відкривати громадські слухання (представляти головуючого та суб'єкт господарювання, плановану діяльність, щодо якої проводяться громадські слухання);
- оголошувати порядок денний і регламент громадських слухань;
- інформувати про ведення аудіо- й/або відеозапису громадських слухань, про порядок ведення протоколу громадських слухань, подання усних і письмових зауважень і пропозицій під час громадських слухань;
- надавати можливість суб'єкту господарювання викласти основні відомості щодо планованої діяльності та положення звіту з оцінки впливу на довкілля, які виносяться на обговорення, та проблемні питання, що заслуговують на увагу громадськості;
- надавати можливість представникам громадськості ставити запитання суб'єкту господарювання, присутнім експертам і спеціалістам, і висловити свою думку;
- забезпечувати ведення обговорення, подання пропозицій і зауважень громадськості з дотриманням регламенту;

- підводити підсумки громадських слухань і інформувати учасників громадських слухань про те, яким чином враховуватимуться зауваження та пропозиції громадськості уповноваженим центральним органом або уповноваженим територіальним органом.

Хід і результати громадських слухань оформлюються протоколом громадських слухань, який підписується головуючим на громадських слуханнях.

Уповноважений територіальний орган протягом трьох робочих днів вносить протокол громадських слухань до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля.

Розглядаючи звіт з оцінки впливу на довкілля та готуючи висновок з оцінки впливу на довкілля, уповноважений територіальний орган розглядає, повністю або частково враховує, або обґрунтовано відхиляє всі зауваження та пропозиції, отримані у ході громадських слухань і протягом усього часу громадського обговорення. Уповноважений територіальний орган складає таблицю з зазначенням інформації про повне врахування, часткове врахування або обґрунтоване відхилення отриманих під час громадського обговорення зауважень і пропозицій.

Як бачимо, Закон зобов'язує уповноважений територіальний орган обґрунтовувати відхилення зауважень і пропозицій, які надійшли під час громадських слухань.

Протоколи громадських слухань з усіма додатками та таблиця врахування зауважень і пропозицій громадськості включаються до звіту про громадське обговорення.

Таким чином, на уповноважені територіальні органи покладено здійснення організаційної роботи для забезпечення проведення громадських слухань, фіксації їх перебігу, обговорень і результатів, а також збирання й оцінки поданих зауважень громадськості.

Іншою формою участі уповноваженого територіального органу у громадському обговоренні звіту з оцінки впливу на довкілля є безпосереднє збирання й опрацювання зауважень до звіту, які подаються зацікавленими особами.

Всі отримані уповноваженим територіальним органом письмові зауваження та пропозиції громадськості мають бути проаналізовані ним і оформлені у таблицю з зазначенням інформації про повне врахування, часткове врахування або обґрунтоване їх відхилення. Така таблиця є частиною звіту про громадське обговорення.

Звіт про громадське обговорення вноситься до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля не пізніше трьох робочих днів із дня прийняття висновку. Вимоги до змісту та форми звіту про громадське обговорення встановлюються уповноваженим центральним органом.

Відповідно ч. 2 ст. 12 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», безпідставне та необґрунтоване не врахування чи неналежне врахування результатів участі громадськості є підставами для скасування висновку з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої діяльності у судовому порядку.

Закон не містить положень, які би вказували, які саме порушення свідчать про безпідставне та необґрунтоване не врахування чи неналежне врахування результатів участі громадськості, що можуть бути підставою для скасування висновку та рішення про провадження планованої діяльності.

Вочевидь, відмова від розгляду зауважень і пропозицій свідчить про неврахування результатів участі громадськості. Та такі ситуації навряд чи можуть бути широко поширеними на практиці.

Закон не обмежує коло питань, яких можуть стосуватися зауваження громадськості, а тому вони можуть стосуватися як формальної невідповідності звіту про оцінку впливу вимогам закону щодо його змісту, так і правильності висновків, зроблених його авторами. Зауваження також можуть стосуватися недоцільності планованої діяльності у цілому, незалежно від правильності звіту про оцінку впливу на довкілля.

Чинне правове регулювання хоча і залишає можливість дуже широкого тлумачення поняття «безпідставне та необґрунтоване неврахування чи неналежне врахування результатів участі громадськості», однак фактич-

но відсутність будь-яких критеріїв для ухвалення такого рішення судом означає, що немає відповідних орієнтирів і в уповноважених територіальних органів при ухваленні рішення про допустимість чи недопустимість планованої діяльності. За відсутності змін у законодавстві у цій частині, вироблення критеріїв розмежування тих порушень, які мають наслідком скасування висновку, а які – ні, буде здійснюватися судами при розгляді справ про оскарження висновків з оцінки впливу на довкілля.

1.5. Повноваження уповноваженого територіального органу на стадії аналізу інформації

Одним із етапів процедури оцінки впливу, який окремо виділяє законодавець, є аналіз інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення й іншої інформації.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» хоч і виокремлює аналіз інформації, як окрему стадію процедури оцінки впливу, однак детального нормативного регулювання вказаної процедури не містить. Із точки зору законодавця ця стадія не передбачає участі громадськості чи суб'єктів господарювання, а зводиться до роботи над звітом уповноваженого територіального органу.

Ч. 3 п. 1 ст. 2 Закону визначено предмет аналізу. Це:

- інформація, надана у звіті з оцінки впливу на довкілля;
- будь-яка додаткова інформація, яку надає суб'єкт господарювання;
- інформація, отримана від громадськості під час громадського обговорення;
- інша інформація.

Визначення інформації, яка надана у звіті з оцінки впливу на довкілля, як такої, що є предметом аналізу, узгоджується з положенням п. 2 ч. 5 ст. 9 Закону, відповідно якої у висновку з оцінки впливу на довкілля уповноважений територіальний орган визначає допустимість чи обґрунтовує недопустимість провадження планованої діяльності.

Це означає, що уповноважений територіальний орган зобов'язується Законом до критичної оцінки як окремих положень звіту, так і його загальних висновків.

При цьому на практиці окремі уповноважені територіальні органи, які з певних причин не бажають вказувати на недоліки звіту, посилаються на положення ч. 1 ст. 6 Закону, як на правове підґрунтя своєї бездіяльності.

Дійсно, ч. 1 ст. 6 Закону вказує, що суб'єкт господарювання забезпечує підготовку звіту з оцінки впливу на довкілля та несе відповідальність за достовірність наведеної у звіті інформації згідно законодавству.

Проте таке положення повинно тлумачитися лише у тому сенсі, що будь-які негативні наслідки неповноти або неправильності звіту покладаються на суб'єкта господарювання та можуть мати наслідком визнання планованої діяльності недопустимою.

На жаль, на практиці трапляються ситуації, коли відповідне положення закону уповноважені територіальні органи намагаються трактувати всупереч його правильному змісту, а саме як таке, яке звільняє їх від необхідності перевіряти обґрунтованість і правильність звіту про оцінку впливу на довкілля. Такий підхід суперечить самій сутності процедури оцінки впливу та може мати суттєві негативні наслідки у правозастосуванні через ухилення відповідних уповноважених територіальних органів від виконання покладених на них законом функцій.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» передбачає можливість подання суб'єктом господарювання «додаткової інформації, необхідної для розгляду звіту» (ч. 3 ст. 6, п. 9 ч. 2 ст. 8 Закону). Міститься таке положення й у п. 7 Порядку передачі документації для надання висновку з оцінки впли-

ву на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1026.

Не заперечуючи проти можливості та необхідності існування такої можливості, варто звернути увагу на те, що законодавство не містить жодних обмежень чи порядку подання додаткової інформації. При цьому на практиці така можливість може використовуватись і використовується суб'єктами господарювання у спосіб, який порушує право громадськості брати участь у громадському обговоренні.

Зокрема, існує можливість подання додаткової інформації наприкінці періоду часу, який відводиться для громадського обговорення, й/або у значному обсязі, внаслідок чого громадськість буде значно обмежена у можливості ознайомитись із нею та подати свої обґрунтовані зауваження.

Також право подання додаткової інформації може використовуватися не з метою уточнення положень звіту про оцінку впливу на довкілля, а для усунення недоліків звіту, які були виявлені під час громадського обговорення.

У той самий час законодавством не надано право уповноваженому територіальному органу не враховувати чи не брати до уваги таку додаткову інформацію, яка фактично не пройшла належним чином громадського обговорення. Також уповноважений територіальний орган не уповноважений продовжувати термін громадського обговорення з метою збирання зауважень щодо такої додаткової інформації.

Аналіз уповноваженим територіальним органом інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, є одним із важливих елементів, який забезпечує всебічне вивчення та розгляд питання доцільності планованої діяльності й її безпечності.

При цьому на стадії аналізу інформації уповноважений територіальний орган повинен прийняти рішення щодо врахування, часткового врахування або обґрунтованого відхилення всіх отриманих під час громадського обговорення зауважень і пропозицій.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» не визначає поняття «інша інформація», а тому такою інформацією, на нашу думку, може бути будь-яка інформація, отримана уповноваженим територіальним органом після закінчення терміну громадського обговорення та до видачі висновку, у тому числі, подані громадські зауваження, пропозиції, інформація від інших органів влади та місцевого самоврядування, звернення юридичних і фізичних осіб.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» не містить норм, які би зобов'язували або надавали право уповноваженому територіальному органу самостійно збирати інформацію з метою аналізу звіту про оцінку впливу на довкілля. З іншого боку, у законі відсутня така заборона, а згідно п. 7 Типового положення про структурний підрозділ місцевої державної адміністрації, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2012 р. № 887, структурний підрозділ для здійснення повноважень і виконання своїх завдань має право, зокрема, одержувати в установленому законодавством порядку від інших структурних підрозділів місцевої держадміністрації, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, й їх посадових осіб інформацію, документи та матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань.

Беручи до уваги те, що згідно ст. 12 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», порушення процедури здійснення оцінки впливу на довкілля може бути підставою для скасування висновку з оцінки впливу на довкілля, питання можливості самостійного збирання інформації уповноваженим територіальним органом у процедурі оцінки впливу доцільно було би врегулювати більш детально.

Ефективність виконання уповноваженими територіальними органами функції аналізу звітів з оцінки впливу на довкілля залежить від здатності залучити до проведення цієї роботи незалежних професіоналів у галузі планованої діяльності й/або отримати інформацію з питань, які розглядаються у звіті.

З огляду на те, що до повноважень уповноважених територіальних органів законом віднесено надання висновків із питань близько 90 видів ді-

яльності, здатність будь-якого структурного підрозділу місцевої державної адміністрації зробити професійний аналіз звіту про оцінку впливу на довкілля у кожному з цих випадків викликає серйозні сумніви.

Однією з вимог Закону до звіту про оцінку впливу на довкілля є вказівка у звіті переліку посилань із зазначенням джерел, що використовуються для описів і оцінок, які містяться у звіті з оцінки впливу на довкілля.

Вочевидь, таке положення Закону є однією з гарантій обґрунтованості звіту, а також можливості перевірити висновки, зроблені авторами звіту.

Відтак, в інтересах уповноважених територіальних органів є підвищення вимогливості до виконання вимог Закону у цій частині, оскільки це суттєво сприятиме підвищенню рівня переконливості результатів роботи авторів звітів з оцінки впливу, а також здатності органів влади здійснювати аналіз висновків звіту.

Аналіз звіту про оцінку впливу на довкілля, який проводить уповноважений територіальний орган, повинен також передбачати перевірку звіту на дотримання вимог щодо його змісту, які визначені ч. 2 ст. 6 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Підставою для видачі висновку про недопустимість планованої діяльності можуть бути такі порушення вимог щодо змісту звіту про оцінку впливу на довкілля, які унеможливають встановлення дійсного впливу на довкілля планованої діяльності, свідчать про неповноту чи неправдивість звіту.

Спроможність уповноважених територіальних органів здійснювати аналіз звітів з оцінки впливу могла би бути суттєво збільшена наданням методологічної допомоги центральними органами виконавчої влади, розробкою методичних рекомендацій із різних питань, які виникають у процесі оцінки впливу на довкілля, розробкою переліку найкращих доступних технологій і методів керування.

1.6. Повноваження уповноваженого територіального органу на стадії надання висновку з оцінки впливу на довкілля

Надання уповноваженим територіальним органом висновку з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності є завершальним етапом процедури оцінки впливу.

При підготовці висновку з оцінки впливу на довкілля уповноважений територіальний орган розглядає та бере до уваги звіт з оцінки впливу на довкілля та звіт про громадське обговорення.

Уповноважений територіальний орган видає висновок з оцінки впливу на довкілля, яким, виходячи з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності, зокрема, величини та масштабів такого впливу (площа території та чисельність населення, які можуть зазнати впливу), характеру (у тому числі – транскордонного), інтенсивності та складності, ймовірності, очікуваного початку, тривалості, частоти та невідворотності впливу (включаючи прямий і будь-який опосередкований, побічний, кумулятивний, транскордонний, короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий, постійний і тимчасовий, позитивний і негативний впливи), передбачених заходів, спрямованих на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення впливу на довкілля, визначає допустимість чи обґрунтовує недопустимість провадження планованої діяльності та визначає екологічні умови її провадження.

В описовій частині висновку з оцінки впливу на довкілля наводиться інформація про:

- 1) здійснену процедуру оцінки впливу на довкілля;
- 2) врахування звіту з оцінки впливу на довкілля;
- 3) враховані та відхилені зауваження та пропозиції, що надійшли під час громадського обговорення.

У висновку з оцінки впливу на довкілля уповноважений територіальний орган:

- 1) зазначає тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності;
- 2) визначає допустимість чи обґрунтовує недопустимість провадження планованої діяльності;
- 3) встановлює умови використання території та природних ресурсів під час виконання підготовчих і будівельних робіт і провадження планованої діяльності;
- 4) встановлює умови щодо охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки під час виконання підготовчих і будівельних робіт і провадження планованої діяльності;
- 5) встановлює умови щодо запобігання виникнення надзвичайних ситуацій і усунення їх наслідків;
- 6) встановлює умови щодо зменшення транскордонного впливу планованої діяльності, щодо якої здійснювалася процедура оцінки транскордонного впливу;
- 7) якщо з оцінки впливу на довкілля випливає необхідність:
 - здійснення компенсаційних заходів — покладає обов'язок із здійснення таких заходів;
 - запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження, а також моніторингу впливу планованої діяльності на довкілля — покладає обов'язок із здійснення відповідних дій;
 - здійснення додаткової оцінки впливу на довкілля на іншій стадії проектування — визначає терміни й обґрунтовує вимоги щодо її здійснення; додаткова оцінка впливу на довкілля здійснюється за процедурою, передбаченою цим Законом;
 - здійснення післяпроектного моніторингу — визначає порядок, терміни та вимоги до його здійснення.

Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» не визначає підстав для визнання планованої діяльності недопустимою. Відтак, межі розсуду уповноважених територіальних органів є досить широкими. При цьому, на

нашу думку, не може бути визнана допустимою діяльність, наслідком якої може бути заподіяння шкоди людям.

Відтак, сутність висновку з оцінки впливу на довкілля полягає у вирішенні питання про те, допустимою чи не допустимою є планована діяльність. При цьому умови провадження планованої діяльності хоч і є обов'язковими, однак їх встановлення у висновку не може підміняти собою рішення про допустимість/недопустимість діяльності. Іншими словами, уповноважений територіальний орган за наявності підстав для визнання планованої діяльності недопустимою зобов'язаний ухвалити відповідне рішення та не може, замість цього, визначати у висновку обов'язкові екологічні умови діяльності, посилаючися на те, що при дотриманні цих умов не буде заподіяно шкоди довкіллю.

Умови діяльності, які встановлюються у висновку, можуть стосуватися не тільки планованої діяльності, а і підготовчих і будівельних робіт, під час виконання яких теж може бути заподіяна шкода довкіллю.

Саме собою встановлення у висновку умов використання території та природних ресурсів під час виконання підготовчих і будівельних робіт і провадження планованої діяльності, умов щодо охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки не має жодного значення, якщо відповідні уповноважені державні органи та громадськість не мають ефективних засобів контролю за їх дотриманням. При видачі висновку уповноважені територіальні органи повинні враховувати можливість і необхідність контролю за дотриманням встановлених умов використання території та природних ресурсів, умов охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки. Одним із таких механізмів може бути встановлення у висновку в якості умов використання територій і природних ресурсів, а також умов щодо охорони довкілля й екологічної безпеки, зобов'язань суб'єктів господарювання з запровадження незалежного й об'єктивного обліку використання ресурсів, норм викидів, запровадження незалежних від суб'єкта господарювання систем спостереження, моніторингу тощо.

Не менш важливими є широкі повноваження, які мають уповноважені територіальні органи згідно п. 7 ч. 5 ст. 9 Закону України «Про оцінку впливу

на довкілля». Відповідно вказаного положення Закону, вони мають право встановлювати у висновку:

- необхідність здійснення компенсаційних заходів;
- обов'язок здійснення заходів із запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження впливу планованої діяльності на довкілля;
- обов'язки щодо моніторингу впливу планованої діяльності на довкілля;
- здійснення додаткової оцінки впливу на довкілля на іншій стадії проектування – визначає терміни й обґрунтовує вимоги щодо її здійснення;
- здійснення післяпроектного моніторингу – визначаючи порядок, терміни та вимоги до його здійснення.

Вказані положення Закону дають уповноваженим територіальним органам велику кількість інструментів, які, за умови їх розумного використання, можуть бути ефективними засобами зменшення негативного впливу на довкілля під час планованої діяльності.

Проте, можливість їх реального й ефективного використання залежить від здатності відповідних посадових осіб самостійно й ініціативно користуватися наданими Законом повноваженнями. Вочевидь, якщо у звіті з оцінки впливу на довкілля містяться відповідні пропозиції, існує висока ймовірність того, що й уповноважений територіальний орган вкаже відповідні заходи у висновку. Однак автори звіту, який готується на замовлення суб'єкта господарювання, навряд чи можуть дозволити собі надмірну ініціативу у питанні вибору відповідних заходів. При цьому не варто забувати, що державні службовці, які є працівниками уповноважених територіальних органів, зобов'язані керуватися правилом, яке закріплене у Конституції, – їм дозволено робити тільки те, що прямо передбачено Законом. Тому і від них годі чекати проявів надмірної енергійності при встановленні у висновку відповідних заходів.

У ч. 5 ст. 9 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» міститься положення про те, що якщо з оцінки впливу на довкілля з розглянутих виправданих альтернативних варіантів виявляється екологічно обґрунтованим варіант, відмінний від запропонованого суб'єктом господарювання,

за письмовою згодою із суб'єктом господарювання у висновку з оцінки впливу на довкілля зазначається погоджений варіант здійснення планованої діяльності.

Наведене положення Закону свідчить про те, що відсутність у звіті про оцінку впливу на довкілля опису виправданих альтернатив планованої діяльності повинна розглядатись, як суттєвий недолік, який може бути підставою для визнання планованої діяльності недопустимою. Відсутність такої інформації у звіті суттєво звужує можливості для ухвалення обґрунтованого рішення щодо впливу на довкілля планованої діяльності.

Висновок з оцінки впливу на довкілля є обов'язковим для виконання. Екологічні умови провадження планованої діяльності, зазначені у висновку, є обов'язковими.

Згідно Закону, висновок з оцінки впливу на довкілля враховується при прийнятті рішення про провадження планованої діяльності та може бути підставою для відмови у видачі рішення про провадження планованої діяльності. Це означає, що навіть висновок про недопустимість планованої діяльності може бути не взятий до уваги при прийнятті рішення про надання дозволу на здійснення планованої діяльності.

Проте реалізація цього нормативного положення ускладнюється неузгодженістю норм чинного законодавства. Відповідно до п. 30 Порядку виконання підготовчих та будівельних робіт, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 466 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2015 р. № 747), підставою для відмови у видачі дозволу на виконання будівельних робіт є, зокрема, результати оцінки впливу на довкілля у випадках, визначених Законом України «Про оцінку впливу на довкілля».

Таким чином, якщо згідно з Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» висновок про недопустимість планованої діяльності може і не бути перешкодою для надання дозволу на будівництво, то відповідно до Порядку виконання підготовчих і будівельних робіт негативні результати оцінки впливу на довкілля є підставою для відмови у видачі дозволу на будівництво. Однак насправді питання обов'язковості висновку про оцін-

ку впливу на довкілля при ухваленні рішення про надання дозволу на початок планованої діяльності не зводиться тільки до усунення недоліків нормативного регулювання.

Погоджуючись в цілому з підходом, запропонованим Законом України «Про оцінку впливу на довкілля», неможливо не звернути увагу на складність його практичної реалізації.

Останні зміни законодавства у сфері містобудування послідовно спрямовані на усунення корупції, а тому практична реалізація підходу, реалізованого у Законі України «Про оцінку впливу на довкілля», тобто надання права відповідним органам влади ухвалювати рішення про надання дозволів на будівництво без врахування результатів оцінки впливу на довкілля, матиме абсолютно зрозумілі негативні наслідки.

Одним з варіантів виходу з такої ситуації могло б бути надання права органам місцевого самоврядування вирішувати питання про надання дозволу на здійснення планованої діяльності на території відповідної територіальної громади. При цьому межі розсуду органу місцевого самоврядування при наданні дозволу на здійснення планованої діяльності при наявності висновку щодо недопустимості такої діяльності мають бути чітко визначені. Таким обмеженням могла б бути, наприклад, заборона на надання дозволу на здійснення планованої діяльності, якщо її наслідком буде заподіяння шкоди здоров'ю людей.

1.7. Питання незалежності підрозділів із питань екології та природних ресурсів обласних державних адміністрацій: повноваження, управління, кадрові питання, фінанси

Оскільки підрозділи з питань екології та природних ресурсів є структурними підрозділами обласних державних адміністрацій, то важливим питанням, яке впливає на здатність ухвалювати об'єктивні рішення у сфері оцінки впливу на довкілля, є незалежність вказаних підрозділів при ухваленні

відповідних рішень. Вище вже вказувалося, що підрозділи з питань екології та природних ресурсів є структурною частиною обласної адміністрації, на яку покладено цілий ряд завдань, у тому числі, таких, які можуть суперечити меті охорони навколишнього природного середовища.

Керівники структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду та звільняються з посади головами відповідних державних адміністрацій за погодженням з органами виконавчої влади вищого рівня у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Керівники структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій очолюють відповідні підрозділи та несуть персональну відповідальність перед головами відповідних державних адміністрацій за виконання покладених на ці підрозділи завдань.

Відповідно п. 1–4 Типового положення про структурний підрозділ місцевої державної адміністрації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2012 р. № 887, структурний підрозділ місцевої держадміністрації утворюється головою місцевої держадміністрації, входить до її складу і в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці забезпечує виконання покладених на цей підрозділ завдань.

Структурний підрозділ підпорядкований голові місцевої держадміністрації, а також підзвітний і підконтрольний відповідним міністерствам і іншим центральним органам виконавчої влади.

Структурний підрозділ у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, розпорядженнями голови місцевої держадміністрації, а також положенням про структурний підрозділ.

Вид структурного підрозділу (департамент, управління, відділ, сектор, інший структурний підрозділ, передбачений законом) і його статус як юридичної особи публічного права визначаються головою місцевої держадміністрації. У разі визнання міністерством/іншим центральним органом виконавчої влади роботи відповідного структурного підрозділу місцевої

державної адміністрації або їх керівників незадовільною, міністр чи керівник іншого центрального органу виконавчої влади звертається з відповідним вмотивованим поданням до голови місцевої державної адміністрації. Голова місцевої державної адміністрації зобов'язаний розглянути це подання та не пізніше, ніж у місячний термін, прийняти рішення та дати обґрунтовану відповідь, проте не зобов'язаний ухвалювати рішення про звільнення керівника такого структурного підрозділу.

Положення про структурні підрозділи місцевої держадміністрації затверджуються розпорядженням голови місцевої держадміністрації.

Таким чином, уповноважені територіальні органи, якими є відповідні підрозділи з питань екології та природних ресурсів обласних державних адміністрацій, організаційно є частиною місцевих державних адміністрацій, керівник якої призначає керівника такого підрозділу, визначає юридичний статус такого підрозділу та його вид. Керівник структурного підрозділу несе персональну відповідальність перед головою державної адміністрації.

Структурний підрозділ для здійснення повноважень і виконання завдань, що визначені, має право, зокрема:

- 1) одержувати в установленому законодавством порядку від інших структурних підрозділів місцевої держадміністрації, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності й їх посадових осіб інформацію, документи та матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань;
- 2) залучати до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань спеціалістів, фахівців інших структурних підрозділів місцевої держадміністрації, підприємств, установ і організацій (за погодженням з їх керівниками), представників громадських об'єднань (за згодою);
- 3) вносити в установленому порядку пропозиції щодо удосконалення роботи місцевої держадміністрації у відповідній галузі;
- 4) користуватись в установленому порядку інформаційними базами органів виконавчої влади, системами зв'язку та комунікацій, мережами спеціального зв'язку й іншими технічними засобами;

5) скликати в установленому порядку наради, проводити семінари та конференції з питань, що належать до їх компетенції.

Структурний підрозділ в установленому законодавством порядку й у межах повноважень взаємодіє з іншими структурними підрозділами, апаратом місцевої держадміністрації, органами місцевого самоврядування, територіальними органами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також підприємствами, установами й організаціями з метою створення умов для провадження послідовної й узгодженої діяльності щодо термінів, періодичності одержання та передачі інформації, необхідної для належного виконання покладених на нього завдань і здійснення запланованих заходів.

Структурний підрозділ зі статусом юридичної особи публічного права очолює керівник, який призначається на посаду та звільняється з посади головою місцевої держадміністрації згідно законодавству про державну службу за погодженням з органом виконавчої влади вищого рівня.

Структурний підрозділ без статусу юридичної особи публічного права очолює керівник, який призначається на посаду та звільняється з посади керівником апарату місцевої держадміністрації згідно законодавству про державну службу за погодженням з органом виконавчої влади вищого рівня.

Керівник структурного підрозділу має широкі повноваження щодо управління підрозділом, однак він має право представляти інтереси структурного підрозділу у взаємовідносинах з іншими органами влади, підприємствами, установами й організаціями лише за дорученням керівництва відповідної місцевої держадміністрації.

Однак вирішальний вплив на фінансове забезпечення підрозділу має керівництво обласної державної адміністрації – проєкт кошторису та штатного розпису затверджується головою місцевої держадміністрації, якщо підрозділ створено зі статусом юридичної особи публічного права, а керівник розпоряджається коштами виключно у межах такого кошторису.

Керівник самостійно здійснює добір кадрів свого підрозділу тільки у тому випадку, коли такий підрозділ має статус юридичної особи публічного

права. У протилежному випадку керівник має право тільки подавати керівнику апарату місцевої держадміністрації пропозиції щодо: призначення на посаду та звільнення з посади державних службовців структурного підрозділу, присвоєння їм рангів державних службовців, їх заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності, а також прийняття на роботу та звільнення з роботи працівників структурного підрозділу, які не є державними службовцями, їх заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Керівники структурних підрозділів зі статусом юридичних осіб публічного права здійснюють визначені Законом України «Про державну службу» повноваження керівника державної служби у таких структурних підрозділах.

Накази керівника структурного підрозділу, що суперечать Конституції та законам України, актам Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, можуть бути скасовані головою місцевої держадміністрації, відповідним міністерством, іншим центральним органом виконавчої влади, або керівником відповідного структурного підрозділу місцевої держадміністрації вищого рівня.

Керівник структурного підрозділу може мати заступників.

Заступники керівника структурного підрозділу зі статусом юридичної особи публічного права призначаються на посаду та звільняються з посади керівником такого структурного підрозділу відповідно законодавства про державну службу.

Заступники керівника структурного підрозділу без статусу юридичної особи публічного права призначаються на посаду та звільняються з посади керівником апарату відповідно законодавства про державну службу.

Граничну чисельність і фонд оплати праці працівників структурного підрозділу визначає голова місцевої держадміністрації у межах відповідних бюджетних призначень.

Штатний розпис і кошторис структурних підрозділів затверджує голова місцевої держадміністрації за пропозиціями керівників структурних під-

розділів відповідно Порядку складання, розгляду, затвердження й основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 228.

Структурні підрозділи, утворені як юридичні особи публічного права, мають самостійний баланс, рахунки в органах Казначейства, печатку з зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки.

Організація роботи з персоналом в апараті місцевої держадміністрації й її структурних підрозділах без статусу юридичних осіб публічного права здійснюється за затвердженим керівником апарату місцевої держадміністрації річним планом, який передбачає здійснення заходів із добору, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників, а також з інших питань управління персоналом.

Організація роботи з управління персоналом у структурних підрозділах місцевої держадміністрації зі статусом юридичних осіб публічного права здійснюється за затвердженим керівником такого підрозділу річним планом, який передбачає здійснення заходів із добору, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників, а також з інших питань управління персоналом.

Організацію роботи з персоналом в апараті місцевої держадміністрації й її структурних підрозділах без статусу юридичних осіб публічного права здійснює служба управління персоналом.

У структурних підрозділах місцевої держадміністрації зі статусом юридичних осіб публічного права залежно від чисельності персоналу утворюється структурний підрозділ або вводиться посада спеціаліста з питань персоналу, а у структурних підрозділах місцевої держадміністрації зі статусом юридичних осіб публічного права, чисельність працівників яких становить менше десяти осіб, обов'язки служби управління персоналом можуть бути покладені на одного з державних службовців такого структурного підрозділу за рішенням його керівника. Таким чином, керівників структурних підрозділів із питань екології та природних ресурсів не можна вважати повністю самостійними у вирішенні питань діяльності вказаних підрозділів, з огляду на низький рівень самостійності у вирішенні органі-

заційних, кадрових і фінансових питань. Більш незалежними у вирішенні вказаних питань можна вважати керівників тих структурних підрозділів, які створені як юридичні особи публічного права.

ВИСНОВКИ

Законодавство про оцінку впливу на довкілля у цілому детально врегулює питання процедури оцінки впливу та дає широкі повноваження та можливості уповноваженим територіальним органам вирішувати питання доцільності планованої діяльності. Існує також необхідність у подальшій деталізації нормативного регулювання окремих питань процедури.

З метою подальшого вдосконалення процедури оцінки впливу варто розглянути можливість нормативного врегулювання таких питань:

- розширення прав уповноваженого центрального органу щодо можливості ухвалення рішення про передачу йому повідомлення про плановану діяльність у випадках, передбачених ч. 3 ст. 5 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»;
- визначення предмету та термінів подання додаткової інформації, можливість продовження терміну громадського обговорення у разі подання інформації, яка стосується питань, які мали би бути висвітлені у звіті (визначені ч. 2 ст. 6 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»), однак були подані після проведення громадських слухань і не розглядалися громадськістю;
- прав уповноваженого територіального органу самостійно збирати інформацію з метою оцінки впливу на довкілля;
- визначення підстав для визнання діяльності недопустимою, заборону визначати умови провадження планованої діяльності, якщо наявні підстави для визнання діяльності недопустимою;
- розробка нормативних актів і/або методичних рекомендацій щодо застосування уповноваженими територіальними органами повноважень зі встановлення компенсаційних заходів, заходів із запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження впливу плано-

ваної діяльності на довкілля, моніторингу впливу планованої діяльності на довкілля, здійснення післяпроектного моніторингу, створення переліку найкращих доступних технологій і методів керування;

- уточнення підстав для скасування висновку з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої діяльності в судовому порядку.

Чинне нормативне регулювання процедури оцінки впливу на довкілля, як уже вказувалося вище, дає широкі повноваження уповноваженим територіальним органам у відповідній процедурі. Проте можливість їх практичного й ефективного застосування **суттєво нівелюється такими факторами:**

- обмеженість кадрових, фінансових, експертних ресурсів відповідних органів, які об'єктивно не здатні дати кваліфіковану оцінку звіту про оцінку впливу на довкілля, а відтак суттєва залежність від змісту звіту, який готується на замовлення зацікавленого суб'єкта господарювання;
- залежність уповноважених територіальних органів від місцевої виконавчої влади, частиною якої вони є, й яка здатна впливати на ухвалення відповідних рішень.

Фактично наявна модель процедури оцінки впливу має такі недоліки:

- уповноважені територіальні органи не представляють інтереси територіальних громад, які будуть зазнавати впливу відповідної діяльності;
- підрозділи з питань екології та природних ресурсів не є незалежними у своїй діяльності, оскільки є частиною місцевих органів виконавчої влади, для яких питання екології й охорони навколишнього природного середовища не є пріоритетними, а вирішення питання про визнання недопустимою планованої діяльності може суперечити виконанню обласною державною адміністрацією завдань із забезпечення соціально-економічного розвитку відповідних територій і залучення інвестицій;
- уповноважені територіальні органи мають обмежені можливості для професійного аналізу звітів з оцінки впливу на довкілля з усіх питань, які віднесені до їх компетенції Законом.

Можливо, одним зі способів вирішення такої ситуації могло би бути роз'єднання питань, які вирішуються у процедурі оцінки впливу.

З огляду на чинне нормативне регулювання такими питаннями є: висновок про допустимість чи недопустимість планованої діяльності та дозвіл на виконання будівельних робіт.

Брати участь у вирішенні питань здійснення на своїй території видів діяльності, які можуть мати значний вплив на довкілля, органи місцевого самоврядування можуть тільки через реалізацію своїх повноважень у сфері містобудування (затвердження містобудівної документації) та регулювання земельних відносин (вирішення питань надання суб'єктам господарювання земельних ділянок із цільовим призначенням, яке допускає здійснення видів діяльності, передбачених у ч. 2–3 ст. 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», зміна цільового призначення земельних ділянок тощо).

Залучення у процес оцінки впливу на довкілля органів місцевого самоврядування, які представляють інтереси мешканців територіальних громад, могло би стати суттєвим фактором підвищення відповідальності при ухваленні рішень щодо доцільності планованої діяльності та врахування інтересів громадськості у цьому процесі.

Відтак, до повноважень органів місцевого самоврядування могло би бути віднесено вирішення питання про надання дозволу на здійснення планованої діяльності, яке ухвалювалося за результатами розгляду висновку про оцінку впливу на довкілля.

Питання видачі висновку (експертної оцінки) звіту про оцінку впливу на довкілля може бути покладене на:

- центральний орган виконавчої влади у галузі охорони навколишнього природного середовища;
- територіальні органи такого центрального органу виконавчої влади (за умови їх створення);
- підрозділи місцевих органів виконавчої влади за умови змін правового регулювання їх статусу, які би суттєво унезалежнювали їх у вирішенні цих питань.

2

**ОГЛЯД ДІЯЛЬНОСТІ
У СФЕРІ ОЦІНКИ ВПЛИВУ
НА ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ**

Відповідно Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» уповноважений територіальний орган, а у випадках, визначених ч. 3 та 4 ст. 5 цього Закону, – уповноважений центральний орган видає висновок з оцінки впливу на довкілля, яким визначає допустимість чи обґрунтовує недопустимість провадження планованої діяльності та визначає екологічні умови її провадження.

Оцінка впливу на довкілля, відповідно ст. 2 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», – це процедура, що передбачає: 1) підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля; 2) проведення громадського обговорення; 3) аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, іншої інформації; 4) надання уповноваженим органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля; 5) врахування висновку з оцінки впливу на довкілля у рішенні про провадження планованої діяльності.

2.1. Фінансова та кадрова спроможність діяльності структурних підрозділів обласних державних адміністрацій у сфері оцінки впливу на довкілля

Для підготовки цього огляду щодо питання фінансової та кадрової спроможності діяльності структурних підрозділів обласних державних адміністрацій (ОДА) у сфері оцінки впливу на довкілля (ОВД) на предмет відповідності чинному законодавству (далі – огляд), здійснено збір і узагальнення інформації про матеріальне та кадрове забезпечення відповідних департаментів/управлінь/відділів 24 обласних державних адміністрацій України. У результаті сформовано висновки про матеріальне та кадрове забезпечення для порівняння такого забезпечення у різних областях України та про спроможність департаментів виконувати покладені завдання з підготовки висновків з ОВД, виходячи з наявних ресурсів.

Під час дослідження проаналізовано наявність інформації на сайтах 24 обласних державних адміністрацій для збору інформації про всі структурні підрозділи (департаменти/управління/відділи), які готують висновки з ОВД, щодо їх фінансового та кадрового забезпечення. Надіслано запити в обласні державні адміністрації для збору вищевказаної інформації. Проведений моніторинг і отримані відповіді від обласних державних адміністрацій дозволяють зробити висновки, які викладені в огляді².

2.1.1. Кадрове забезпечення діяльності у сфері ОВД

Таблиця 1 «Кадрова спроможність структурних підрозділів обласних державних адміністрацій у сфері ОВД» містить інформацію щодо кадрового забезпечення структурних підрозділів ОДА, які готують висновки з ОВД, залучення експертів до процедури з ОВД, а також інформацію щодо кількості висновків з ОВД (у т.ч., відмов) у кожній з областей України за 11 місяців 2019–2020 рр. (за наявними зібраними даними).

У таблиці надано інформацію³ щодо кількості працівників, які відповідають в ОДА за підготовку висновків з ОВД. Інколи відповідний структурний підрозділ ОДА займається не лише питаннями ОВД, а і стратегічної екологічної оцінки, наприклад, тому у відповідному відділі можуть працювати й інші працівники, які загалом не займаються питаннями ОВД, однак можуть долучатися до цієї діяльності за потреби.

Таблиця 1. Кадрова спроможність структурних підрозділів обласних державних адміністрацій у сфері ОВД⁴ (див. наступну сторінку)

2 Висновки базуються на інформації, яка доступна на офіційних сайтах органів державної влади, й отримана у відповідях на звернення, які надсилалися до всіх ОДА в Україні. Коли деяка інформація відсутня чи надана у неповному обсязі, висновки, узагальнення та розрахункові співвідношення побудовані на доступній інформації (та не менше, ніж на основі даних 80 % ОДА).

3 Дані внесені до таблиці згідно інформації, яка доступна на веб-сайтах органів державної влади, й яка отримана у відповідях на звернення до органів державної влади.

4 Дані внесені до таблиці згідно інформації, яка доступна на веб-сайтах органів державної влади, й яка отримана у відповідях на звернення до органів державної влади.

Таблиця 1

Структурний підрозділ ОДА ⁵	Кількість працівників за напрямом ОВД	Кількість вакансій	Інформація щодо достатності працівників за інформацією ОДА	Інформація щодо залучення додаткових експертів	Кількість рішень з ОВД 2019–2020 р.р. ⁶
Відділ оцінки впливу на довкілля та моніторингу Управління оцінки впливу на довкілля, регулювання природокористування та моніторингу Департаменту природних ресурсів та екології Хмельницької ОДА	2	0	Не достатньо	Потреби у залученні експертів немає	40
Сектор оцінки впливу на довкілля Управління екології та природних ресурсів Чернівецької ОДА	2	0	Достатньо	Є потреба у залученні експертів. Залучаються додатково спеціалісти/експерти з ОВД на засадах взаємодії/співпраці (усна/письмова форма, безоплатно)	41
Відділ екологічної безпеки Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА	2	0	Не достатньо	Є потреба у залученні зовнішніх експертів. Не залучаються	53
Відділ оцінки впливу на довкілля Управління економіки природокористування, поводження з відходами та оцінки впливу на довкілля Департаменту екології та природних ресурсів Донецької ОДА	2	2	– ⁷	Спеціалісти додатково не залучалися	29
Відділ оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки Управління екології та природних ресурсів Волинської ОДА	2	2	Не достатньо	Потреба у зовнішніх експертах іноді є, однак такі не залучаються	34

5 Інформація подана у порядку зростання за кількістю працівників, які долучені до підготовки висновків з ОВД, якщо кількість працівників однакова – то у порядку зростання наявності вакансій, якщо кількість вакансій теж однакова – то у порядку зростання підготовлених висновків у сфері ОВД.

6 Оскільки дані збиралися наприкінці 2020 року, деякі органи надавали інформацію станом на грудень, середину грудня 2020 року. Та показники одного місяця чи тижня не впливають суттєво на загальне значення показників року, тому тут і надалі мова йде про 2019-2020 р.р.

7 Тут і далі прочерк означає відсутність доступу до відповідної інформації.

Таблиця 1. Продовження

Структурний підрозділ ОДА ⁵	Кількість працівників за напрямом ОВД	Кількість вакансій	Інформація щодо достатності працівників за інформацією ОДА	Інформація щодо залучення додаткових експертів	Кількість рішень з ОВД 2019–2020 р.р. ⁶
Департамент екології та природних ресурсів Луганської ОДА ⁸ . Відділ атмосферного повітря, надрокористування та оцінки впливу на довкілля Управління екології та природних ресурсів Департаменту комунальної власності, земельних, майнових відносин, екології та природних ресурсів Луганської обласної цивільно-військової адміністрації Луганської ОДА	2	2	–	Не залучаються	38
Відділ ОВД та моніторингу довкілля навколишнього природного середовища Департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської ОДА	3	0	Достатньо	При необхідності залучаються інші працівники відділу чи Департаменту. Потреби у зовнішніх експертах для проведення ОВД немає та вони не залучаються	60
Відділ оцінки впливу на довкілля Управління екології та природних ресурсів Житомирської ОДА	3	0	–	На певних етапах ОВД виникає потреба у консультаціях із профільними спеціалістами. Управління проводить консультації з фахівцями обласних установ і організацій в усній і письмовій формах, які носять дорадчий характер. Експертів залучити немає можливості	67
Відділ оцінки впливу на довкілля, природних ресурсів та поводження з відходами Управління дозвільної діяльності та оцінки впливу на довкілля Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької ОДА	3	0	–	–	71

8 Із 16.11.2020 р. припинила діяльність юридична особа – Департамент екології та природних ресурсів Луганської обласної державної адміністрації у результаті реорганізації шляхом приєднання до Департаменту комунальної власності, земельних, майнових відносин, екології та природних ресурсів Луганської обласної державної адміністрації

Таблиця 1. Продовження

Структурний підрозділ ОДА ⁵	Кількість працівників за напрямом ОВД	Кількість вакансій	Інформація щодо достатності працівників за інформацією ОДА	Інформація щодо залучення додаткових експертів	Кількість рішень з ОВД 2019–2020 р.р. ⁶
Відділ раціонального використання, охорони природних ресурсів та оцінки впливу на довкілля і стратегічної екологічної оцінки Управління регулювання природоохоронної діяльності та питань паливно-енергетичного комплексу Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської ОДА	3	0	Не достатньо	Експерти будуть залучатися (за потреби), якщо буде створений реєстр експертів	81
Відділ оцінки впливу на довкілля Управління природоохоронних програм та оцінки впливу на довкілля Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської ОДА	3	1	Достатньо	Залучення експертів не проводилось, такої потреби немає. Немає можливості залучити експертів	48
Відділ ОВД Управління дозвільної діяльності та ОВД Департаменту захисту довкілля Запорізької ОДА	3	1	Достатньо за умови зайнятості вакансії	Відсутня потреба у залученні зовнішніх експертів	52
Відділ оцінки впливу на довкілля та поводження з відходами Управління нормування атмосферного повітря та оцінки впливу на довкілля Департаменту захисту довкілля та природних ресурсів Херсонської ОДА	3	1	Достатньо	Є потреба у залученні експертів. Реєстр не працює, змоги залучити експертів немає	69
Відділ оцінки впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки Департаменту екології та природних ресурсів Львівської ОДА	5	1	–	Експерти не залучаються у зв'язку з відсутністю Реєстру експертів з ОВД	227
Відділ екологічної оцінки, моніторингу та економіки природокористування Управління дозвільної системи та регулювання природоохоронної діяльності – Департамент захисту довкілля та енергетики Сумської ОДА	5	0	Достатньо	Є потреба у залученні експертів. Залучалися спеціалісти Регіонального офісу водних ресурсів у С/о, Головного управління Держпродспоживслужби у С/о на засадах консультацій	44

Таблиця 1. Продовження

Структурний підрозділ ОДА ⁵	Кількість працівників за напрямом ОВД	Кількість вакансій	Інформація щодо достатності працівників за інформацією ОДА	Інформація щодо залучення додаткових експертів	Кількість рішень з ОВД 2019–2020 р.р. ⁶
Відділ оцінки впливу на довкілля Управління оцінки впливу на довкілля, дозвільної діяльності та фінансового забезпечення Департаменту екології та природних ресурсів Рівненської ОДА	5	0	Достатньо	Є потреба у залученні спеціалістів/експертів. Департаментом залучаються профільні спеціалісти інших установ і організацій	47
Відділ оцінки впливу на довкілля та моніторингу Управління дозвільної діяльності, оцінки впливу на довкілля та моніторингу Департаменту екології та природних ресурсів та паливно-енергетичного комплексу Кіровоградської ОДА	5	0	–	Потреба у зовнішніх експертах може виникати, однак окремо вони не залучалися	49
Управління екології та природних ресурсів Черкаської ОДА	5	0	Достатньо	Залучаються спеціалісти з інших відділів Управління	64
Відділ оцінки впливу на довкілля Управління екології та природних ресурсів Миколаївської ОДА	5	0	Достатньо	Є потреба у залученні зовнішніх експертів, однак вони не залучаються	69
Відділ оцінки впливу на довкілля Управління оцінки впливу на довкілля та природно-заповідної справи Департаменту екології та природних ресурсів Київської ОДА	5	0	Достатньо	Експерти не залучаються	94
Відділ контролю природоохоронних заходів та ОВД Департаменту екології та природних ресурсів Дніпропетровської ОДА	5	2	–	Експертні комісії з ОВД не утворювалися	45

Таблиця 1. Продовження

Структурний підрозділ ОДА ⁵	Кількість працівників за напрямом ОВД	Кількість вакансій	Інформація щодо достатності працівників за інформацією ОДА	Інформація щодо залучення додаткових експертів	Кількість рішень з ОВД 2019–2020 р.р. ⁶
Відділ дозвільної діяльності Управління екології та природних ресурсів Івано-Франківської ОДА	5	3	–	Зовнішні експерти не залучаються	150
Відділі оцінки впливу на довкілля, моніторингу та зв'язків з громадськістю Управління раціонального використання природних ресурсів та оцінки впливу на довкілля Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської ОДА	6	0	Достатньо	Реєстр експертів не працює, відповідно, експерти не залучаються	90
Управління охорони та раціонального використання природних ресурсів – Відділ оцінки впливу на довкілля, земельних ресурсів, біоресурсів та заповідної справи Департаменту екології та природних ресурсів Одеської ОДА	8	1	Достатньо	Потреби в залученні експертів немає	74

Загалом кількість працівників, які займаються питаннями підготовки висновків з ОВД у ОДА, – від 2 до 8 осіб (у середньому – 4 працівники). Найменше працівників – 2 у Волинській, Донецькій, Луганській, Тернопільській, Хмельницькій і Чернівецькій областях. Найбільше працівників, зайнятих у сфері ОВД, у Харківській (6) і Одеській (8) областях. Варто зазначити, що кількість працівників, залучених до підготовки висновків з ОВД, не завжди прямо-пропорційно залежить від кількості висновків, які готуються на обласному рівні.

Як видно, найбільше працівників, відповідальних за підготовку висновків з ОВД, в Одеській ОДА (8) і у цій ОДА підготовлено 74 висновки протягом 2019-2020 р.р. (дещо більше, ніж середній показник (68) за останні два роки (2019-2020)). Області, які мають найменшу кількість працівників, го-

тують кількість висновків, яка є меншою, ніж середній показник в Україні. У той самий час найбільше висновків з ОВД підготовлено у Львівській ОДА (227) за наявної кількості 5 працівників, які готують відповідні висновки, й у цій ОДА є одна вакансія у Департаменті екології та природних ресурсів. Найменше висновків з ОВД протягом 2019-2020 рр. підготовлено у Донецькій області, при зайнятості 2 працівників до цього напряму діяльності, що є найменшою кількістю працівників, які займаються ОВД в Україні.

Десять ОДА повідомляють про наявність вакантних посад у структурних підрозділах, які займаються питаннями ОВД, при чому деякі ОДА мають до 3 вакантних посад (разом в Україні 17 вакантних посад для спеціалістів, які можуть бути зайняті у сфері ОВД). Сьогодні питання наявності вакантних посад в ОДА є проблемним, адже частина адміністрацій повідомляють, що, хоча вакантні посади існують, а конкурси не проводять, у зв'язку із прийняттям Закону України від 13.04.2020 р. «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік», яким зупинено дію положень ЗУ «Про державну службу» та Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» у частині проведення конкурсів на посади державної служби та призначення на посади за результатами конкурсу – тимчасово на період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. Та варто зауважити, що законом визначено, яким чином відбувається призначення на посади у період карантину, зокрема, розглядаються першочергово кандидатури, запропоновані Комісією з питань вищого корпусу державної служби, або дозволено призначити особу шляхом укладення контракту про проходження державної служби на період дії карантину та до дня визначення суб'єктом призначення або керівником державної служби переможця (переможців) конкурсу. Крім того, існує механізм добору на посади державної служби шляхом проведення співбесіди з визначеними суб'єктом призначення посадовими особами, в установленому Кабінет Міністрів України порядку. Тому наявні карантинні обмеження не можуть бути підставою для не заповнення наявних вакансій в органах державної влади, а такі сьогодні існують щонайменше у 10 ОДА, зокрема за напрямком ОВД. Лише 4 ОДА вказують на недостат-

ню кількість працівників у сфері підготовки висновків з ОВД, 11 ОДА вказують, що працівників для виконання покладених завдань достатньо.

Дев'ять ОДА вказують на потребу у залученні зовнішніх експертів, однак неможливість такого залучення через відсутність реєстру експертів, який веде уповноважений центральний орган, і з числа яких можуть призначатися експертні комісії з ОВД відповідно ст. 10 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля». Крім того, сьогодні немає Положення про експертну комісію з ОВД, не розроблено кваліфікаційні вимоги до експертів і порядок ведення реєстру експертів з ОВД, який затверджується уповноваженим центральним органом. Лише 4 ОДА вказують, що потреби у залученні експертів до процедури ОВД немає. П'ять ОДА вказують про досвід залучення додатково спеціалістів/експертів з органів державної влади на засадах взаємодії/співпраці (усна/письмова форма, безоплатно).

2.1.2. Матеріальне забезпечення здійснення ОВД

Всі ОДА повідомляли про те, що додаткові кошти на здійснення діяльності, пов'язаної з ОВД, перевірку інформації, поданої у звіті, залучення додаткових експертів не виділяються. Більше того, станом на сьогодні в Україні не функціонує Реєстр експертів, який повинен адмініструватися Мінприроди, й у зв'язку з відсутністю затвердженого положення про експертну комісію з ОВД на практиці сертифікованих експертів залучати немає можливості, так само як і зовнішні експерти не можуть долучатися до процедури підготовки висновку з ОВД. Деякі ОДА використовують різні можливості, отримуючи інформацію, документи та матеріали, необхідні для виконання покладених завдань, від інших структурних підрозділів ОДА, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, незалежно від форми власності.

Таким чином з Державного бюджету виділяються лише кошти на заробітні плати працівників, які займаються підготовкою висновків з ОВД. У той самий час існують поодинокі випадки залучення додаткового фінансування на діяльність ОДА, у тому числі, відділів і управлінь, які займаються питаннями підготовки висновків з ОВД, зокрема, з місцевого бюджету

у рамках цільової Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2014-2020 рр. відділу ОВД виділено кошти на виготовлення флаєрів про процедуру ОВД.

Відповідно Постанови КМУ від 13.12.2017 р. № 1026 за проведення громадського обговорення у процесі оцінки впливу на довкілля справляється плата, за рахунок якої оплачуються: експертні послуги членів експертних комісій з оцінки впливу на довкілля, які залучатимуться відповідно ст. 10 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», організація громадських слухань (оренда приміщень для проведення громадських слухань, технічне забезпечення проведення громадських слухань, відрядження, друк і копіювання матеріалів, обслуговування копіювальної техніки, канцелярське приладдя, доступ до інтернету, послуги організатора громадських слухань) і проведення громадського обговорення за процедурою оцінки транскордонного впливу (за винятком перекладу звіту з оцінки впливу на довкілля й іншої необхідної документації суб'єкта господарювання, які забезпечуються суб'єктом господарювання), інші витрати, пов'язані з утриманням Мінприроди відповідно законодавства, крім видатків на оплату праці робітників Міністерства, придбання автотранспортних засобів, меблів, мобільних телефонів і проведення ремонту кабінетів. Порядок використання коштів, які сплачує за проведення громадських слухань у межах ОВД господарюючий суб'єкт, також врегульовано Постановою КМУ № 702 від 25.06.2011 р. «Про порядок використання коштів, отриманих органами державної влади від надання ними послуг відповідно до законодавства та їх розміри». Звертаємо увагу, що вищевказані кошти не завжди використовуються у різних ОДА.

У Таблиці 2 «Фінансова спроможність ОДА у сфері підготовки звітів з ОВД» надано інформацію про використання коштів, які залучаються за проведення громадських слухань у межах ОВД, і за повідомленням деяких ОДА (Закарпатська та Чернівецька) такі кошти не використовуються взагалі.

Таблиця 2. Фінансова спроможність ОДА у сфері підготовки звітів з ОВД⁹
(див. наступну сторінку)

⁹ Дані внесені до таблиці згідно інформації, яка доступна на веб-сайтах органів державної влади, й яка отримана у відповідях на звернення до органів державної влади.

Таблиця 2

ОДА	Фінансове забезпечення на заробітні плати	Кошти, залучені на громадські слухання	Кошти використані
Вінницька	Заробітна плата для 3 працівників	—	Кошти, що надходять за проведення громадських слухань, витрачаються, про що департамент публікує інформацію на сайті Мінфіну «E-DATA»
Волинська	Заробітна плата для 2 працівників: 2019 р. — 597 948,47 грн 2020 р. (01.12.) — 410 430,81 грн	2019 р. — 243 518,10 грн 2020 р. (01.12.) — 226 326,54 грн	2019 р. — 129 489,62 грн 2020 р. — 299 095,50 грн
Дніпропетровська	Заробітна плата для 5 працівників	2019 р. — 359 479 грн 2020 р. — 226 710 грн	—
Донецька	Заробітна плата для 2 працівників	2019 р. — 266 710,30 грн 2020 р. (01.12.) — 179 924,14 грн	2019 р. — 18 000 грн 2020 р. — 20 256 грн
Житомирська	Заробітна плата для 3 працівників	2019 р. — 498,6 тис. грн 2020 р. (01.12.) — 203,1 тис. грн	Кошти витрачено на придбання предметів, матеріалів, обладнання, комп'ютерної техніки, відрядження, судовий збір, обслуговування комп'ютерної техніки, обладнання й автомобіля
Закарпатська	Заробітна плата для 3 працівників: 2019 р. — 510 тис. грн 2020 р. (01.12.) — 470 тис. грн	2019 р. — 452 247,90 грн 2020 р. (01.12.) — 342 293,24 грн	Кошти не витрачалися
Запорізька	Заробітна плата для 3 працівників	За актом приймання передачі від Департаменту агропромислового розвитку та захисту довкілля отримано 714 441,88 грн, із жовтня до грудня 2020 р. до Департаменту надійшло 52 790,22 грн	Для забезпечення роботи відділу використано 33 587 грн на заправку картриджів і послуги з постачання комп'ютерних програм

Таблиця 2. Продовження

ОДА	Фінансове забезпечення на заробітні плати	Кошти, залучені на громадські слухання	Кошти використані
Івано-Франківська	Заробітна плата для 5 працівників	2019 р. – 674 755,20 грн 2020 р. (01.12.) – 674 963,89 грн	Кошти використано на заправку та регенерацію картриджів, ремонт і технічне обслуговування офісної техніки, купівлю комп'ютерних системних блоків, оплату за телекомунікаційні й інтернет послуги, канцтовари, оплату відряджень у рамках проведення громадських обговорень
Київська	Заробітна плата для 5 працівників	2019 р. – 620 497,04 грн 2020 р. (9 міс.) – 843 487,68 грн	За ці кошти організовують громадські слухання у межах ОВД
Кіровоградська	Заробітна плата для 4 працівників: 2019 р. – 588 198,04 грн 2020 р.(1.12) – 555 662,61 грн	2019 р. – 336 286,9 грн 2020 р. (08.12.) – 226 326,54 грн	–
Луганська	Заробітна плата для 2 працівників	2019–2020 р.р. – 371 480 грн	2019–2020 р.р. – 241 152 грн (доступ до мережі інтернет, відрядження, оргтехніка, відеообладнання, кондиціонери, канцелярське приладдя, папір, пальне, запчастини та послуги з техобслуговування службового автомобіля)
Львівська	Заробітна плата для 5 працівників: 2019 р. – 5 190 060,84 грн 2020 р. – 5 639 074,84 грн	2019 р. – 1 334 786,04 грн 2020 р. – 1 088 105,56 грн	Кошти витрачено на оргтехніку для відділу, засоби фіксації проведення громадських слухань у межах ОВД, канцтовари, пальне для виїзду на громадські слухання
Миколаївська	Заробітна плата для 5 працівників: 2019 р. – 4 170 802,00 грн 2020 р. – 4 160 333,00 грн.	2019 р. – 568 208,90 грн 2020 р. (01.12.) – 208 729,80 грн	Кошти витрачено частково на технічне забезпечення громадських слухань, відрядження, друк, копіювальні матеріали, канцтовари, доступ до інтернету

Таблиця 2. Продовження

ОДА	Фінансове забезпечення на заробітні плати	Кошти, залучені на громадські слухання	Кошти використані
Одеська	Заробітна плата для 8 працівників	2019–2020 р.р. – 914 361,80 грн	269 359,94 грн
Полтавська	Заробітна плата для 3 працівників	2019 р. – 533420,60 грн 2020 р. – 534230,96 грн	–
Рівненська	Заробітна плата для 5 працівників: 2019 р. (із державного бюджету та субвенції місцевого бюджету державного бюджету) – 656 465 грн (із них зарплата відділу – 507 245 грн, нарахування на зарплату – 111 593 грн, канцтовари – 4 526 грн, інтернет, зв'язок, заправка картриджів – 3 834 грн, відрядження – 5 116 грн, комунальні послуги – 24 151 грн) 2020 р. (на 01.12) (з державного бюджету та субвенції місцевого бюджету державного бюджету) – 597 252 грн, із них зарплата відділу – 458 336 грн, нарахування на зарплату – 100 834 грн, канцтовари – 3 440 грн, інтернет, зв'язок, картриджі – 6 345 грн., відрядження – 200 грн, комунальні послуги – 11 649 грн, шафи/крісла/стілці – 16 448 грн	2019 р. – 278 306,40 грн 2020 р. (на 01.12) – 214 730,44 грн	Витрачено на придбання техніки, канцтоварів, відрядження (вказані детальні суми)
Сумська	Заробітна плата для 5 працівників Департамент захисту довкілля та енергетики розпочав діяльність 27.02.2020 р. На 01.12.2020 р. працівникам відділу, які працюють за напрямом ОВД, виплачена з/п – 394 315 грн.	2020 р. (із березня до листопада) – 240 720,37 грн	2020 р. (із березня до листопада) витрачено 83 822,30 грн на проведення громадських слухань, канцтовари, офісну техніку

Таблиця 2. Продовження

ОДА	Фінансове забезпечення на заробітні плати	Кошти, залучені на громадські слухання	Кошти використані
Тернопільська	<p>Фінансування діяльності 2 працівників із бюджету:</p> <p>2019 р. – 379,1 тис. грн (267,1 тис. грн – зарплата; 58,8 тис. грн. – нарахування на оплату праці; 2,8 тис. грн. – відрядження; 50,4 тис. грн. – предмети, матеріали, обладнання й інвентар)</p> <p>2020 р. – 312,3 тис. грн (242,5 тис. грн. – зарплата; 53,3 тис. грн. – нарахування на оплату праці; 0,7 тис. грн. – відрядження; 15,8 тис. грн. – предмети, матеріали, обладнання й інвентар)</p>	<p>2019 р. – 313,1 тис. грн</p> <p>2020 р. – 327,9 тис. грн</p>	<p>2019 р. – 239,1 тис. грн (69,0 тис. грн – предмети, матеріали, обладнання, інвентар; 64,3 тис. грн – оплата послуг (крім комунальних); 11,3 тис. грн – відрядження; 94,5 тис. грн – обладнання/ предмети довгострокового користування)</p> <p>2020р. – 182,6 тис. грн (98,3 тис. грн – предмети, матеріали, обладнання, інвентар; 51,0 тис. грн – послуги; 6,8 тис. грн – відрядження; 26,5 тис. грн – обладнання/ предмети довгострокового користування)</p>
Харківська	Заробітна плата для 6 працівників	–	–
Херсонська	Заробітна плата для 6 працівників	<p>2019 р. – 405 863,50 грн</p> <p>2020 р. – 359 884,28 грн</p>	<p>2019 р. – 248 698,18 грн (на відрядження, паливо, придбання й обслуговування техніки, сайт)</p> <p>2020 р. – 185 476,39 грн (на паливо, канцелярію, обслуговування оргтехніки)</p>
Хмельницька	Заробітна плата для 2 працівників	<p>2019 р. – 266,7 тис. грн</p> <p>2020 р. (11 міс.) – 321,9 тис. грн</p>	<p>2019 р. – 218,6 тис. грн</p> <p>2020 р. (на 14.12.2020 р.) – 163,6 тис. грн. Кошти витрачені на технічне забезпечення громадських слухань, відрядження, друк/копіювання матеріалів, обслуговування копіювальної техніки, канцтовари, інтернет</p>

Таблиця 2. Продовження

ОДА	Фінансове забезпечення на заробітні плати	Кошти, залучені на громадські слухання	Кошти використані
Черкаська	Заробітна плата для 5 працівників	2019 р. – 278,47 тис. грн 2020 р. – 496,24 тис. грн	2019 р. – 26,98 тис. грн (5,7 тис. грн – закупівля товарів, 17,44 тис. грн – оплата послуг, 3,84 тис. грн – відрядження) 2020 р. – 72,54 тис. грн (59,90 тис. грн – закупівля товарів, 9,7 тис. грн – оплата послуг, 2,94 тис. грн – відрядження)
Чернівецька	Заробітна плата для 2 працівників	2019 і 2020 р. – 528 548,83 грн	Кошти не витрачено
Чернігівська	Заробітна плата для 4 працівників. Із місцевого бюджету у рамках цільової Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2014–2020 рр. відділу ОВД виділено 3 тис. грн (виготовлення флаєрів про процедуру ОВД).	2019 р. – 371 075,20 грн 2020 р. – 173 941,50 грн	2019 р. – 270 064,27 грн, у т.ч., на придбання канцелярських/господарських товарів, встановлення жалюзі, придбання/ремонт техніки, оформлення інформаційних стендів, відрядження 2020 р. – 242 124,85 грн., у т.ч., на придбання канцелярських/господарських товарів, марок, конвертів, засобів індивідуального захисту, придбання/ремонт техніки, відрядження.

Згідно повідомлень ОДА, наявних коштів для підготовки висновків з ОВД достатньо.

ВИСНОВКИ Й УЗАГАЛЬНЕННЯ

1) Необхідним є розроблення та затвердження Положення про експертну комісію з ОВД, кваліфікаційні вимоги до експертів і порядок ведення реєстру експертів з ОВД уповноваженим центральним органом із метою започаткування ведення відповідного реєстру та забезпечення можливості залучення відповідних експертів до процедури ОВД.

2) Для підвищення якості висновків з ОВД і на виконання ст. 10 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» необхідним є створення експертних комісій з ОВД, члени яких призначаються на три роки уповноваженим центральним органом і уповноваженими територіальними органами з числа експертів із Реєстру експертів, який веде уповноважений центральний орган.

3) Із метою заповнення наявних вакантних посад в ОДА існує необхідність у проведенні конкурсів на заміщення вакантних посад, де такі існують, незалежно від карантинних обмежень, враховуючи передбачену на нормативному рівні можливість такого заповнення вакантних посад тимчасово, до проведення конкурсу чи скасування карантинних обмежень. Необхідність заповнення вакантних посад, у т.ч., в умовах карантинних обмежень, зумовлена значним навантаженням деяких ОДА у сфері підготовки висновків з ОВД.

4) Для підвищення якості виконання повноважень відповідних структурних підрозділів ОДА у сфері ОВД необхідним є надання роз'яснення Мінприроди щодо використання коштів, які надходять за проведення громадських слухань від господарюючих суб'єктів, для забезпечення їх витрат на організацію громадського обговорення у межах процедури ОВД.

5) Рекомендовано забезпечити вирішення питання кадрового забезпечення у структурних підрозділах ОДА, які займаються питаннями ОВД, залежно від завантаженості та підготовленої кількості висновків з ОВД, і на підставі врахування ситуації на місці щодо достатності наявної кількості працівників для підготовки висновків з ОВД.

6) Рекомендовано Мінприроди затвердити методичні рекомендації щодо розміщення інформації з ОВД на сайтах структурних підрозділів ОДА, відповідальних за ОВД (за зразок можна взяти структуру розміщення інформації/документів з ОВД на сайті, наприклад, Чернігівської ОДА), а саме:

- об'єднати документи залежно від їх виду до окремих груп (розділів) (повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля; звіт з оцінки впливу на довкілля; оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля; звіт про громадське обговорення; висновок з оцінки впливу на довкілля або рішення про відмову у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля);

- розмістити документи у кожній групі у хронологічному порядку з зазначенням дати окремого документу біля його назви;
- забезпечити наявність гіперпосилання для кожного документу;
- формулювати назву висновку з оцінки впливу на довкілля таким чином, щоб було чітко зрозуміло, чи це — позитивний висновок, чи відмова у видачі висновку.

2.2. Аналіз поточної діяльності структурних підрозділів ОДА у сфері підготовки висновків з ОВД

2.2.1. Рішення у сфері ОВД: позивні висновки та відмови, доступ до інформації

За даними всіх ОДА за 2019–2020 рр. в області в середньому готувалось 68 висновків. Кількість працівників, які займаються в ОДА підготовкою висновків з ОВД, не залежить від кількості висновків, які готує структурний підрозділ ОДА. Наприклад, хоча у Львівській області підготовлено найбільше висновків (227), на другому місці — Івано-Франківська ОДА (150), за цим напрямом там працює лише по 5 осіб, коли, наприклад, в Одеській ОДА підготовлено майже у 2-3 рази менше висновків вісьмома працівниками. Така ситуація безперечно потребує вдосконалення, адже для адекватного розподілу навантаження, чим більше висновків з ОВД готується на обласному рівні, тим вищою є потреба у відповідних фахівцях. При цьому варто зауважити, що протягом 2020 року в умовах суттєвих карантинних обмежень не спостерігалось значного скорочення кількості виданих висновків у сфері ОВД, порівняно із 2019 р.

Кількість відмов у видачі висновків ОВД коливається від 1 % (Миколаївська, Чернівецька, Донецька ОДА) до 25 % (Запорізька ОДА), 19 % (Одеська ОДА), 14 % (Івано-Франківська та Київська ОДА). Середній відсоток відмов в Україні — 8 % за показниками 22 областей.

Таблиця 3. Кількість підготовлених висновків з ОВД протягом 2019–2020 рр. у різних ОДА України¹⁰

ОДА ¹¹	Кількість рішень з ОВД (2019–2020 рр.)	Кількість працівників
Львівська	227 (5 відмов – 2 %)	5
Івано-Франківська	150 (22 відмови – 14 %)	5
Київська	94 (14 відмов – 14 %)	5
Харківська	90 (інформація щодо відмов не надана)	6
Полтавська	81 (інформація щодо відмов не надана)	3
Одеська	74 (14 відмов – 19 %)	8
Вінницька	71 (3 відмови – 4 %)	3
Херсонська	69 (8 відмов – 12 %)	3
Миколаївська	69 (1 відмова – 1 %)	5
Житомирська	67 (2 відмови – 3 %)	3
Черкаська	64 (4 відмови – 6 %)	5
Закарпатська	60 (2 відмови – 3 %)	3
Тернопільська	53 (2 відмови – 4 %)	2
Запорізька	52 (13 відмов – 25 %)	3
Кіровоградська	49 (3 відмови – 6 %)	5
Чернігівська	48 (3 відмови – 6 %)	3
Рівненська	47 (5 відмов – 11 %)	5
Дніпропетровська	45 (3 відмови – 7 %)	5
Сумська	44 (4 відмови – 9 %)	5
Хмельницька	40 (4 відмови – 10 %)	2
Луганська	38 (3 відмови – 8 %)	2
Волинська	34 (4 відмови – 12 %)	2
Чернівецька	31 (1 відмова – 3 %)	2
Донецька	29 (1 відмова – 3 %)	2

10 Дані внесені до таблиці згідно інформації, яка доступна на веб-сайтах органів державної влади, й яка отримана у відповідях на звернення до органів державної влади.

11 Інформація подана у порядку спадання кількості підготовлених висновків з ОВД.

ЗУ «Про ОВД» (ст. 4) регулює питання публічності ОВД. Тому у процесі оцінки впливу на довкілля забезпечується своєчасне, адекватне й ефективне інформування громадськості. Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля, інформація про висновки з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої діяльності оприлюднюються шляхом розміщення на офіційному веб-сайті у мережі інтернет уповноваженого територіального органу, а у випадках, визначених ч. 3 та 4 ст. 5 цього Закону, – на офіційному веб-сайті уповноваженого центрального органу з зазначенням дати офіційного оприлюднення документа. Звіт з оцінки впливу на довкілля та надана суб'єктом господарювання інша документація, необхідна для оцінки впливу на довкілля, є відкритими, з урахуванням вимог ч. 8 ст. 4 ЗУ «Про ОВД», відповідно якої у виняткових випадках, якщо документація щодо планованої діяльності чи звіт з оцінки впливу на довкілля містять конфіденційну інформацію суб'єкта господарювання, така інформація за обґрунтованою заявою суб'єкта господарювання відокремлюється, а решта інформації надається для ознайомлення громадськості; при цьому інформація, що стосується впливу на довкілля, у тому числі, про кількісні й якісні показники викидів і скидів, фізичні та біологічні фактори впливу, використання природних ресурсів і поводження з відходами, є відкритою та доступ до неї не може бути обмежений. Отже, відповідна інформація (звіт з ОВД, і інша документація, надана суб'єктом господарювання для ОВД) надаються уповноваженим органом, органом місцевого самоврядування та суб'єктом господарювання для ознайомлення. Громадськості надається можливість робити копії (фотокопії) та виписки з зазначеної документації, а також можливість ознайомлення з інформацією за місцем розміщення. Уповноважений центральний орган веде Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля. Інформація, внесена до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля, є відкритою, вільний доступ до неї забезпечується через мережу інтернет.

Майже всі структурні підрозділи ОДА, які відповідальні за ОВД, забезпечують доступ до матеріалів ОВД на сайті, або містять посилання на відповідну сторінку на сайті Мінприроди. Варто відзначити, що найбільш проблемними щодо висвітлення інформації про висновки з ОВД є ті області, де таких висновків готується найбільше (Львівська й Івано-Франківська). Досить не впорядкований доступ до відповідної інформації також на сай-

ті Луганської ОДА, зокрема, матеріали розміщуються не у хронологічному порядку та немає інформації щодо дат у назвах документів. У Миколаївській ОДА відсутні матеріали ОВД на сайті, незважаючи на середній показник виданих висновків. Деякі ОДА (Полтавська та Сумська) обмежуються лише розміщенням на своєму сайті посилання на Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля та не зазначають інформації про матеріали ОВД.

Зразковими в аспекті доступу до інформації про матеріали та висновки з ОВД слід відзначити такі області як Вінницька, Волинська, Кіровоградська, Одеська, Чернівецька та Чернігівська. Оскільки у них на сайтах розміщено повну інформацію щодо процедури ОВД: повідомлення про плановану діяльність, оголошення про початок громадського обговорення звіту з ОВД, звіти про громадське обговорення планованої діяльності суб'єктів господарювання та протоколи про громадське обговорення. Інформація розміщена у хронологічному порядку, чітко систематизована за роками, з назви документу зрозуміло, де видано позитивний висновок, а де – відмова.

2.2.2. Аналіз негативних висновків (відмов) із ОВД

У зазначених 6 відмовах так було обґрунтовано недопустимість провадження планованої діяльності:

1. Видобування цегельної сировини (суглинків) для виробництва керамічної цегли на Левківському родовищі суглинків с. Левків, Крижопільського р-ну Вінницької обл. в якості сировини для власного цегельного заводу ТОВ «Керамсвіт»

- не оцінено зміну цільового призначення земель с/г призначення;
- відсутні документи на право користування земельними ділянками, які згідно доступних даних, перебувають у приватній власності;
- відсутня інформація про технічний стан, термін експлуатації та знос обладнання;
- відсутність підтвердження щодо рівня ґрунтових вод;
- неточна інформація щодо джерел іонізуючого випромінювання;

- відсутність матеріалів, які підтверджують розрахунки рівня радіоактивності відповідних територій;
- відсутність оформлення земельної ділянки та прав користування надрами;
- не врахування пропозицій громадськості щодо включення до звіту результатів хімічних аналізів підземних вод;
- відсутність угод із власником землі та погоджень із землекористувачами на геолого-розвідувальні роботи;
- відсутні дані щодо приведення земель у попередній стан, відшкодування власником збитків і неодержаних доходів в результаті розвідувальних робіт;
- відсутні дані щодо списання земель, переоформлення земель, зміни цільового призначення земель.

2. Планована діяльність ТОВ «Фрукти Полісся» щодо будівництва об'єктів с/г призначення, у т.ч., системи поливу з насосною станцією (фертигаційний вузол) на орендованих землях ТОВ «Фрукти Полісся» у Ківерцівському р-ні Волинської обл. за межами населених пунктів Омельненської сільської ради (Тростянецької ОТГ)

- наявні дані не дають можливості оцінити вплив на довкілля;
- розрахунок кількості води для зрошення здійснено на площу земельної ділянки, яка майже у 10 разів є меншою за площу поширення планової діяльності;
- зазначено, що буде зніматися шар родючого ґрунту, та не зазначено, на яких площах і в яких обсягах;
- проблеми відведення господарсько-побутових стоків;
- відсутній розрахунок потрібної води на виробничі потреби;
- неточності щодо джерела водопостачання;
- немає інформації щодо розмірів зон санітарної охорони й їх правового режиму;

- відсутня інформація щодо характеристик свердловин, проєктного шахтного колодязя та розмірів зон санітарної охорони;
- передбачено використання води свердловини, у т.ч., на питні потреби, яка відповідає вимогам для зрошення, та не вимогам до питної води для споживання людиною;
- відсутня інформація щодо характеристик акумулятивної водойми, фертигаційного вузла;
- відсутня інформація щодо утворення та подальшого поводження з відходами, щодо рівня шуму на території найбільш близької житлової забудови від роботи технологічного обладнання;
- відсутня інформація та відомості щодо приналежності територій до об'єктів екологічної мережі, щодо наявності чи відсутності на території рослин під охороною, об'єктів культурної й археологічної спадщини.

3. Будівництво комплексу апартаментів для проживання із приміщеннями громадського призначення за адресою: Урочище Ягниди за межами с. Голубине Свалявського р-ну Закарпатської обл.

- розбіжності щодо площі земельної ділянки;
- відсутність викопіювання з детального плану території;
- наведені дані щодо зон санітарної охорони джерел мінеральних вод і прибережної захисної смуги р. Пиня не дають можливості оцінити вплив на довкілля;
- звіт потребує доповнення у частині ресурсів, які планується використовувати (вода, земля, ґрунти, біорізноманіття), інформації про водопостачання та водовідведення;
- не надано довідку про величини фонових концентрацій речовин-забруднювачів в атмосферному повітрі;
- звіт потребує доповнення у частині визначення впливу планової діяльності на стан атмосферного повітря із врахуванням фонових концентрацій речовин-забруднювачів;

- виявлено розбіжності між письмовим варіантом звіту й електронним варіантом, який подано до реєстру.

4. Планована діяльність ТОВ «Стройспецтехника» щодо нового будівництва асфальтозмішуючого заводу за адресою: Одеська область, Білгород-Дністровський район, с. Шабо, вул. Вокзальна, 15

- відсутнє викопіювання зі схеми планування території, генерального плану;
- відсутні документи, що підтверджують право користування земельною ділянкою;
- відсутня інформація щодо наявної артезіанської свердловини та не надано копії відповідних документів;
- на графічному матеріалі «Ситуаційна карта-схема розташування ТОВ «СТРОЙСПЕЦТЕХНИКА» не враховано вимоги щодо розміру санітарно-захисної зони об'єкту планованої діяльності;
- не зазначені заходи з ліквідації потенційних шкідливих екологічних наслідків аварійних ситуацій;
- не дотримано терміни подання до Департаменту повідомлення про плановану діяльність;
- не надано відомості щодо розміщення звіту з ОВД у місцях, доступних для громадськості, у приміщенні органу місцевого самоврядування.

5. Планована діяльність МПП «КВІН» щодо видобування пісковика у межах Західної ділянки Слобідського родовища на території Тербовлянського району Тернопільської області

- наявної інформації недостатньо, щоб визначити допустимість або обґрунтувати недопустимість провадження планованої діяльності;
- відсутня попередня згода постійного лісокористувача на вилучення земельної ділянки для провадження планованої діяльності;
- відсутні офіційні дослідження щодо наявності або відсутності видів рослин, тварин занесених до Червоної книги України та рідкісних рослинних угруповань, таких, що перебувають під загрозою зникнення;

- в опублікованому повідомленні про плановану діяльність у друкованих засобах масової інформації не зазначено жодної інформації про плановану діяльність із встановленою структурою даного документу;
- не надано відомості, що підтверджують факт і дату опублікування оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля у друкованих засобах масової інформації, а також підтвердження розміщення оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінку впливу на довкілля на дошках оголошень органів місцевого самоврядування.

6. Будівництво автомобільного заправного комплексу (АЗК) у с. Новоселівка, в адміністративних межах Вознесенської сільської ради Чернігівського району Чернігівської області

- наявні дані не дають можливості оцінити вплив на довкілля планованої діяльності;
- цільове призначення землі не відповідає планованій діяльності;
- площа земельної ділянки вказана неправильно (вказано більшу за фактичну);
- у розділах звіту зазначено різні форми земельної ділянки;
- надані не всі сторінки сканкопії загальної пояснювальної записки до детального плану території (лише 1 сторінка);
- викопіювання з генерального плану, зонінгу або детального плану території відсутні;
- відсутній опис обмежень у використанні земельної ділянки;
- надані не всі сторінки сканкопії містобудівних умов і обмежень для проєктування об'єкта будівництва (лише 1 сторінка);
- відсутня інформація щодо обмежень використання земельної ділянки під час виконання підготовчих і будівельних робіт і провадження планованої діяльності;
- наявна суперечлива інформація щодо розміщення земельної ділянки відносно автомобільних шляхів;

- наявна суперечлива інформація щодо наявності зелених насаджень на земельній ділянці;
- відсутня інформація щодо опису й оцінки можливого впливу на лісосмугу та заходи зі зменшення негативного впливу;
- відсутня можливість (через брак інформації) оцінити вплив на ґрунти, матеріальні об'єкти, ландшафт;
- відсутній опис і оцінка можливого впливу на довкілля планованої діяльності;
- не зазначено про ризики для здоров'я людей, об'єктів культурної спадщини та довкілля через можливість виникнення надзвичайних ситуацій;
- неможливо оцінити поводження з дощовими та талими водами;
- у розрахунках викидів не врахований одорант;
- не повністю зазначено координати неорганізованих джерел;
- неправильно визначено джерела викидів;
- не зазначена санітарно-захисна зона об'єкту планованої діяльності та межа будівельного майданчика;
- невідповідність у даних щодо кількості машиномісць на майданчику для короткочасної зупинки автомобілів;
- відсутній опис компонентів довкілля, які можуть зазнати негативного впливу під час надзвичайних ситуацій і опис такого впливу; опис заходів реагування на надзвичайні ситуації;
- не зазначено зміст програм моніторингу та контролю щодо впливу на довкілля під час діяльності.

Таблиця 4. Аналіз негативних висновків із ОВД¹² (див. наступну сторінку)

12 Дані внесені до таблиці на підставі проаналізованої та виокремленої експертами інформації, яка міститься у конкретних висновках з ОВД, доступних на офіційних веб-сайтах.

Таблиця 4

Критерії ¹³	Вид діяльності					
	1	2	3	4	5	6
Обґрунтовано недопустимість провадження планованої діяльності	Так					
До уваги взято, у т.ч., звіт про громадське обговорення	Так: щодо терміну експлуатації, технічного стану та зносу обладнання, невключення до звіту результатів хімічних аналізів підземних вод	Не містить інформацію про громадське обговорення	Так	Не містить інформацію про громадське обговорення	Не містить інформацію про громадське обговорення	Частково містить інформацію про громадське обговорення, не містить інформації про звіт і його врахування
Наведена інформація про здійснену процедуру ОВД	Оцінено подану інформацію у звіті з ОВД	Оцінено подану інформацію у звіті з ОВД	Частково так	Оцінено подану інформацію у звіті з ОВД	Оцінено подану інформацію у звіті з ОВД	Оцінено подану інформацію у звіті з ОВД
Наводиться інформація про враховані та відхилені зауваження та пропозиції, що надійшли під час громадського обговорення	Про два враховані зауваження зазначено	Не містить інформацію про громадське обговорення	Так. Наведена інформація про враховані зауваження господарюючим суб'єктом	Не містить інформацію про громадське обговорення	Не містить інформацію про громадське обговорення	Не містить інформації про врахування зауважень за результатами громадського обговорення. Містить інформацію про врахування зауважень громадськості на підставі звернень ініціативних груп та депутата сільської ради до Департаменту
Містить інформацію про тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності	Ні	Ні	Так	Так	Ні	Так

¹³ Тут і далі критерії аналізу негативних чи позитивних висновків у сфері ОВД виокремлені з ЗУ «Про ОВД», в якому містяться вимоги до висновків з ОВД.

Варто зазначити, що не всі відмови містять інформацію про тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності. Деякі містять, наприклад, тільки інформацію про місце розташування планованої діяльності. При чому одні відповідальні особи вказують кадастровий номер, інші – описують із посиланням на назви населеного пункту, відстань від автошляхів тощо. Досить обмеженою є інформація про зауваження та пропозиції громадськості та громадське обговорення, адже переважно згадується звіт про громадське обговорення – роблять посилання на відповідний документ чи таблицю із врахованими чи відхиленими зауваженнями, та немає жодної згадки про будь-які коментарі та зауваження громадськості.

Загалом листи відмови з ОВД не містять інформації щодо здійсненої діяльності органом державної влади при прийнятті відповідного рішення з ОВД, оскільки загалом додаткова діяльність із моніторингу, перевірки даних, експертиз не здійснюється для перевірки інформації, наданої господарюючим суб'єктом, не здійснюється, а лише відбувається оцінка та дублювання інформації, поданої у звіті з ОВД господарюючим суб'єктом, що очевидно є негативною тенденцією та потребує удосконалення та врегулювання для можливості підготовки та прийняття фахових рішень у сфері ОВД.

2.2.3. Аналіз позитивних висновків з ОВД

У таблицях 5–7 здійснено аналіз окремих висновків з ОВД на прикладах проектів будівництва АЗС і АЗК (таблиця 5), видобування корисних копалин (таблиця 6) і проектів, пов'язаних із відходами (таблиця 7). Критерії для порівняння визначені у Законі України «Про оцінку впливу на довкілля», який містить вимоги до висновків з ОВД. На підставі аналізу різних позитивних висновків з ОВД у таблицях подана стисла інформація за кожним із нормативних критеріїв (вимог)¹⁴ щодо висновків. Для порівняння проаналізовано висновки ОВД, які видано у різних областях України.

14 В таблицях 5–7 у кожному розглянутому висновку не зазначено даних по критерію «Якщо з ОВД із розглянутих виправданих альтернативних варіантів виявляється екологічно обґрунтованим варіант, відмінний від запропонованого суб'єктом господарювання, за письмовою згодою з суб'єктом господарювання у висновку з ОВД зазначається погоджений варіант здійснення планованої діяльності».

Таблиця 5. Аналіз окремих висновків з ОВД на прикладах проєктів будівництва АЗС і АЗК¹⁵

Критерії	Житомирська обл., реєстр. № 2020325419	Київська обл., реєстр. № 2019373026	Тернопільська обл., реєстр. № 201910154660	Хмельницька обл., реєстр. № 2019102544718
Визначені екологічні умови провадження допустимої діяльності	Так	Так	Так	Так
До уваги взято, у т.ч., звіт про громадське обговорення	Інформація відсутня	Вказано, що звіт є частиною висновку	Вказано, що звіт є частиною висновку	Вказано, що звіт є частиною висновку
Наведена інформація про здійснену процедуру ОВД	Оцінено інформацію, подану у звіті	Оцінено інформацію, подану у звіті	Оцінено інформацію, подану у звіті	Оцінено інформацію, подану у звіті
Наводиться інформація про враховані та відхилені зауваження та пропозиції, що надійшли під час громадського обговорення	Зауваження від громадськості не надходили	Сказано, що зауваження надходили від адвокатського об'єднання «Екобезпека» до обсягу досліджень і рівня деталізації об'єкту, що підлягає включенню до звіту ОВД. Сказано, що інформація міститься у звіті про громадське обговорення, який є частиною цього висновку	Сказано, що інформація міститься у звіті про громадське обговорення, який є частиною цього висновку	Сказано, що інформація міститься у звіті про громадське обговорення, який є частиною цього висновку
Містить інформацію про тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності	Так, загальний опис	Так	Так (місце провадження планованої діяльності – загальний опис)	Так
Встановлені умови використання території та природних ресурсів під час виконання підготовчих і будівельних робіт і провадження планованої діяльності	Частково так, однак загалом формально описано, які закони повинні виконуватися	Так	Так (у частині будівельних робіт – дуже формально).	Так

¹⁵ Дані внесені до таблиці на підставі проаналізованої та виокремленої експертами інформації, яка міститься у конкретних висновках з ОВД, доступних на офіційних веб-сайтах.

Таблиця 5. Продовження

Критерії	Житомирська обл., реєстр. № 2020325419	Київська обл., реєстр. № 2019373026	Тернопільська обл., реєстр. № 201910154660	Хмельницька обл., реєстр. № 2019102544718
Встановлено умови щодо охорони довкілля й забезпечення екологічної безпеки під час виконання підготовчих і будівельних робіт і провадження планованої діяльності	Частково так, однак загалом формально описано, які закони повинні виконуватися	Так	Так (у частині будівельних робіт — дуже формально)	Так
Встановлено умови щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і усунення їх наслідків	Так	Так	Так	Так
Якщо з ОВД впливає необхідність запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження, а також моніторингу впливу планованої діяльності на довкілля — покладає обов'язок зі здійснення відповідних дій	Фактично ні. Формально написано про необхідність дотримання чинних нормативів	Так, та формально та загально вказано на очевидні речі, пов'язані з необхідністю дотримання чинних нормативів	Так, та формально та загально вказано на очевидні речі, пов'язані з необхідністю дотримання чинних нормативів	Фактично ні. Формально написано про необхідність дотримання чинних нормативів
Якщо з ОВД впливає необхідність здійснення додаткової ОВД на іншій стадії проектування — визначає терміни й обґрунтовує вимоги щодо її здійснення	—	Так, якщо матиме місце розширення, добудова тощо	Здійснення додаткової ОВД даної планованої діяльності не передбачається	Так, якщо матиме місце розширення, перепланування тощо
Якщо з ОВД впливає необхідність здійснення компенсаційних заходів — покладено обов'язок зі здійснення таких заходів	Формально вказано про необхідність сплати екологічного податку, компенсаційних збитків при аварійних ситуаціях і необхідність рекультивациі порушених земель і благоустрій території. Та, наприклад, нічого не сказано про компенсацію за вирубані зелені насадження	Формально вказано про необхідність сплати екологічного податку, компенсаційних збитків при аварійних ситуаціях і необхідність рекультивациі порушених земель і благоустрій території	Частково так — вказано про необхідність сплати відновної вартості зелених насаджень. Формально вказано про необхідність сплати екологічного податку, компенсаційних збитків при аварійних ситуаціях і фінансове сприяння благоустрою території	Формально вказано про необхідність сплати екологічного податку та компенсаційних збитків при аварійних ситуаціях

Таблиця 5. Продовження

Критерії	Житомирська обл., реєстр. № 2020325419	Київська обл., реєстр. № 2019373026	Тернопільська обл., реєстр. № 201910154660	Хмельницька обл., реєстр. № 2019102544718
Якщо з ОВД впливає необхідність здійснення післяпроектного моніторингу — визначає порядок, терміни та вимоги до його здійснення	Так	Так	Так	Так

Таблиця 6. Аналіз окремих висновків з ОВД на прикладах проєктів видобування корисних¹⁶ копалин

Критерії	Запорізька обл., реєстр. № 201910254715	Запорізька обл., реєстр. № 20197104042	Чернівецька обл., реєстр. № 2019864246
Визначені екологічні умови провадження допустимої діяльності	Так, частково	Так	Так
До уваги взято, у т.ч., звіт про громадське обговорення	Під час громадських слухань пропозиції та зауваження не надходили ні в усній, ні у письмовій формах	Вказано, що звіт є частиною висновку	Під час громадських слухань пропозиції та зауваження не надходили
Наведена інформація про здійснену процедуру ОВД	Оцінено інформацію, подану у звіті	Оцінено інформацію, подану у звіті	Оцінено інформацію, подану у звіті
Наводиться інформація про враховані та відхилені зауваження та пропозиції, що надійшли під час громадського обговорення	Не надходили зауваження та пропозиції від громадськості. А в іншій частині звіту сказано, що таблиця врахованих і відхилених зауважень і пропозицій додається у звіті про громадське обговорення	Сказано, що відповідна таблиця про враховані та відхилені зауваження міститься у звіті про громадське обговорення, який є частиною цього висновку	Не надходили зауваження та пропозиції від громадськості
Містить інформацію про тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності	Так, досить детально описано землі та наявні корисні копалини	Так	Так (місце провадження планованої діяльності — загальний опис)

¹⁶ Дані внесені до таблиці на підставі проаналізованої та виокремленої експертами інформації, яка міститься у конкретних висновках з ОВД, доступних на офіційних веб-сайтах.

Таблиця 6. Продовження

Критерії	Запорізька обл., реєстр. № 201910254715	Запорізька обл., реєстр. № 20197104042	Чернівецька обл., реєстр. № 2019864246
Встановлені умови використання території та природних ресурсів під час виконання підготовчих і будівельних робіт і провадження планованої діяльності	Частково, так	Ні	Так
Встановлено умови щодо охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки під час виконання підготовчих і будівельних робіт і провадження планованої діяльності	Частково, так (формальний підхід без конкретизації)	Конкретної інформації немає	Так
Встановлено умови щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і усунення їх наслідків	Так, формально вказано на закони, які повинні виконуватися (Закон «Про охорону праці» та правила пожежної безпеки)	Так, формально визначено загальні заходи щодо своєчасного реагування, підтримки у належному технічному стані, забезпечення надійної охорони	Так
Якщо з ОВД впливає необхідність здійснення додаткової ОВД на іншій стадії проектування — визначає терміни й обґрунтовує вимоги щодо її здійснення	Не вимагається, однак розширення та зміни умов діяльності вимагають додаткової ОВД	Так, якщо матиме місце розширення, добудова тощо	Не передбачається
Якщо з ОВД впливає необхідність здійснення компенсаційних заходів — покладено обов'язок зі здійснення таких заходів	Названо деякі компенсаційні заходи, однак описано їх загально, не встановлено жодних критеріїв чи кількісних вимог. Формально вказано про необхідність сплати екологічного податку, плати за оренду землі, проведення технічної та біологічної рекультивації порушення земель відповідно проекту рекультивації, відшкодування збитків, заподіяних вилученням сільськогосподарських земель, відповідно законодавства	Формально вказано про необхідність сплати рентної плати за спеціальне водокористування та користування надрами	Формально вказано про необхідність здійснювати компенсаційні заходи

Таблиця 6. Продовження

Критерії	Запорізька обл., реєстр. № 201910254715	Запорізька обл., реєстр. № 20197104042	Чернівецька обл., реєстр. № 2019864246
Якщо з ОВД впливає необхідність запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження, а також моніторингу впливу планованої діяльності на довкілля – покладає обов'язок зі здійснення відповідних дій	Фактично ні. Формально написано про необхідність дотримання санітарних правил і природоохоронного законодавства, та мова не йде про конкретні заходи, крім вимоги щодо забезпечення технічної та біологічної рекультивації (без жодної конкретизації)	Формально та загально вказано на очевидні речі, наприклад, використовувати свертловину відповідно технологічного режиму її експлуатації; забезпечувати збереження технологічного обладнання та споруд у технічно справному стані	Формально та загально вказано на очевидні речі
Якщо з ОВД впливає необхідність здійснення післяпроектного моніторингу – визначає порядок, терміни та вимоги до його здійснення	Такої вимоги немає. Однак є вимога щодо звітування 1 раз на рік стосовно виконання висновку з ОВД	Так	Так

Таблиця 7. Аналіз окремих висновків з ОВД на прикладах проєктів, пов'язаних із відходами¹⁷

Критерії	Запорізька обл., реєстр. № 20191234914 «Реконструкція та розширення полігону твердих побутових відходів КП «Чернігівське ВУЖКГ» у смт Чернігівка Чернігівського району Запорізької області»	Рівненська обл., реєстр. № 201911284887 «Реконструкція полігону твердих побутових відходів м. Вараш»
Визначені екологічні умови провадження допустимої діяльності	Так	Так
До уваги взято, у т.ч., звіт про громадське обговорення	Зауваження не надходили	Пропозиції та зауваження не надходили
Наведена інформація про здійснену процедуру ОВД	Оцінено інформацію, подану у звіті	Оцінено інформацію, подану у звіті

¹⁷ Дані внесені до таблиці на підставі проаналізованої та виокремленої експертами інформації, яка міститься у конкретних висновках з ОВД, доступних на офіційних веб-сайтах.

Таблиця 7. Продовження

Критерії	Запорізька обл., реєстр. № 20191234914 «Реконструкція та розширення полігону твердих побутових відходів КП «Чернігівське ВУЖКГ» у смт Чернігівка Чернігівського району Запорізької області»	Рівненська обл., реєстр. № 201911284887 «Реконструкція полігону твердих побутових відходів м. Вараш»
Наводиться інформація про враховані та відхилені зауваження та пропозиції, що надійшли під час громадського обговорення	Не надходили зауваження та пропозиції від громадськості	Пропозиції та зауваження не надходили
Містить інформацію про тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності	Так	Так
Встановлені умови використання території та природних ресурсів під час виконання підготовчих і будівельних робіт і провадження планованої діяльності	Так	Так
Встановлено умови щодо охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки під час виконання підготовчих і будівельних робіт і провадження планованої діяльності	Частково, так	Так
Встановлено умови щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і усунення їх наслідків	Так, досить в загальному	Так
Якщо з ОВД впливає необхідність здійснення компенсаційних заходів – покладено обов'язок із здійснення таких заходів	Вказано на необхідність сплати екологічних платежів, компенсаційних збитків при аваріях, необхідність збереження рослинного шару ґрунту, проведення благоустрою, компенсаційних збитків за видалення зелених насаджень, рекультивацію земель після закриття полігону	Так, однак досить формально (вказується необхідність сплати екологічного податку, збитків при аваріях, здійснення рекультивації земель і проведення благоустрою й озеленення СЗЗ)
Якщо з ОВД впливає необхідність запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження, а також моніторингу впливу планованої діяльності на довкілля – покладає обов'язок із здійснення відповідних дій	Фактично ні. Формально написано про необхідність дотримання законодавства про відходи, санітарних правил планування та забудови населених пунктів, забезпечення екологічної безпеки, забезпечення працівників засобами колективного та індивідуального захисту, однак мова не йде про конкретні заходи	Формально написано про необхідність дотримання законодавства про відходи, санітарних правил планування та забудови населених пунктів, забезпечення екологічної безпеки, однак мова не йде про конкретні заходи

Таблиця 7. Продовження

Критерії	Запорізька обл., реєстр. № 20191234914 «Реконструкція та розширення полігону твердих побутових відходів КП «Чернігівське ВУЖКГ» у смт Чернігівка Чернігівського району Запорізької області»	Рівненська обл., реєстр. № 201911284887 «Реконструкція полігону твердих побутових відходів м. Вараш»
Якщо з ОВД впливає необхідність здійснення додаткової ОВД на іншій стадії проектування – визначає строки та обґрунтовує вимоги щодо її здійснення	Не вимагається, але розширення та зміни умов діяльності вимагають додаткової ОВД	Не передбачається
Якщо з ОВД впливає необхідність здійснення післяпроектного моніторингу – визначає порядок, терміни та вимоги до його здійснення	Так	Так

Під час аналізу висновків у сфері ОВД виокремлено ряд проблемних моментів, зокрема: не уніфікована інформація про тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності (наприклад, є документи, які не містять підтвердження прав на діяльність на відповідність земельній ділянці, основні її характеристики, тощо); часто у висновках з ОВД роблять висновок про те, що викиди не перевищують гранично-допустимі норми, що вплив на атмосферне повітря при експлуатації об'єкту мінімальний чи відсутній, що очікувані рівні шуму є менші, ніж гранично допустимі, навіть не вказуючи відстані до найближчої житлової забудови та реальних замірів для визначення допустимості шумового забруднення; висновки роблять без жодного документального підтвердження, на підставі припущень, вказуючи лише, наприклад, що наднормативного негативного впливу на рослинний і тваринний світ і ландшафт не передбачається, без жодних обґрунтувань; деякі висновки мають описову форму викладу матеріалу, коли зазначається, наприклад, що планується запровадження природоохоронних заходів і застосовується екологічне обладнання – без конкретизації, що унеможлиблює подальший моніторинг виконання взятих на себе зобов'язань; не всі висновки деталізують компенсаційні заходи, які повинні вживатися суб'єктами господарювання; проблемним залишається питання визначення впливу запланованої діяльності на клімат і зміну клімату, адже опис відповідного пункту має

досить формальний характер; загалом висновки не містять умов провадження діяльності та використання територій, натомість вказуються декілька нормативних документів, які повинні виконуватися; висновки не містять інформації про враховані чи відхилені зауваження громадськості, або містять неточності, зокрема, в одній частині звіту з ОВД сказано, що не надходили зауваження та пропозиції від громадськості, а в іншій частині сказано, що таблиця зауважень і інформація щодо їх врахування чи відхилення міститься у звіті про громадське обговорення, який є частиною висновку з ОВД; переважно проаналізовані висновки з ОВД і відмови не містять інформації щодо здійсненої діяльності органом державної влади при формуванні висновку з ОВД, а лише відбувається оцінка та дублювання інформації, поданої у звіті з ОВД господарюючим суб'єктом.

2.2.4. Аналіз виконання вимог ЗУ «Про оцінку впливу на довкілля» при підготовці висновків з ОВД за окремими проєктами

Висновок з оцінки впливу на довкілля є основним документом, що визначає допустимість чи обґрунтовує недопустимість провадження планованої діяльності. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» у ст. 9 визначає вимоги до висновку з оцінки впливу на довкілля. При підготовці висновку з оцінки впливу на довкілля уповноважений територіальний орган, а у випадках, визначених Законом, – уповноважений центральний орган, розглядає та бере до уваги звіт з оцінки впливу на довкілля та звіт про громадське обговорення.

В описовій частині висновку з оцінки впливу на довкілля наводиться інформація про здійснену процедуру оцінки впливу на довкілля, врахування звіту з оцінки впливу на довкілля та враховані або відхилені зауваження та пропозиції, що надійшли під час громадського обговорення.

У висновку з оцінки впливу на довкілля уповноважений територіальний орган, а у випадках, визначених Законом, – уповноважений центральний орган:

- зазначає тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності;

- визначає допустимість чи обґрунтовує недопустимість провадження планованої діяльності;
- встановлює умови використання території та природних ресурсів під час виконання підготовчих і будівельних робіт і провадження планованої діяльності;
- встановлює умови щодо охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки під час виконання підготовчих і будівельних робіт і провадження планованої діяльності;
- встановлює умови щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і усунення їх наслідків;
- встановлює умови щодо зменшення транскордонного впливу планованої діяльності, щодо якої здійснювалася процедура оцінки транскордонного впливу;
- *якщо з оцінки впливу на довкілля випливає необхідність:*
 - здійснення компенсаційних заходів — покладає обов'язок зі здійснення таких заходів;
 - запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження, а також моніторингу впливу планованої діяльності на довкілля — покладає обов'язок зі здійснення відповідних дій;
 - здійснення додаткової оцінки впливу на довкілля на іншій стадії проектування — визначає терміни й обґрунтовує вимоги щодо її здійснення; додаткова оцінка впливу на довкілля здійснюється за процедурою, передбаченою цим Законом;
 - здійснення післяпроектного моніторингу — визначає порядок, терміни та вимоги до його здійснення.

Якщо з оцінки впливу на довкілля з розглянутих виправданих альтернативних варіантів виявляється екологічно обґрунтованим варіант, відмінний від запропонованого суб'єктом господарювання, за письмовою згодою з суб'єктом господарювання у висновку з оцінки впливу на довкілля зазначається погоджений варіант здійснення планованої діяльності.

Нижче наведений аналіз висновків з оцінки впливу на довкілля на прикладі планованої діяльності у сфері деревообробної діяльності й у сфері функціонування полігонів ТПВ. Аналіз здійснений шляхом порівняння двох типових висновків за кожною з вищенаведених планованих діяльностей і викладений у таблицях 8 і 9.

Таблиця 8. Порівняння висновків з ОВД у сфері деревообробного виробництва¹⁸

<p>Планована діяльність ТзОВ «Кроноспан УА» щодо нового будівництва комплексу будівель і споруд із встановленням нових та дообладнанням наявних виробничих ліній деревообробного підприємства на вул. Луцькій, 20 у м. Новолинську Волинської області</p>	<p>Реконструкція наявного виробництва ТзОВ «Цунамі» зі встановленням нових деревообробних ліній у м. Рожище Рожищенського району Волинської області</p>
<p>Громадське обговорення повідомлення про плановану діяльність: надійшло два зауваження від громадянки та депутата облради, відображені у Звіті з ОВД і у звіті про громадське обговорення, який є невід'ємною частиною висновку з ОВД.</p> <p>Пропозиції та зауваження під час громадських слухань відображені у протоколі громадських слухань.</p> <p>В обох пропозиціях до повідомлення про плановану діяльність зазначається про необхідність встановлення на межі СЗЗ автоматизованого стаціонарного поста спостереження за якістю атмосферного повітря та поширення інформації про отримані показники (онлайн або через місцеві ЗМІ). Зауваження частково враховано – у висновку з ОВД у розділі екологічні умови під час здійснення планованої діяльності вказано як умову розгляд спільно з ОМС і підприємствами, які знаходяться в одному промвузлі, необхідність і можливість встановлення автоматизованого стаціонарного поста спостереження за якістю атмосферного повітря.</p> <p>Зауваження про здійснення у житловій забудові поблизу суб'єкта господарювання замірів ГДК середньодобової формальдегіду щомісячно й оприлюднювати результати у газеті відхилене повністю. Причина – ГУ Держпродспоживслужби, як орган, що здійснює нагляд у галузі охорони атмосферного повітря, не здійснює контроль атмосферного повітря на стаціонарних постах щоденно та не у змозі проводити такі дослідження через відсутність матеріальної бази</p>	<p>Пропозиції та зауваження від громадськості за результатами повідомлення про плановану діяльність і щодо звіту з ОВД не надходили. Громадські слухання відбулись у формі надання письмових зауважень і пропозицій (у т.ч., в електронному вигляді)</p>

18 Дані внесені до таблиці на підставі проаналізованої та виокремленої експертами інформації, яка міститься у конкретних висновках з ОВД, доступних на офіційних веб-сайтах.

Таблиця 8. Продовження

<p>Планована діяльність ТзОВ «Кроноспан УА» щодо нового будівництва комплексу будівель і споруд із встановленням нових та дообладнанням наявних виробничих ліній деревообробного підприємства на вул. Луцькій, 20 у м. Новолинську Волинської області</p>	<p>Реконструкція наявного виробництва ТзОВ «Цунамі» зі встановленням нових деревообробних ліній у м. Рожище Рожищенського району Волинської області</p>
<p>Земельна ділянка, на якій розташоване ТзОВ «Кроноспан УА», передана останньому від ТОВ «Кроноспан Укр» загальною площею 47,0379 га</p>	<p>Суб'єкт розташований на території Рожищенської міської ради, загальною площею 9,9204 га</p>
<p>Розмір СЗЗ згідно ДСП для частини джерел викиду становить 300 м, для іншої частини – 50 м. Найближча житлова забудова розташована на відстані 304 м від наявного виробництва, від планованої діяльності – на відстані 319 м</p>	<p>Відстань до житлової забудови від джерел забруднень: 32 м, 34 м (у Східному напрямі); 40 м (у Південному напрямі). Відповідно ДСП нормативна СЗЗ має бути 50 м. Згідно висновку СЕЕ встановлена розрахункова СЗЗ: 32 м, 34 м (у Східному напрямі); 30 м, 40 м (у Південному напрямі), інші напрями – нормативні 50 м</p>
<p>У районі розташування об'єкта планованої діяльності пам'ятники історії та культури, наземні та підземні спорудження, які потребують захисту від шкідливих впливів, і на які могла би вплинути запроєктована діяльність, відсутні. Об'єкти ПЗФ відсутні</p>	<p>На території планованої діяльності відсутні пам'ятки історії та культури, заповідні об'єкти, зелені насадження, згідно Звіту з ОВД.</p>
<p>Будівництво сушильних камер, для висушування брусків (заготовок), продуктивністю 1200–1300 м³/міс</p>	<p>–</p>
<p>У висновку з ОВД вказано здійснити повний комплекс робіт із благоустрою території</p>	<p>Благоустрій території передбачений шляхом насадження дерев і чагарників на території, вільній від шляхів і приміщень</p>
<p>У висновку з ОВД перераховано найбільш поширені речовини-забруднювачі, які будуть утворюватися, та зазначено, що їх викиди знаходяться у граничнодопустимих межах. Концентрації речовин-забруднювачів в атмосферному повітрі на межі СЗЗ і житлової забудови не перевищують гігієнічних нормативів</p>	<p>У висновку з ОВД перераховано види речовин-забруднювачів і вказано їх заміри, які будуть утворюватися під час будівельних робіт. Зазначені максимальні концентрації речовин-забруднювачів на межі СЗЗ із врахуванням фону (вказаний перелік всіх речовин і цифрове вираження викидів кожної) та вказано, що рівень забруднення на межі СЗЗ є допустимим</p>
<p>На підприємстві наявні 43 джерела викидів із застосуванням сучасного пилогазоочисного устаткування. У зв'язку з новим будівництвом передбачено додатково 16 джерел викидів, кожне з яких також буде обладнано пилогазоочисним устаткуванням</p>	<p>З урахуванням планованої діяльності (реконструкції) буде встановлено 71 джерело викидів, із них 10 – неорганічних</p>
<p>Вказано види відходів і їх кількість (з урахуванням діючого виробництва), які будуть утворюватися під час планованої діяльності та загалом зазначено, що відходи будуть вивозитися на підставі укладених договорів із відповідними організаціями (перелік договорів наведений на початку висновку з ОВД)</p>	<p>Вказано види відходів, які будуть утворюватися від планованої діяльності, та детальний перелік договорів на вивезення відходів для кожного окремого виду відходів</p>
<p>Про вплив на рослинний і тваринний світ не вказано у висновку з ОВД</p>	<p>Об'єкт планованої діяльності буде розміщений у межах уже наявної території, у межах якої відсутні природні флора та фауна</p>

Таблиця 8. Продовження

<p>Планована діяльність ТзОВ «Кронспан УА» щодо нового будівництва комплексу будівель і споруд із встановленням нових та дообладнанням наявних виробничих ліній деревообробного підприємства на вул. Луцькій, 20 у м. Новолинську Волинської області</p>	<p>Реконструкція наявного виробництва ТзОВ «Цунамі» зі встановленням нових деревообробних ліній у м. Рожище Рожищенського району Волинської області</p>
<p>—</p>	<p>Очищені стоки мийки автомобілів використовуються повторно. Параметри до очистки: завислі речовини — 2000 мг/л; після очистки завислі речовини — 10 мг/л.</p> <p>Для водовідведення поверхневих (дощових) вод передбачена схема самотічної подачі стоку на очисні споруди. Концентрація речовин-забруднювачів у стоках до очистки становить: завислі речовини — 500 мг/л; нафтопродукти — 15 мг/л. Концентрація речовин-забруднювачів у стоках після очистки на проектних очисних спорудах дощових вод становить: завислі речовини — 10 мг/л; нафтопродукти — 0,3 мг/л</p>
<p>Під час виконання підготовчих і будівельних робіт:</p> <ul style="list-style-type: none"> - заборонити проведення підготовчих і будівельних робіт, що супроводжуються акустичним навантаженням, здійснювати з суворим дотриманням вимог нормативного законодавства; - здійснити благоустрій території об'єкту планованої діяльності та прилеглої території після закінчення будівельних робіт 	<p>Під час виконання підготовчих і будівельних робіт:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дотримуватися вимог, що не створюють шуму, вібрації, електромагнітних ф іонізуючих випромінювань вище нормативних рівнів у селищній зоні населеного пункту; - зняття та перенесення ґрунту здійснювати відповідно вимог чинного законодавства; - здійснити благоустрій території об'єкту планованої діяльності та прилеглої території після закінчення будівельних робіт
<p>Під час планованої діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - не допускати перевищення встановлених концентрацій за основними речовинами-забруднювачами; - вжити заходів щодо запобігання перевищення нормативного рівня шуму, що створюється роботою встановленого обладнання у межах нормативної СЗЗ 	<p>Під час планованої діяльності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - поводження з відходами здійснювати відповідно до вимог ЗУ «Про відходи»; - дотримуватися ст. 17 ЗУ «Про відходи»; - дотримуватися умов дозволу на спеціальне водокористування; - вжити заходів щодо запобігання перевищення нормативного рівня шуму, що створюється роботою встановленого обладнання у межах нормативної СЗЗ
<p>Умови щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і усунення їх наслідків вписані формально, вказано про необхідність дотримання норм законодавства та правил регламентів і необхідність своєчасного проведення ремонтів</p>	<p>Умови щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і усунення їх наслідків вписані формально, вказано про необхідність дотримання норм законодавства та правил регламентів і необхідність своєчасного проведення ремонтів</p>
<p>Компенсаційні заходи у висновку з ОВД вказані формально. Необхідність сплачувати екологічний податок, рентну плату та компенсаційні збитки при аварійних ситуаціях впливає з вимог чинного законодавства та і без цього є обов'язковою вимогою</p>	<p>Компенсаційні заходи у висновку з ОВД вказані формально. Необхідність сплачувати екологічний податок, рентну плату та компенсаційні збитки при аварійних ситуаціях впливає з вимог чинного законодавства та і без цього є обов'язковою вимогою</p>

Таблиця 8. Продовження

<p>Планована діяльність ТзОВ «Кроноспан УА» щодо нового будівництва комплексу будівель і споруд із встановленням нових та дообладнанням наявних виробничих ліній деревообробного підприємства на вул. Луцькій, 20 у м. Нововолинську Волинської області</p>	<p>Реконструкція наявного виробництва ТзОВ «Цунамі» зі встановленням нових деревообробних ліній у м. Рожище Рожищенського району Волинської області</p>
<p>У висновку з ОВД зазначено, що дотримання суб'єктом господарювання обов'язку з запобігання, уникнення, зменшення, усунення, обмеження впливу планованої діяльності на довкілля полягає у дотриманні вимог закону та допустимих рівнів викидів/забруднення та наведені назви законів/нормативів, яких потрібно дотримуватися</p>	<p>У висновку з ОВД зазначено, що дотримання суб'єктом господарювання обов'язку з запобігання, уникнення, зменшення, усунення, обмеження впливу планованої діяльності на довкілля полягає у дотриманні вимог закону та допустимих рівнів викидів/забруднення та наведені назви законів/нормативів, яких потрібно дотримуватися</p>

ЗАУВАЖЕННЯ

Узагальнені зауваження щодо якості процедур з ОВД у сфері деревообробної діяльності на підставі проаналізованих типових висновків із ОВД

- 1) Пропозиції та зауваження, які надходять від громадськості за результатами оприлюднення повідомлення про плановану діяльність та під час громадського обговорення, не завжди включаються у висновок з ОВД. Має місце ситуація, коли висновок із ОВД не містить інформації про врахування/не врахування зауважень і пропозицій громадськості, при частковому врахуванні не завжди вказується, які саме зауваження/пропозиції враховані.
- 2) Інформація про місце провадження планованої діяльності вказується дуже загально. Переважно не вказуються конкретні відстані до об'єктів, з якими межуватиме об'єкт планованої діяльності. Відсутня інформація щодо наявності у суб'єкта господарювання прав на земельну ділянку, на якій буде розміщуватись об'єкт планованої діяльності.
- 3) У висновках із ОВД вказано, що на території розташування об'єкта планованої діяльності відсутні пам'ятки історії та культури, заповідні об'єкти, зелені насадження. При цьому висновки з ОВД не містять жодної інформації та жодних посилань на дослідження чи документи, які підтвердили би факт відсутності таких охоронюваних об'єктів.

4) Частина прогнозованих показників діяльності вказується зі значною похибкою. Наприклад, кінцева цифра кількості виготовленої продукції коливається у межах 10 % від загального об'єму виготовленої продукції. Така похибка може суттєво впливати на обрахунок впливу планованої діяльності на навколишнє середовище.

5) Роботи із благоустрою згадуються формально, не вказується чіткий перелік заходів, які передбачаються, а також відсутні кількісні показники.

6) Не всі висновки з ОВД містять інформацію про нормативні розміри викидів речовин-забруднювачів; не всі речовини-забруднювачі, які будуть утворюватися внаслідок планованої діяльності, зазначаються у висновку, переважно зазначаються тільки найбільш поширені речовини-забруднювачі; відсутня інформація про конкретну кількість викидів у цифровому вираженні, а зазначається лише, що викиди знаходяться у граничнодопустимих межах.

7) Вказується інформація про те чи інше обладнання, яке планується використовувати під час планованої діяльності для зменшення її негативного впливу на довкілля, та робиться висновок про ефективність такого обладнання, проте немає жодної інформації про таке обладнання. Це унеможливає правильність висновків про те, чи дійсно конкретне обладнання є найбільш ефективним для запобігання негативного впливу на довкілля.

8) Не вказано кількість відходів, які будуть утворюватися від планованої діяльності.

9) Висновки з ОВД не містять інформації про вплив на рослинний і тваринний світ взагалі або містять формальну замітку, що у межах території планованої діяльності флори та фауни не існує. При цьому жодних фактів, документів і досліджень, які би свідчили про відсутність впливу чи відсутність будь-якої флори/фауни на території планованої діяльності у висновках із ОВД не зазначено.

10) Екологічні умови часто вказуються як «необхідність дотримання вимог законодавства» або «необхідність дотримуватися спеціальних вимог чи дозволів» і є за своєю сутністю формальними. Адже суб'єкти госпо-

дарювання у будь-якому випадку повинні дотримуватися вимог закону/ дозволу та саме собою дотримання вимог закону/дозволу не може виступати екологічною умовою к конкретному висновку з ОВД. Також в якості екологічних умов часто зазначається необхідність вжиття заходів для запобігання того чи іншого негативного впливу на довкілля. Проте не зазначається чіткий і конкретний перелік заходів. Такі не конкретні формулювання про необхідність вжиття заходів створюють умови для можливості невжиття суб'єктом господарювання належних заходів.

11) Компенсаційні заходи у висновку із ОВД вказуються формально. Необхідність сплачувати екологічний податок, рентну плату та компенсаційні збитки при аварійних ситуаціях впливає із вимог чинного законодавства й і без цього є обов'язковими.

Таблиця 9. Порівняння висновків з ОВД у сфері функціонування полігонів ТПВ¹⁹

Нове будівництво полігону ТПВ і сміттесортувальної лінії та допоміжних споруд на території Чижівської сільської ради (за межами населеного пункту) Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл., реєстр.№ 20203255566	Реконструкція полігону ТПВ м. Вараш, Рівненська обл., реєстр. № 201911284887
Протягом громадського обговорення зауваження та пропозиції не надходили	Протягом громадського обговорення зауваження та пропозиції не надходили
Санітарно-захисна зона – 500 м (витримана). Найближчим об'єктом є безіменний струмок – притока р. Случ	Санітарно-захисна зона зі Сходу – 190 м і 320 м – до садових кооперативів (відповідно висновків щодо обґрунтування скорочення СЗЗ), у решті напрямках витримано 500 м
Земельна ділянка площею 6 га	Земельна ділянка площею 6,4 га (цільове призначення для будівництва й обслуговування будівель закладів комунального обслуговування) належить на праві постійного користування комунального підприємства
Загальна кількість відходів після сортування: понад 9 тис. т/р, а в ущільненому стані – 15 тис. м ³ /р	З 1992 р. кількість накопичених не ущільнених відходів 750 тис. м ³ (ущільнених – 240 тис. м ³), або 201,302 тис. т. Полігон перевантажений більше, ніж на 5 % (проектна потужність 717 тис. м ³ , ущільнених – 220 тис. м ³)

¹⁹ Дані внесені до таблиці на підставі проаналізованої та виокремленої експертами інформації, яка міститься у конкретних висновках із ОВД, доступних на офіційних веб-сайтах.

Таблиця 9. Продовження

<p>Нове будівництво полігону ТПВ і сміттесортувальної лінії та допоміжних споруд на території Чижівської сільської ради (за межами населеного пункту) Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл., реєстр.№ 20203255566</p>	<p>Реконструкція полігону ТПВ м. Вараш, Рівненська обл., реєстр. № 201911284887</p>
<p>Визначена кількість товарної продукції: скло 1200 т/р., пластмаси, ПЕТ-пляшки 1 тис. т/р, текстиль 500 т/р., деревина 1400 т/р., метали 500 т/р</p>	<p>—</p>
<p>Річний об'єм відходів, що буде захоронюватися – 21 тис. м³</p>	<p>—</p>
<p>При сортуванні максимальна вага відходів, що захоронюється, не перевищує 60 %</p>	<p>Потужність наявної сортувальної лінії 20 тис. т/р</p>
<p>Штат працівників – 28</p>	<p>На полігоні працює 20 осіб</p>
<p>Карти складування – 2 (по 2,14 га)</p>	<p>Проект передбачає будівництво нової карти №6 на земельній ділянці 0,4 га для продовження можливості експлуатації полігону.</p> <p>На земельній ділянці 6 га є 5 карт складування, на карті 1-3 проводиться рекультивация із 2003 р. та складування не відбувається через близьке розташування садового кооперативу.</p> <p>На карту 6 планується перемістити частину ТПВ у результаті звільнення частини полігону від відходів після їх сортування.</p> <p>На звільненій ділянці влаштується карта №5, куди будуть розміщені відсортовані ТПВ, що утворені при реалізації санітарної очистки міста Вараш</p>
<p>Термін запроектованого полігону – 20–25 років</p>	<p>—</p>
<p>Проектом передбачено зняття родючого шару ґрунту та використання його для покриття укосів дамб і для рекультивации</p>	<p>Проектом передбачено зняття родючого шару ґрунту</p>
<p>Описано процес рекультивации, який триває 2 роки, та складається з технічного (спорудження системи дегазації, створення протифільтраційного покриття для збирання води, який забезпечить зменшення кількості фільтрату, збирання й утворення біогазу) та біологічного (покращення родючості на площі 4,06 га) етапів, після чого земля віддається відповідному відомству для наступного цільового використання</p>	<p>—</p>
<p>Для очищення фільтрату передбачено будівництво 2 ємностей для збору фільтрату 100 м³ кожна (одна ємність як відстійник, друга буде містити очищений фільтрат). Формулювання звіту: «До розрахункової добової найбільш несприятливої витрати фільтраційних стічних вод 108 м³ на добу (1 раз на рік). Надлишки фільтрату будуть відвозитися за угодою (вказано власника очисних споруд) у найближчі очисні споруди</p>	<p>—</p>

Таблиця 9. Продовження

<p>Нове будівництво полігону ТПВ і сміттесортувальної лінії та допоміжних споруд на території Чижівської сільської ради (за межами населеного пункту) Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл., реєстр.№ 20203255566</p>	<p>Реконструкція полігону ТПВ м. Вараш, Рівненська обл., реєстр. № 201911284887</p>
<p>Для спостереження за якістю підземних вод передбачено влаштування трьох гідропостережних свердловин, які будуть діяти на період існування полігону та під час рекультивациі</p>	<p>Для контролю за станом ґрунтових вод передбачено встановлення режимних свердловин</p>
<p>2 пожежні водойми по 100 м³</p>	<p>2 пожежні водойми по 55 м³</p>
<p>Вплив на водні ресурси:</p> <p>Під час будівельних робіт — 0,5 тис. м³/р.;</p> <ul style="list-style-type: none"> - для відведення дощових стічних вод — водоскидні канали з відстійниками випаровувачами для збирання стічних вод; - під час експлуатації полігону ТПВ — два резервуари запасу води об'ємом 0,75 м³; - господарсько-питне водопостачання — 0,458 тис. м³/р., 1,321 м³ на добу (гаряча вода — приблизно половина); - найбільш забруднена частина дощового стоку проходить очистку від нафтопродуктів і завислих речовин у сепараторі нафтопродуктів. Встановлена концентрація нафтопродуктів в очищених сепаратором стоках — 0,3 мг/л, а завислих речовин — 10–15 мг/л; - очищені дощові води відводяться для поповнення пожежних водойм і з подальшим використанням для зволоження карт полігону. Для зволоження полігону передбачено використання води 11556 м³/р., згідно ДБН у теплу пору року на 1 га протягом півроку витрачається для зволоження полігону 30 м³ на добу; - для зволоження використовуються дощові стоки, очищені побутові стічні води, очищений фільтрат, за необхідності — привозна вода або технічна вода зі свердловин; - річний об'єм опадів може становити 22405 м³/р., річний об'єм утворення фільтрату 2240,5 м³/р. 	<p>Вплив на водні ресурси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - надана інформація про рівень ґрунтових вод. Вказано відстань до р. Стрий і до водозабірних споруд; - для виробничих потреб полігону використовується власна свердловина потужністю 10 м³/год; - заплановане загальне водоспоживання полігону 7,06 м³/добу, у т.ч., 1,6 м³/добу на господарсько-побутові потреби; - передбачено вивіз стічних вод на очисні споруди; - передбачено використання дощових стоків для зрошення полігону у спекотний період; - наведена кількість утвореного фільтрату на картах 5 і 6 та місткість ставків випаровувачів фільтрату на цих картах; - наведено місткість гідротехнічних споруд для відведення дощових стоків карт 5 і 6
<p>Вплив на флору та фауну: червонокнижних видів немає. Після проведення рекультивациі будуть мінімізовані антропогенні фактори, які негативно впливають на фауну</p>	<p>Передбачено видалення зелених насаджень, на території є 150 самосівів — дерев і кущів, які будуть видалені відповідно законодавства.</p> <p>Об'єкти природно-заповідного фонду у зоні впливу полігону відсутні</p>
<p>Коли описують соціальні ефекти — переважно вказівка на позитивний вплив. Коли пишуть про вплив на здоров'я населення — то всі показники вказують на зневажливо малий вплив</p>	<p>Ризики розвитку канцерогенних ефектів відсутні (вказано, що відповідні розрахунки є у звіті з ОВД)</p>

Таблиця 9. Продовження

<p>Нове будівництво полігону ТПВ і сміттесортувальної лінії та допоміжних споруд на території Чижівської сільської ради (за межами населеного пункту) Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл., реєстр.№ 20203255566</p>	<p>Реконструкція полігону ТПВ м. Вараш, Рівненська обл., реєстр. № 201911284887</p>
<p>Вплив на атмосферне повітря та мікроклімат.</p> <p>Під час підготовчих і будівельних робіт: опис здійснено у загальному, та викиди становитимуть 9,039839 т/рік, конкретизації за конкретними викидами немає, а лише перераховуються такі викиди. Вплив на атмосферне повітря носить тимчасовий характер і обмежений терміном будівництва.</p> <p>Під час експлуатації об'єкту: опис здійснено загально, та викиди становитимуть 3837,973 т/рік, у т.ч., парникові гази – 3795,37 т/рік, конкретизації за конкретними викидами немає, а лише перераховуються такі викиди. Згідно відповідних розрахунків встановлено, що при експлуатації запланованого об'єкту з урахуванням фонових концентрацій максимальне значення приземних концентрацій речовин-забруднювачів на межі СЗЗ не перевищують санітарно-гігієнічні нормативи та не призведуть до забруднення атмосферного повітря (розрахунки наведені у звіті з ОВД). Далі у тексті висновок про те, що «вплив факторів забруднення атмосфери є допустимий»</p>	<p>Описано кількість викидів окремо за різними картами.</p> <p>Описано кількість викидів при будівельних роботах, при проведенні газового різання, викиди вихлопних газів від будівельної техніки.</p> <p>Розрахована кількість утворюваного пилу при знятті ґрунту</p>
<p>Висновок про те, що ультразвукове, іонізуюче радіаційне забруднення відсутнє</p>	<p>—</p>
<p>Утворення відходів 1, 2, 3 та 4 класів небезпеки. Небезпечні відходи будуть передаватися спеціалізованим підприємствам, які мають право на поводження із небезпечними відходами.</p> <p>Роздільний збір небезпечних побутових відходів.</p> <p>Відходи комунальні, змішані, у т.ч., побутове сміття будуть захоронені на полігоні.</p> <p>Договори зі спеціалізованими організаціями на утилізацію небезпечних відходів</p>	<p>33 % відходів можуть бути використані повторно.</p> <p>У звіті з ОВД не враховані відходи, які будуть утворюватися у зв'язку з експлуатацією автотранспорту (акумулятори, відпрацьовані шини)</p>
<p>Екологічні умови провадження планової діяльності: під час підготовчих і будівельних робіт і під час провадження планової діяльності</p>	<p>Екологічні умови провадження планової діяльності: перераховані деякі нормативи та вказано на необхідність вжиття ряду заходів</p>
<p>Умови щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і усунення негативних наслідків. Описано деякі необхідні заходи</p>	
<p>Транскордонний вплив відсутній</p>	
<p>Компенсаційні заходи: сплата екологічного податку, благоустрій і озеленення території, компенсаційні збитки при аваріях, рекультивация полігону</p>	
<p>Післяпроектний моніторинг: передбачена періодичність, необхідність моніторингу певних показників (наприклад, дослідження ґрунту, контроль стану підземних вод)</p>	

ЗАУВАЖЕННЯ

Узагальнені зауваження щодо якості процедур із ОВД у сфері функціонування полігонів ТПВ на підставі проаналізованих типових звітів із ОВД:

1) Негативною є тенденція щодо відсутності коментарів і пропозицій громадськості, яка спостерігається у багатьох висновках, що викликає певні занепокоєння, адже очевидно інформація не надходить вчасно до громадськості, способи поширення інформації про процедури ОВД (наприклад, у місцевих газетах, на стінці оголошень у департаменті) є недостатніми та не адекватними, що унеможлиблює процедури участі громадськості та призводить до відсутності участі громадськості у прийнятті рішень із питань довкілля.

2) Загальна вимога щодо СЗЗ полігону ТПВ – 500 метрів, однак у ряді випадків має місце скорочення цього розміру. Та, наприклад, як у висновку з Реконструкції полігону ТПВ м. Вараш (Рівненська обл.), нічого не сказано про обґрунтування скорочення СЗЗ і не здійснено аналіз обґрунтованості відповідного рішення, хоча вказано, що у певних напрямках СЗЗ становить 190 м і 320 м. Є вказівка на висновок щодо обґрунтування скорочення СЗЗ, однак не здійснено аналіз цих документів і не вказано на причини такого скорочення СЗЗ, не вказано, коли прийнято рішення щодо скорочення нормативно-встановленого розміру СЗЗ, адже можливо ситуація станом на час надання висновку з ОВД змінилася, враховуючи, що полігон цей функціонує давно.

3) У висновку з Реконструкції полігону ТПВ м. Вараш (Рівненська обл.) не надано жодної оцінки факту перезавантаженості полігону та не проаналізовано причини й умови, які до цього призвели, для унеможливлення перезавантаження полігону у майбутньому та передбачення відповідних заходів і зобов'язань, враховуючи також той факт, що раніше приймалося рішення про скорочення нормативно встановленого розміру СЗЗ за напрямками зі Сходу.

4) Ці дві ділянки, на яких розміщено ТПВ, мають приблизно однакову площу, однак якщо порівнювати цифри про кількість утворених відходів, видно, наскільки вони відрізняються. Якщо на полігоні у Житомирській області заплановано накопичення відходів в ущільненому стані 15 тис. м³/р.,

то, як бачимо, фактично на цій самій площі у Рівненській області на полігоні, який вже функціонує понад 27 років, накопичено не ущільнених відходів на рік 8,6 тис. м³, і при цьому цей полігон вважається перезавантаженим. Тому не відомо, як функціонуватиме полігон із у два рази більшою кількістю накопичених відходів. Крім того, в одних випадках вказується кількість утворених відходів у тоннах, в іншому випадку – у метрах кубічних. На нашу думку, при підготовці різних звітів із ОВД у конкретних напрямках повинна бути чітка інформація про те, які дані надаються, та в якому форматі, щоб можна було порівнювати еквівалентні величини.

5) Коли вказується термін функціонування полігону 20–25 років, похибка/коливання у термінах сягає 20–25 %, що забагато та не достатньо точно, та не дає змоги оцінити належним чином проєктовану діяльність. На нашу думку, варто бути більш точними, адже за 5 років утворюється велика кількість відходів, що повинно бути враховано у висновку.

6) Проєктами передбачається зняття родючого шару ґрунту, при цьому кількість не вказана та не завжди передбачено, яким буде його наступне використання.

7) На нашу думку, не допустимою є чинна практика, коли у висновках із ОВД, зокрема, тих, які стосуються планованої діяльності полігонів ТПВ, сказано, що не здійснюється забруднення атмосферного повітря, адже фактично забруднення у будь-якому випадку здійснюється. Тому доречно передбачати заходи мінімізації впливу, адекватно оцінювати проєктовану діяльність і оцінювати негативний вплив із самого початку, планувати заходи адаптації та реально планувати заходи уникнення можливих перевищень ГДК викидів, можливих аварійних ситуацій тощо. Не належною є оцінка впливу полігонів на клімат і на зміну клімату, адже вказівка лише на кількість парникових газів є недостатньою. Доречно говорити про заходи адаптації до зміни клімату, запобігання зміні клімату, скорочення викидів парникових газів тощо.

8) Хоча полігони ТПВ є практично однакової площі, видно, що запаси води для пожежогасіння одного полігону практично вдвічі вищі, ніж запаси води іншого полігону, що також потребує детального аналізу, уваги та порівняння з чинними нормативами щодо пожежних водойм при формуванні висновку з ОВД.

9) На полігоні у Житомирській області встановлена концентрація нафтопродуктів в очищених сепаратором стоках – 0,3 мг/л, а завислих речовин – 10–15 мг/л. При цьому варто звернути увагу, що верхня межа завислих речовин не є чіткою (з різницею до 50 %). На нашу думку, такі показники повинні бути більш чіткими.

10) Частина висновку, яка стосується впливу на водні ресурси, теж викликає зауваження, адже інформація, яка надається, є досить різною, не всюди вказується, наприклад, кількість води, необхідної для зрошення полігону, не проаналізовано, чи буде її достатньо. Не проаналізовано детально вплив власне на водні ресурси, хоча ця частина висновку має стосуватися саме цього питання.

11) Для спостереження за якістю підземних вод передбачено влаштування гідроспостережних свердловин, які будуть діяти на період існування полігону та під час рекультивації. При цьому, наприклад, у випадку полігону у Житомирській області, нічого не сказано про потічок у 350 метрах від полігону та про вимірювання показників якості води у ньому, не зважаючи на те, що він розташований у межах СЗЗ, яка становить 500 м. Також немає вказівки про їх кількість і частоту моніторингу та збору даних. На нашу думку, доцільно вказувати показники якості підземних вод станом до початку проєктованої діяльності для можливості здійснення порівняння у майбутньому після початку проєктованої діяльності.

12) Коли мова йде про відсутність впливу на об'єкти природно-заповідного фонду, не наведено інформацію, на підставі чого зроблено цей висновок або посилання на певне дослідження чи документ. Щодо полігону ТПВ на Житомирщині вказано, що після проведення рекультивації будуть мінімізовані антропогенні фактори, які негативно впливають на фауну. При цьому не конкретизовано, яким чином, що унеможливіє наступний моніторинг і контроль виконання відповідних зобов'язань.

13) У звіті з ОВД (Рівненська область) сказано, що не враховані відходи, які будуть утворюватись у зв'язку з експлуатацією автотранспорту (аккумулятори, відпрацьовані шини), однак не надано жодної оцінки цьому факту та не сформовано відповідні рекомендації.

14) У пункті про екологічні умови планованої діяльності досить широкий опис, однак немає особливих вимог, пов'язаних із особливостями конкретної території, певними конкретними умовами тощо.

Рекомендації щодо удосконалення державної політики та пропозиції необхідних змін до нормативно-правових актів у сфері ОВД:

1) Рекомендовано уніфікувати подачу інформації про тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності: наприклад, доцільно обов'язково вказувати кадастровий номер земельної ділянки та назву населеного пункту, наводити інформацію про підтвердження права користування земельною ділянкою, про тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності, відстань до об'єктів, з якими межує об'єкт планованої діяльності.

2) При формуванні висновку про викиди й їх вплив на атмосферне повітря рекомендовано вказувати, яким саме є вплив; всі види речовин-забруднювачів, які будуть утворюватися внаслідок планованої діяльності; кількість викидів речовин-забруднювачів, які будуть утворюватися та викидатися до навколишнього середовища, у цифровому вираженні; нормативні рівні викидів для кожної речовини-забруднювачі; якими є гранично-допустимі норми; з чого випливає висновок про допустимий, мінімальний вплив або його відсутність; у результаті яких дій і оцінок дійшли до такого висновку; паралельно вказувати, якою є нормативна межа відповідних викидів, для того, щоб висновок про допустимість відповідних викидів і екологічного впливу був обґрунтованим.

3) Рекомендовано уніфікувати подачу інформації у конкретних частинах висновків із ОВД, наприклад, коли мова йде про вплив на водні ресурси, то повинен бути проаналізований власне такий вплив і динаміка можливих змін, кількість необхідної води для діяльності й аналіз відповідних запасів; всі висновки повинні містити інформацію про показники якості підземних вод до початку проекрованої діяльності для можливості здійснення порівняння у майбутньому після початку проекрованої діяльності. Рекомендовано конкретизувати інформацію про кількість і частоту моніторингу та збору даних щодо якості підземних вод після початку проекрованої діяльності.

4) При формуванні висновку щодо шумового впливу рекомендовано вказувати, якими є гранично допустимі рівні. При визначенні допустимості шумового забруднення та рівнів вібрації на межі найближчої житлової забудови варто вказувати фактичну відстань до найближчої житлової забудови.

5) У висновку з ОВД рекомендовано вказувати кількість відходів, які будуть утворюватися внаслідок планованої діяльності у цифровому вираженні: загальну кількість відходів і кількість відходів для кожного виду окремо.

6) Коли у висновках з ОВД зазначають про відсутність негативного впливу на природно-заповідний фонд, що наднормативного негативного впливу на рослинний і тваринний світ чи ландшафт не очікується, рекомендовано вказувати, на підставі чого зроблено відповідний висновок, адже для його обґрунтованості висновок потребує документального підтвердження або здійснення необхідних досліджень, експертиз чи залучення відповідних експертів.

7) Інформацію про відсутність на території розташування об'єкта планованої діяльності пам'яток історії та культури, заповідних об'єктів, зелених насаджень, яка міститься у висновку з ОВД, рекомендовано обґрунтовувати документально.

8) Оскільки висновки не можуть мати описової форми без необхідної конкретизації, коли вказують на природоохоронні заходи, нові технології, сучасне обладнання, що веде до зниження енергозатрат на виробництво, а також забруднення атмосфери, які планують впроваджувати, рекомендовано конкретизувати, про які саме заходи й обладнання йтиме мова, з конкретизацією назви (серійний номер за наявності) та посилання на документ/дослідження, яке підтверджує факт, що таке обладнання є найбільш екологічним. Коли у висновках із ОВД вказують, що обладнання пройшло державні випробування та допущено до застосування в Україні, рекомендовано зазначити назву, номер і серію документа, який підтверджує цей факт.

9) При визначенні комплексу робіт із рекультивації земель або благоустрою території рекомендовано зазначити конкретні заходи, які входять до цього комплексу робіт, і кількісні показники для кожного заходу чи виду роботи (наприклад, кількість запланованих зелених насаджень).

10) Щодо проєктів, якими передбачається зняття родючого шару ґрунту, у висновках із ОВД рекомендовано чітко вказувати кількість такого ґрунту та передбачати, яким буде його наступне використання.

11) Рекомендовано вказувати у висновках із ОВД точні цифрові показники з мінімальною допустимою похибкою, адже часто наведені приблизні дані не дають змогу зробити достовірний висновок про допустимість чи недопустимість планованої діяльності. Наприклад, мова йде про кількість продукції, що виготовлятиметься за результатами планованої діяльності, терміни функціонування полігонів, концентрації нафтопродуктів в очищених стоках на полігонах ТПВ, оскільки часто похибка чи коливання у цифрах сягає 20-50 %, що свідчить про недостатню точність і не дає змоги оцінити належним чином проєктовану діяльність.

12) Рекомендовано конкретизувати у висновках з ОВД компенсаційні заходи, встановлювати критерії їх виконання та певні кількісні вимоги для можливості подальшого моніторингу їх впровадження. Коли проєктом передбачено, наприклад, видалення зелених насаджень на певній земельній ділянці, доцільно передбачати компенсаційні заходи, пов'язані з такими й іншими негативними впливами.

13) Положення у висновках із ОВД про вплив на клімат/мікроклімат переважно не стосуються клімату та проблем викидів парникових газів і впливу на зміну клімату, адаптацію до кліматичної зміни тощо, незважаючи на законодавчі вимоги. Зокрема, відповідно ст. 6 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», звіт із ОВД включає: опис факторів довкілля, які ймовірно зазнають впливу з боку планованої діяльності, й її альтернативних варіантів, у тому числі, серед іншого, кліматичні фактори (у тому числі, зміна клімату та викиди парникових газів); опис і оцінку можливого впливу на довкілля планованої діяльності ... зумовленого, серед іншого, впливом планованої діяльності на клімат, у тому числі, характер і масштаби викидів парникових газів, і чутливістю діяльності до зміни клімату. Всі висновки з ОВД використовують застарілий підхід, який існував у законодавстві десятки років тому, коли оцінювався переважно вплив власне на мікроклімат, а сьогодні Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» взагалі не вживає такого поняття. Коли у висновках із ОВД мова йде про полігони твердих побутових відходів, то відомо, що утворення парникових газів є суттєвим, однак при цьому вказують, що вплив на клімат є несуттєвим. Рекомендовано обґрунтовувати таке заключення.

14) Висновки з ОВД практично не містять особливих умов використання конкретної території та природних ресурсів під час виконання підготовчих

і будівельних робіт і провадження планованої діяльності чи умов щодо охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки під час виконання підготовчих і будівельних робіт і провадження планованої діяльності, які повинні формуватися експертами з різних сфер, враховуючи вплив на різні складові навколишнього середовища. На практиці дублюються положення законів, які повинні виконуватися, чи вказується на необхідність використання земель за цільовим призначенням або дотримання спеціальних дозволів, що є очевидним, тому додаткова вказівка є недоцільною. Уповноважений орган повинен вказувати на певні особливості використання тієї чи іншої території, особливі умови провадження відповідної діяльності, конкретні заходи, які має здійснити суб'єкт господарювання, щоб планована діяльність була допустимою та здійснювався мінімальний негативний вплив на довкілля, що на практиці не здійснюється. Необхідно утримуватися від надто узагальненого та розмитого формулювання змісту екологічних умов у висновках із ОВД.

15) Коли у висновках з ОВД вказують про необхідність дотримання будівельних норм і правил, нормативів і технічних регламентів, рекомендовано вказувати назви цих документів, їх видавника, а також індикатори (де доцільно) їх виконання. Коли у висновках із ОВД зазначають, наприклад, що при належній культурі виконання будівельно-монтажних робіт вплив на водне чи інше середовище може бути зведений до мінімуму, рекомендовано зазначити конкретні заходи, які необхідно вживати при виконанні робіт, щоб прогнозований вплив був мінімальним.

16) Рекомендовано описувати та подавати у висновках і відмовах із ОВД узагальнену інформацію про враховані чи відхилені зауваження громадськості із відповідним обґрунтування прийнятих рішень, в якій мірі враховані/не враховані пропозиції та зауваження громадськості.

17) Необхідно переглянути питання поширення інформації про процедури ОВД і проведення громадського обговорення й удосконалити та розширити перелік способів поширення інформації про проведення громадського обговорення на різних електронних ресурсах, на телебаченні та через громадські ради для максимального залучення зацікавленої громадськості, представників екологічної громадськості, експертів у відповідних сферах, адже на практиці велика кількість процедур ОВД відбувається без залучення громадськості та, на нашу думку, проблемою є, у т.ч., неадекватне

поширення інформації про плановану діяльність серед зацікавленої громадськості.

18) Рекомендовано конкретизувати розміри санітарно-захисних смуг і якою є реальна відстань до найближчих об'єктів і норма санітарно-захисних зон. Відповідна інформація повинна підлягати перевірці, про що варто теж вказувати у висновку. Коли висновки передбачають спеціальні заходи, що виключають можливість забруднення, рекомендовано описувати такі заходи, а щодо зон санітарної охорони – рекомендовано більш детально описувати відповідні заходи для можливості подальшого моніторингу виконання висновків із ОВД.

19) Висновки з ОВД, де має місце скорочення нормативно встановленого розміру СЗЗ на підставі певних документів (висновку щодо обґрунтування скорочення розміру СЗЗ), потребують більш детального вивчення й аналізу рішень щодо скорочення розміру СЗЗ і підстав і причин такого скорочення, адже на практиці у таких висновках із ОВД не здійснюється аналіз прийнятого рішення щодо скорочення розміру СЗЗ, не оцінюється, коли приймалося це рішення та чи відповідає воно сучасним вимогам і стану речей.

20) При формуванні висновків із ОВД рекомендовано додатково здійснювати діяльність із моніторингу, перевірки даних і експертиз для перевірки інформації, наданої господарюючим суб'єктом, зокрема, у звіті з ОВД. Відсутність реєстру експертів для можливості залучення спеціалістів у конкретних сферах, належної системи моніторингу та перевірки даних унеможливають ефективне здійснення процедури ОВД в Україні.

З

**АНАЛІЗ СИСТЕМИ
РЕГІОНАЛЬНОГО
МОНІТОРИНГУ СТАНУ
ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ**

Метою цього розділу дослідження є вивчення державної системи моніторингу стану довкілля, використовуючи регіональні доповіді відібраних областей.

Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища – доповідь, що відображає стан атмосферного повітря, водних, земельних ресурсів, рослинного та тваринного світу та природно-заповідного фонду, та визначає вплив господарської діяльності на довкілля, висвітлює нагальні екологічні проблеми. Моніторинг атмосферного повітря організовується ОДА відповідно Постанови КМУ № 343 «Про затвердження Порядку організації та проведення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря» від 09.03.1999 р., згодом – Постанови КМУ № 827 «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря» від 14.09.2019 р. Моніторинг водних ресурсів організовується ОДА відповідно Постанови КМУ № 815 «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод» від 20.07.1996 р., згодом – Постанови КМУ № 758 «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод» від 19.09.2018 р. Моніторинг земельних ресурсів узагальнюється ОДА та передається відповідному органу на виконання вимог Постанови КМУ № 661 «Про затвердження Положення про моніторинг земель» від 20.08.1993 р.

Обласні державні адміністрації відповідальні за надання доповідей про стан навколишнього природного середовища в областях відповідно Наказу Міністерства екології та природних ресурсів № 150 «Про затвердження Порядку взаємодії Міністерства екології та природних ресурсів України з обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями з питань охорони навколишнього природного середовища» від 31.03.2017 р. Регіональні доповіді є складовою частиною Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні. Структура Національної доповіді затверджується щороку наказом Мінприроди.

Під час проведення дослідження ми проаналізували «Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища» у 9 областях України (Волинська, Київська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська та Харківська області) за період 1998-2019 рр.

(22 роки). Було проведено аналіз кількості постів спостережень і кількості відібраних проб здійснення моніторингових спостережень у вказаних областях.

Досліджувані області були обрані, орієнтуючися на географічне розташування та наявність доповідей, тому вибірка протягом дослідження змінювалась, а саме було обрано такі області: Волинська, Київська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська та Харківська. Під час здійснення пошуку виникла проблема нестачі даних, а саме: відсутність деяких регіональних доповідей різних областей, тому і було вирішено розширити вибірку областей до 9, додавши Миколаївську область. Регіональні доповіді за весь досліджуваний період знаходяться на сайті Управління екології та природних ресурсів Миколаївської ОДА.

Після створення вибірки був здійснений збір регіональних доповідей вибраних областей. Методи збору даних описані у наступному підрозділі.

Методи збору даних

Відповідно Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», ст. 25 ОДА зобов'язані забезпечувати вільний доступ населення до інформації про стан навколишнього природного середовища. Проте під час збору інформації ми зіштовхнулись із відсутністю доповідей у частини областей. На початку дослідження ми аналізували 8 областей (Волинська, Київська, Львівська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська та Харківська області), однак Львівська, Харківська й Одеська області не мали звітів за 11 і 12 років із 22-х відповідно. Тому ми додали до нашого аналізу Миколаївську область. Розпочали пошук на електронних ресурсах Департаментів екології та природних ресурсів і Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрацій, згодом пошук здійснювався у відкритій мережі (Google). Шляхи отримання регіональних доповідей:

- Доповіді **Волинської області** 2017–2019 рр. розміщені на сайті Управління екології та природних ресурсів Волинської ОДА. Для отримання

доповідей інших років було надіслано запит на доступ до публічної інформації до Управління екології та природних ресурсів Волинської ОДА. Відповідь містила лише 4 доповіді (2013–2016 рр.). Державний архів Волинської області надав доповіді за 1998–2011 рр., за що сплачено 6 126 грн 84 коп. *Загалом із 22 доповідей виявлено 22.*

- **Доповіді Київської області** 2012–2019 рр. знаходяться на сайті Департаменту екології та природних ресурсів Київської ОДА. За допомогою звернення до Державного архіву Київської області було отримано доповіді 2001, 2006 і 2008–2011 рр. і оплачено 552 грн 73 коп. за надання копій даних доповідей. Доповіді 2005 та 2007 рр. були отримані від Мінприроди, яке своєю чергою надіслало запит до Центрального державного електронного архіву України (ЦДЕА). Доповіді інших років не надали. *Загалом із 22 доповідей виявлено 17.*
- **Доповіді Львівської області** 2013–2019 рр. розміщені на сайті Департаменту екології та природних ресурсів Львівської ОДА. Доповіді 2006–2007 та 2012 рр. отримані шляхом звернення Мінприроди до ЦДЕАУ. Доповідь 2008 р. була завантажена з електронного ресурсу www.twirpx.com, тому не може вважатись офіційною публікацією. Проте дані із цього документу були використані у дослідженні, зважаючи на високу вірогідність відповідності оригіналу. Доповіді інших років не надали. *Загалом із 22 доповідей виявлено 11.*
- **Доповіді Миколаївської області** 1998–2019 рр. знаходяться на сайті Управління екології та природних ресурсів Миколаївської ОДА. *Загалом із 22 доповідей виявлено 22.*
- **Доповіді Одеської області** 2012–2019 рр. розташовані на сайті Департаменту екології та природних ресурсів Одеської облдержадміністрації. Доповіді за 2006–2009 рр. отримано від Мінприроди, яке своєю чергою надіслало запит до ЦДЕА. Доповідь 1998 р. отримано за допомогою звернення до Державного архіву Одеської області та, відповідно, за це сплачено 615 грн 78 коп. Доповіді інших років не надали. *Загалом із 22 доповідей виявлено 12.*
- **Доповіді Рівненській області** 2009–2019 рр. наявні на сайті Департаменту екології та природних ресурсів Рівненської ОДА. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища у Рівненській

області за 1998, 2000–2008 рр. отримані за запитом на доступ до публічної інформації до Департаменту екології та природних ресурсів Рівненської ОДА, а доповідь за 1999 р. отримана за запитом на доступ до публічної інформації до Рівненської обласної державної адміністрації. *Загалом із 22 доповідей виявлено 22.*

- **Доповіді Тернопільської області** 2018-2019 рр. знаходяться на сайті Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА. Доповіді 2015-2017 рр. розміщені на сайті Мінприроди. У відповідь на запит до Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА було отримано доповіді 1999, 2001-2003, 2006-2014 рр. Доповіді 2000 та 2004 рр. отримані від Громадської організації «Екологічно-гуманітарне об'єднання Зелений Світ», за що висловлюємо подяку. Доповіді інших років не надали. *Загалом із 22 доповідей виявлено 20.*
- **Доповіді Полтавської області** 2013–2019 рр. розташовані на сайті Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської ОДА. Доповіді 1998–2012 рр. отримані за допомогою запиту на доступ до публічної інформації до Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської ОДА. *Загалом із 22 доповідей виявлено 22.*
- **Доповіді Харківської області** 2012–2019 рр. знаходяться на сайті Харківської ОДА у розділі Департаменту захисту довкілля та природокористування. Доповіді 2006–2009 рр. були отримані від Мінприроди, яке своєю чергою надіслало запит до ЦДЕА. Доповіді інших років не надали. *Загалом із 22 доповідей виявлено 12.*

Всього ми аналізували звіти із 9 областей за 22 роки, тобто мало би бути проаналізовано 198 доповідей. Проте нам вдалося знайти лише 160 регіональних доповідей. Загалом доповіді ми отримали від 10 джерел. Всі ОДА, крім Рівненської, (до Полтавської ОДА запит не надсилався) не надали нам жодної доповіді чи інформації, де вони можуть зберігатися. Для того, щоб отримати доповіді, ми витратили 7 тис. 295 грн 35 коп.

3.1. Аналіз кількісних показників моніторингу атмосферного повітря

У чинному Законі України «Про охорону атмосферного повітря» спостереження за станом атмосферного повітря є складовою частиною державної системи моніторингу навколишнього природного середовища. Тому у дослідженні ми проаналізували систему моніторингу атмосферного повітря в Україні.

Згідно отриманих даних з усіх вибраних регіональних доповідей ми визначили два основних показника для аналізу. Перший – кількість стаціонарних постів спостереження за станом забруднення атмосферного повітря (ПЗС). Другий – кількість відібраних проб атмосферного повітря у місті чи області або разом. У різних областях досліджувалися проби з різних пунктів (залежно від наявних даних у регіональних доповідях про стан навколишнього природного середовища).

За аналізований період спостережень змінювалися відповідальні органи, що здійснювали моніторинг атмосферного повітря, зміни відбулися згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 28.03.2011 р. № 346 «Про ліквідацію урядових органів» і Постанови Кабінету Міністрів України від 13.03.2013 р. № 159 «Про ліквідацію територіальних органів Міністерства охорони навколишнього природного середовища». Спершу це були санітарно-епідеміологічні служби області, згодом – обласні лабораторні центри МОЗ України (детальні зміни наведені у *Додатку 1*).

Кількість стаціонарних постів спостереження за станом забруднення атмосферного повітря протягом досліджуваного періоду (1998–2019 рр.) не змінювалася²⁰ – моніторингові спостереження відображені у *таблиці 10*.

²⁰ Винятком є Волинська область, де 1998–2000 рр. (включно) кількість постів спостережень була 2, а із 2000 р. стала 3.

Таблиця 10. Кількість ПЗС за станом забруднення атмосферного повітря у 6 областях України за 1998–2019 рр.

Рік	Волинська обл.	Київська обл.	Миколаївська обл.	Полтавська обл.	Рівненська обл.	Харківська обл.
2019	3	5	4	4	3	10
2018	3	5	4	4	3	10
2017	3	5	4	4	3	10
2016	3	5	4	4	3	10
2015	3	5	4	4	3	10
2014	3	5	4	4	3	10
2013	3	5	4	4	3	10
2012	3	5	4	4	3	10
2011	3	5	4	4	3	–
2010	3	5	4	4	3	–
2009	3	5	4	4	–	10
2008	–	5	4	4	3	10
2007	3	5	4	4	3	10
2006	–	5	4	4	3	–
2005	–	5	4	4	3	–
2004	3	–	4	4	3	–
2003	3	–	4	4	3	–
2002	3	–	4	–	3	–
2001	3	–	4	–	3	–
2000	2	–	4	–	3	–
1999	2	–	4	–	3	–
1998	2	–	4	–	3	–

На діаграмі (рис. 1) зображено кількість ПЗС у 6 областях України за 2019 р. У регіональних доповідях Львівської, Одеської та Тернопільської областей відсутні дані щодо кількості ПЗС.

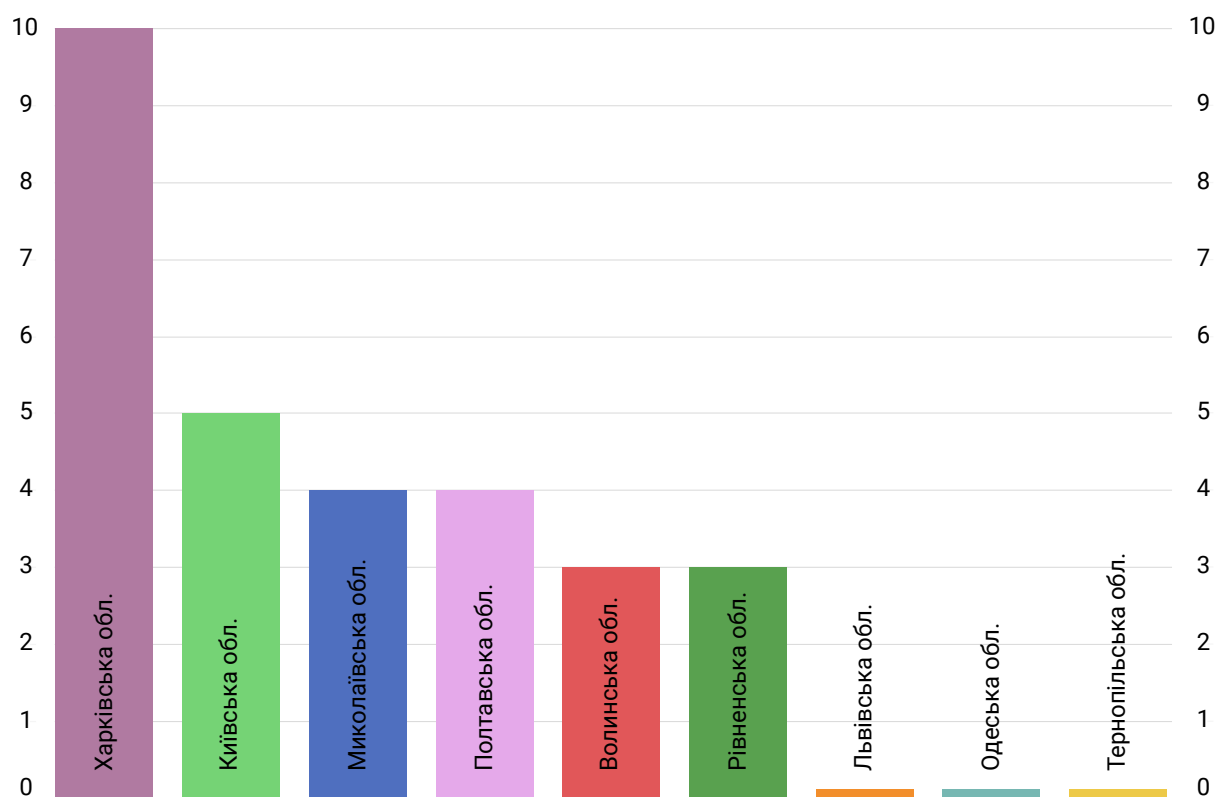

Рис. 1. Кількість стаціонарних постів спостереження за станом атмосферного повітря у 6 областях України

Кількість відібраних проб атмосферного повітря порівняно з першим показником для аналізу (кількість стаціонарних постів спостереження за станом атмосферного повітря) не була однаковою протягом 1998–2019 рр. Моніторингові спостереження щодо кількості відібраних проб наведені у таблиці 11. Цей показник відображений лише для 6 областей: Волинської, Київської, Одеської, Рівненської, Тернопільської та Харківської. Немає даних щодо Львівської (у регіональних доповідях цієї області наявний опис моніторингу атмосферного повітря тільки на транскордонних ділянках області), Миколаївської та Полтавської областей.

Таблиця 11. Кількість відібраних проб атмосферного повітря у 6 областях України за 1998–2019 рр.

Рік	Волинська обл.	Київська обл.	Одеська обл.	Рівненська обл.	Тернопільська обл.	Харківська обл.
2019	–	17132	2193	3467	3930	2376
2018	–	17400	2193	4039	3930	–
2017	–	17184	2745	3191	3926	11192
2016	–	17932	2599	3645	3020	33906
2015	5225	17660	2599	3090	2924	28934
2014	1702	16314	2599	3203	3623	33524
2013	2500	17934	2057	3363	2242	37772
2012	3584	17103	1638	2284	2434	39407
2011	3678	17766	–	2860	2834	38661
2010	3491	18137	–	2520	3199	30471
2009	3065	17936	1365	–	2590	25402
2008	2509	18476	1603	2069	2613	22402
2007	–	16805	673	–	3914	21475
2006	2382	16953	–	1895	2636	19143
2005	–	17972	–	2052	–	22068
2004	1942	–	–	1678	–	–
2003	1698	–	–	1488	2507	–
2002	1492	–	–	1478	2759	–
2001	1100	–	–	1912	2607	–
2000	–	–	–	2025	2078	–
1999	–	–	–	2430	46	–
1998	–	–	–	2417	–	–

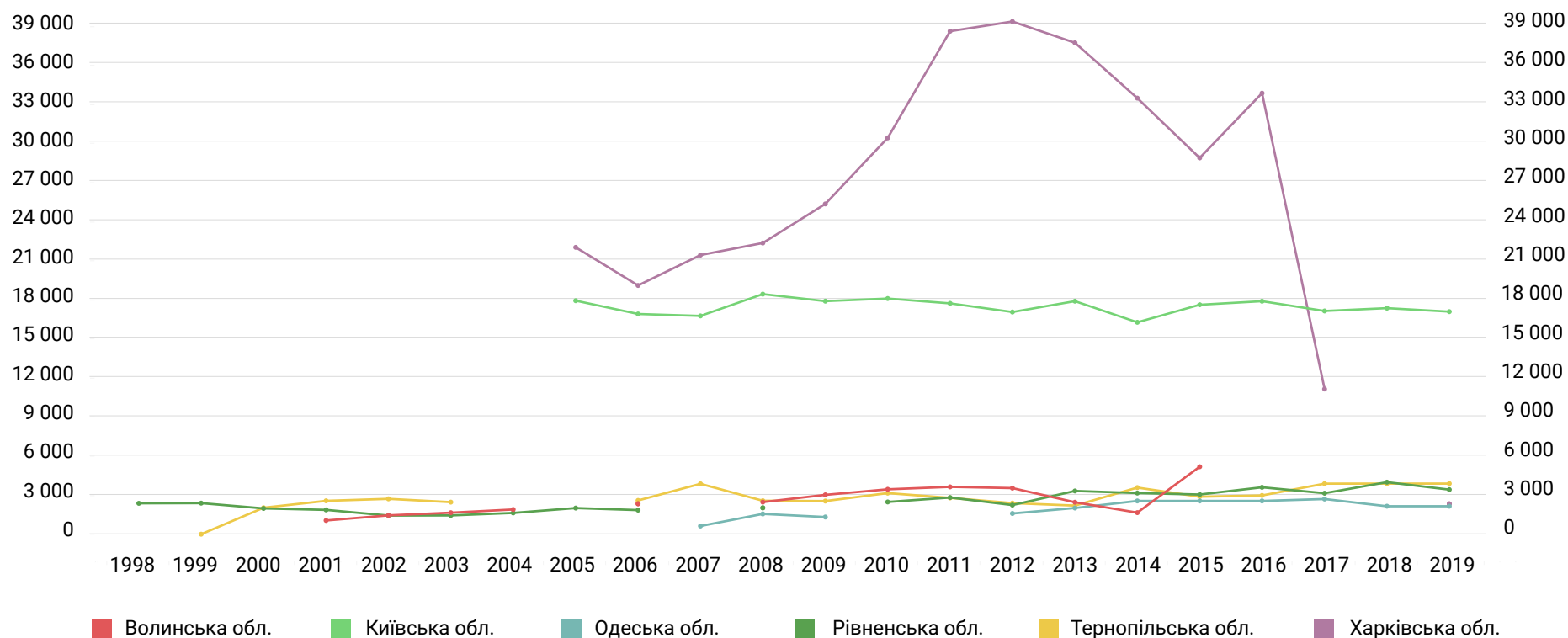

Рис.2. Кількість відібраних проб атмосферного повітря у 6 областях України за 1998–2019 рр.

Рисунок 2 показує, що кількість відібраних проб у Київській і Харківській областях є більшою у 6 і 8 разів щодо інших областей відповідно. Нижче представлено два додаткових рисунки з різними діапазонами кількості відібраних проб для кращого розуміння змін даного процесу. Дані щодо Львівської, Миколаївської та Полтавської областей відсутні.

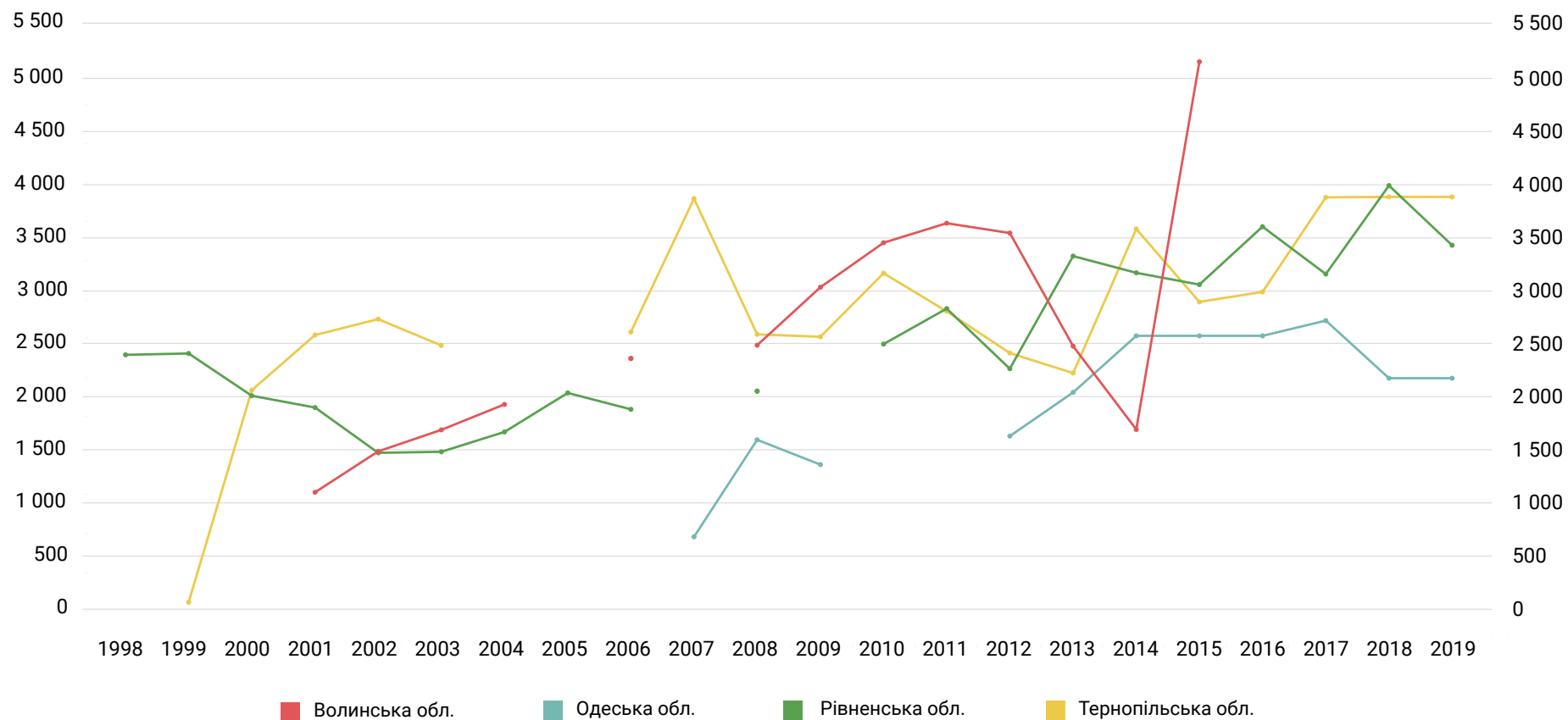

Рис. 3. Кількість досліджених проб атмосферного повітря у 4 областях України за 1998–2019 рр.

На рисунку 3 видно постійні зміни кількості проб і відсутні періоди даних у всіх областях.

Рис. 4. Кількість досліджених проб атмосферного повітря у 2 областях України за 1998–2019 р.р.

На отриманому рисунку 4 помітно, що у Київській області присутня сталість відбору кількості проб атмосферного повітря, а у Харківській – відображено постійні зміни та зменшення кількості проб із наближенням до сьогодення.

Із проаналізованих дев'яти областей лише шість мали дані про стан моніторингу атмосферного повітря, та у жодній із областей не були наявні дані за всі роки аналізу (1998–2019 рр.), тому далі наведено опис даних, що були наявні:

- У Волинській області відсутні дані за 9 років із 22. В останні роки, починаючи із 2016 р., відсутні дані про кількість відібраних проб.
- У Київській області відсутні дані за 7 років із 22. Кількість відібраних проб змінюється менше, відповідно інших областей, і становить від 16 314 проб (найменша кількість проб, яку було відібрано 2014 р.) до 18 476 проб (2008 р. було відібрано найбільше проб).
- В Одеській області відсутні дані за 11 років із 22. Також у доповідях не завжди вказано, чи проби брались у м. Одеса, чи в області, тому аналіз таких даних може бути не раціональним, а вище на рисунку 3 наведено результати цього аналізу.
- У Рівненській області були відсутні дані за 2 роки із 22. Згідно наведених вище рисунків спостерігається постійні зміни кількості відібраних проб (наприклад, 2016 р. було відібрано 3645 проб для аналізу, 2017 р. – 3191 пробу, 2018 р. – 4039 проб, а 2019 р. – 3467).
- У Тернопільській області відсутні дані за 3 роки із 22. Також простежується збільшення кількості відібраних проб, порівняно з 1998 р., і є помітними постійні зміни щодо зростання кількості відібраних проб (наприклад, 2016 р. було відібрано 3 020 проб атмосферного повітря для аналізу, а 2017 р. – 3926 проб), що свідчить про відсутність сталості проведення моніторингу атмосферного повітря.
- У Харківській області відсутні дані за 8 років із 22. Згідно аналізу, відстежено помітне зменшення кількості відібраних проб із наближенням до сьогодення (до прикладу: 2014 р. вибрано 33524 проб, а 2019 р. – 2 376 проб атмосферного повітря).

Отже, моніторинг атмосферного повітря в Україні є не сталим, про що свідчить наявність даних не за всі роки та відсутність даних у трьох областях із дев'яти. Крім того, ми не простежили залежності кількості проб і постів залежно від області та року тощо, тому припускаємо, що відсутні загальні вимоги щодо здійснення згаданого моніторингу. У деяких областях присут-

ні поодинокі максимальні кількості досліджених проб, однак це не може свідчити про покращення моніторингу атмосферного повітря, оскільки після таких стрибків інформація про кількість досліджених проб відсутня.

3.2. Аналіз кількісних показників моніторингу водних ресурсів

Згідно Постанови Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод» державний моніторинг вод є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля.

Ми розглянули два наявних показники для кожної з областей. Перший показник, за яким було виконано аналіз, – кількість відібраних проб води щодо контролю якості поверхневих вод. Другий показник – кількість відібраних проб води у водних рекреаціях (або у місцях водокористування населення) на мікробіологічні показники.

Так само, як і відповідальні органи моніторингу атмосферного повітря, змінювались і відповідні суб'єкти моніторингу водних ресурсів згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 28.03.2011 р. № 346 «Про ліквідацію урядових органів» і Постанови Кабінету Міністрів України від 13.03.2013 р. № 159 «Про ліквідацію територіальних органів Міністерства охорони навколишнього природного середовища». Спочатку це були Держсанепідслужби області (інколи – Державна екологічна інспекція області), згодом – обласні лабораторні центри МОЗ України (детальні зміни наведені у Додатку 2).

Кількість відібраних проб щодо контролю якості поверхневих вод області була відображена у доповідях 5-ти областей Волинській, Львівській, Миколаївській, Полтавській, Рівненській. Доповіді Харківської, Київської і Одеської областей таких даних не мають. Дані про кількість відібраних проб щодо контролю якості поверхневих вод у 5 областях представлені нижче в таблиці 12.

Таблиця 12. Кількість відібраних проб води у 5 областях України за 1998–2019 рр.

Рік	Волинська обл.	Львівська обл.	Полтавська обл.	Миколаївська обл.	Рівненська обл.
2019	478	184	20	64	37
2018	108	184	20	65	40
2017	364	252	15	109	81
2016	373	68	35	164	63
2015	373	227	10	78	52
2014	110	275	31	132	33
2013	181	174	126	12	56
2012	211	108	131	465	51
2011	339	–	71	171	238
2010	178	–	146	327	174
2009	267	–	141	298	213
2008	265	680	147	313	168
2007	231	186	123	317	174
2006	174	–	162	388	148
2005	–	–	164	462	148
2004	152	–	243	492	170
2003	153	–	242	769	169
2002	135	–	346	769	159
2001	154	–	306	475	152
2000	194	–	347	622	188
1999	–	–	460	643	273
1998	–	–	350	490	205

Через те, що кожна область відбирала проби води для різних видів досліджень і вказувала у доповідях не всю інформацію, нижче приведено опис даних, які проаналізовані.

Опис даних, що аналізувалися (за областями):

- 1) У Волинській області: кількість відібраних проб води щодо контролю якості поверхневих вод за гідрохімічними показниками.
- 2) У Львівській області: кількість відібраних проб води для інструментально-лабораторного контролю якості поверхневих вод.
- 3) У Миколаївській області: кількість відібраних проб води з водойм I категорії²¹ на мікробіологічні показники. В останні роки (2015–2019 рр.) взято до уваги кількість відібраних проб води з поверхневих джерел, вода з яких використовується для централізованого господарсько-питного водопостачання.
- 4) У Полтавській області: кількість відібраних проб води для хіміко-аналітичного контролю якості водних ресурсів. Дана кількість проб води була розрахована згідно таблиць хіміко-аналітичного контролю якості водних ресурсів, наведених у доповідях.
- 5) У Рівненській області: кількість відібраних проб води для хіміко-аналітичного контролю якості поверхневих вод. Дана кількість проб води була розрахована згідно таблиць хіміко-аналітичного контролю якості водних ресурсів, наведених у доповідях.
- 6) Дані стосовно Київської, Одеської, Тернопільської та Харківської областей відсутні.

На наступній сторінці *рис. 5* ілюструє кількість відібраних проб води у 5 областях України за 1998–2019 рр.

21 Водойма I категорії означає використання водойми для централізованого або децентралізованого господарсько-питного водопостачання, а також для водопостачання підприємств харчової промисловості (Гончарук І.Є., 2006, с. 226).

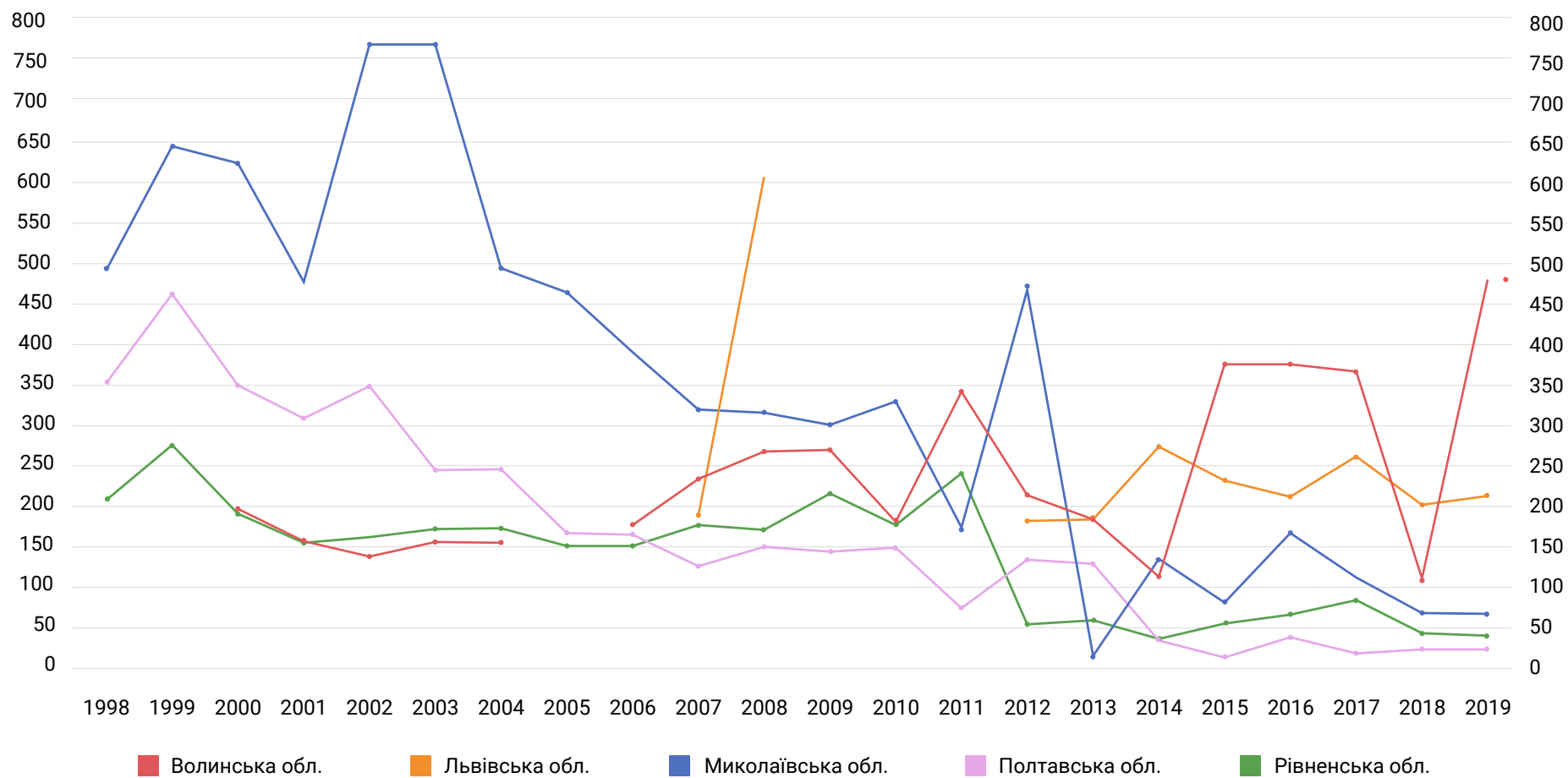

Рис. 5. Кількість відібраних проб води у 5 областях України за 1998–2019 рр.

З *рисунку 5* видно, що у більшості областей (Львівська, Миколаївська, Полтавська та Рівненська області) спостерігається зменшення кількості відібраних проб із наближенням до сьогоднішнього дня (наприклад, у Миколаївській області 2004 р. відібрано 492 проби води з водою I категорії на мікробіологічні показники, а 2019 р. – лише 64 проби). Кількість відібраних проб води у водних рекреаціях (або у місцях водокористування населення) на мікробіологічні показники присутні у регіональних доповідях 3-х областей: Волинській, Миколаївській і Тернопільській. У Київській, Львівській, Одеській, Рівненській, Полтавській і Харківській областях дані відсутні або вказані протягом 5–7 років, що не доцільно використовувати для аналізу вибірки 22 років. Кількість відібраних проб води відповідно кожного року моніторингу наведено нижче у *таблиці 13*.

Таблиця 13. Кількість відібраних проб води у водних рекреаціях у 3 областях України за 1998–2019 рр.

Рік	Волинська обл.	Миколаївська обл.	Тернопільська обл.
2019	232	–	163
2018	–	–	168
2017	–	–	226
2016	–	–	289
2015	317	–	438
2014	253	510	549
2013	208	380	559
2012	412	1416	988
2011	337	704	749
2010	272	951	629
2009	285	1134	620
2008	–	1511	644
2007	225	1517	717
2006	239	1363	–
2005	214	1451	–
2004	318	1341	599
2003	308	1745	599
2002	299	1745	680
2001	275	1662	810
2000	–	1728	1024
1999	–	–	–
1998	–	–	–

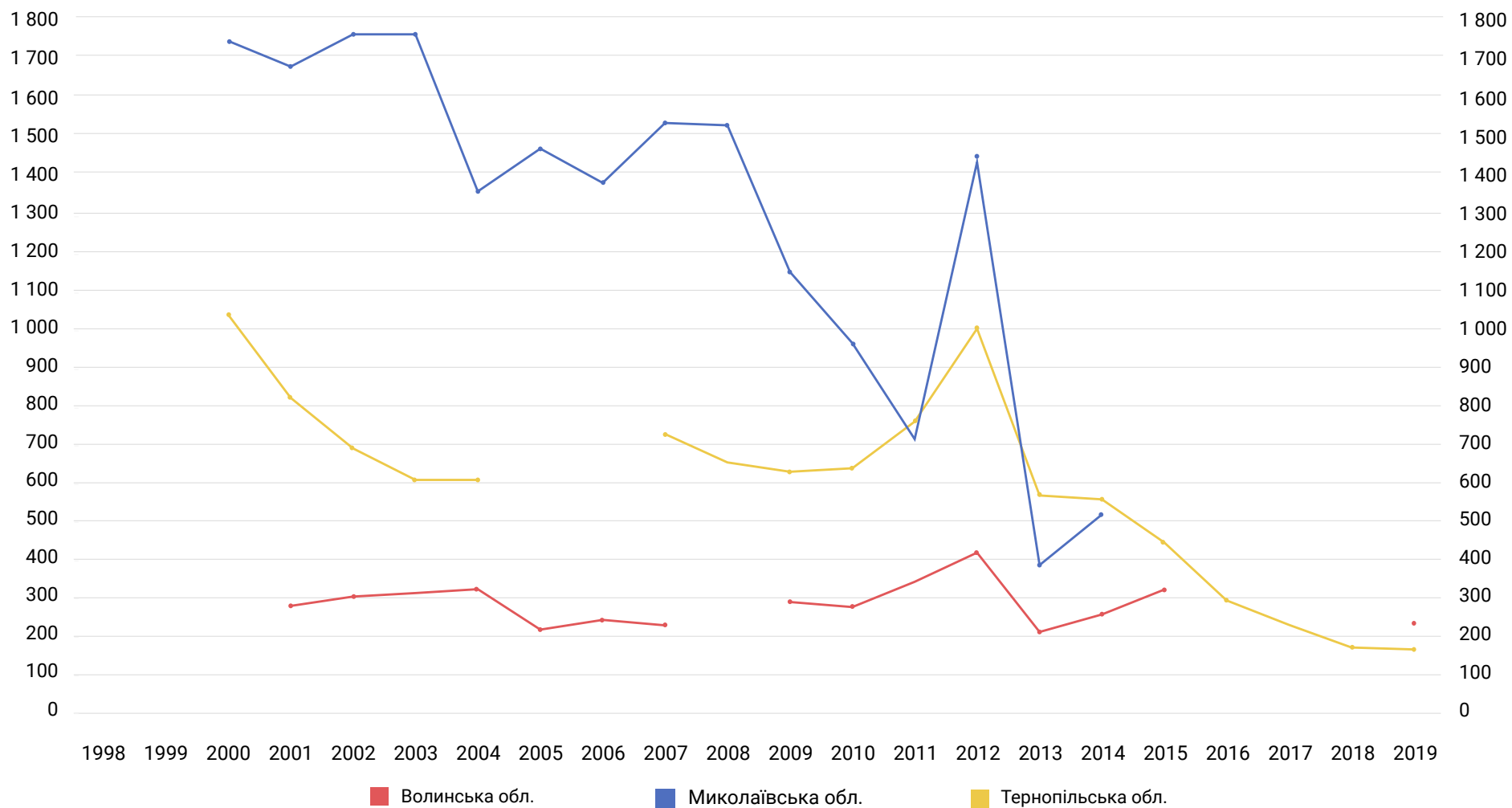

Рис. 6. Кількість відібраних проб води у 3 областях України за 1999–2019 рр.

Як можна побачити на *рисунку 6*, у всіх областях спостерігається зменшення кількості відібраних проб протягом досліджуваного періоду моніторингових спостережень (лише у Волинській області є помітною сталість щодо кількості згаданих проб). Проте є присутні одиничні максимальні кількості спостережень у 2 областях (у Миколаївській області 2012 р. – 1416 проб, у Тернопільській області теж 2012 р. – 988 проб).

Бачимо, що моніторинг водних ресурсів у різних областях відбувається по-різному та не має єдиної структури (кількості відібраних проб поверхневих вод і питної води, кількість пунктів (точок) спостереження за якістю води й інших відрізняються), що не дозволяє однозначно порівнювати результати. Припускаємо, що зміни у законодавстві, що відбулися протягом 2011–2015 рр. (ліквідація територіальних органів Міністерства охорони навколишнього природного середовища), вплинули на моніторинг водних ресурсів, а саме – на якість виконання згаданого моніторингу (у більшості областей це відображено, як зменшення кількості відібраних проб вод для дослідження їхнього стану). Крім того, постійно змінювалися групи досліджуваних водойм у регіональних доповідях про стан навколишнього природного середовища, наприклад: одного року досліджено проби вод I та II категорій, наступного року відображено аналіз тільки централізованих і децентралізованих джерел водопостачання. Також не було сталого опису моніторингових вод: здійснено опис лише результату моніторингу – задовільно/незадовільно, відповідає/не відповідає вимогам, що ускладнює здійснити раціональний аналіз всіх областей за даний період (1998–2019 рр.).

Доповіді містять і інші показники для аналізу моніторингу водних ресурсів (наприклад, кількість проб питної води у закладах дошкільної освіти, у закладах оздоровлення та відпочинку для дітей, проби води на наявність збудників холери, відібрані проби з озер, ставків, потічків і річок тощо), однак через відсутність достатньої кількості даних – аналіз цих показників не здійснювався.

Відповідно рисунків у цьому розділі можна помітити, що відсутні будь-які залежності стосовно кількості відібраних проб до інших показників (площа області, кількість водойм, доступ до моря й інші).

3.3. Аналіз кількісних показників спостереження земельних ресурсів

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про моніторинг земель» моніторинг земель – система спостереження за станом земель із метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів. Складовою частиною моніторингу земель є моніторинг ґрунтів.

Як зазначалося вище, ми проаналізували регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища за період 1998–2019 рр. у дев'яти областях України. Тільки у 4 областях (Волинська, Львівська, Полтавська та Тернопільська області) наявний показник кількості відбору проб ґрунтів (у цих областях відбирали проби ґрунтів для різних видів досліджень – для аналізу на шкідливі речовини, аналізу забруднення радіоактивними речовинами тощо). В інших областях (Київська, Одеська, Миколаївська, Рівненська та Харківська області) дані щодо кількості відборів проб ґрунтів відсутні або наявні лише у декількох доповідях (до 5), тому ми не включили їх до аналізу.

Аналогічно до змін відповідальних органів моніторингу атмосферного повітря та водних ресурсів змінювались і відповідні органи моніторингу земельних ресурсів згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 28.03.2011 р. № 346 «Про ліквідацію урядових органів» і Постанови Кабінету Міністрів України від 13.03.2013 р. № 159 «Про ліквідацію територіальних органів Міністерства охорони навколишнього природного середовища» за досліджуваний період спостережень. Із самого початку це були проєктно-технологічні центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість», згодом філії ДУ «Держґрунтохорона» (у Львівській області моніторинг земельних ресурсів постійно здійснювала Державна екологічна інспекція області) (детальні зміни наведені у Додатку 3).

Кількість відібраних проб ґрунту у 4 областях наведена у таблиці 14 нижче.

Таблиця 14. Кількість відібраних проб ґрунту у 4 областях України за 1998–2019 рр.

Рік	Волинська обл.	Львівська обл.	Полтавська обл.	Тернопільська обл.
2019	–	428	69	16
2018	–	302	461	16
2017	–	220	69	16
2016	–	173	120	16
2015	359	169	120	16
2014	359	23	120	16
2013	715	103	240	–
2012	1276	101	720	35
2011	1106	–	720	35
2010	1090	–	720	–
2009	1092	–	720	35
2008	–	38	–	35
2007	–	–	–	–
2006	–	–	–	–
2005	–	–	–	–
2004	3854	–	–	–
2003	4398	–	–	–
2002	3692	–	–	–
2001	–	–	–	–
2000	4407	–	–	–
1999	802	–	–	–
1998	2500	–	–	–

Через те, що кожна область відбирала проби ґрунту для різних видів досліджень і вказувала у доповідях не всю інформацію, то нижче приведено опис даних, які ми брали для аналізу.

Опис даних, що аналізувалися (за областями):

- 1) У Волинській області: кількість відібраних зразків ґрунту для визначення наявності шкідливих речовин. Останні роки із 2016 до 2019 рр. у доповідях зазначено, що відбирали 12–13 тис. ґрунтових зразків для різних типів дослідження, та без уточнення деталей, тому ці дані не було взято до уваги при нашому аналізі.
- 2) У Львівській області: кількість проб ґрунту, що відбирались у місцях їх забруднення (пром підприємства та сміттєзвалища).
- 3) У Полтавській області: кількість проб ґрунту, що відбирались для визначення вмісту у ґрунтах отрутохімікатів.
- 4) У Тернопільській області: кількість ґрунтових зразків (проб) для визначення наявності шкідливих речовин, забруднення радіоактивними речовинами й отруйними елементами.
- 5) У Київській і Одеській (у більшості доповідей вказані відсотки невідповідності певних ґрунтів, однак відсутні кількості відібраних проб і кількості невідповідних проб, що не гарантує, що кількість відібраних проб могла становити і 10, і 2500).
- 6) У доповідях Львівської, Миколаївської, Рівненської та Харківської областей розділ доповідей – ґрунти не містив даних процесу та результатів моніторингу ґрунтів (або дані містяться у декількох доповідях), тому у нашому аналізі ці доповіді не враховані.

На *рисунку 7* (див. наступну сторінку) видно відсутність даних вимірювань до 2007 р. у 3-х областях (Львівська, Полтавська та Тернопільська області) та відсутність періодів даних у Волинській області. Також видно, що 2008 року з'явилися регулярні дані про проби ґрунтів у цих областях. На *рисунку* до того ж спостерігається зменшення кількості відібраних проб ґрунту у Львівській, Тернопільській, Полтавській і Волинській областях.

Для кращого розуміння змін кількості відібраних проб ґрунту у Львівській і Тернопільській областях наведено додатковий *рисунок 8*, де видно, що у Львівській області відбувається збільшення кількості проб: 2008 р. було відібрано 38 проб ґрунту, а 2019 р. – 428. У Тернопільській – із часом відбулося зменшення кількості проб: 2008 р. відібрано 35 зразків ґрунту, а 2019 р. – 16.

Рис. 7. Кількість відібраних проб ґрунтів у 4 областях України за 1998–2019 рр.

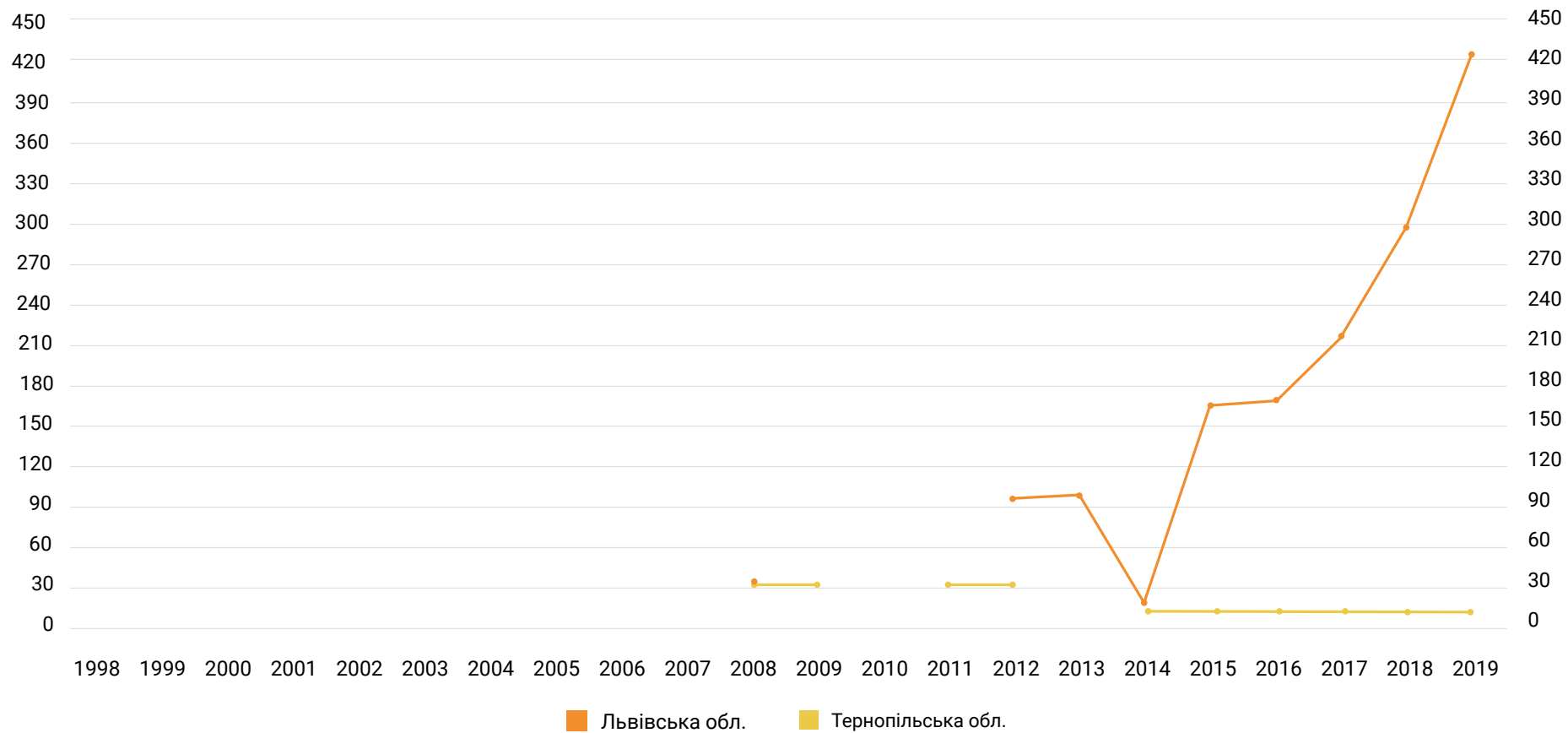

Рис. 8. Кількість відібраних проб ґрунтів у 2 областях України (Львівській і Тернопільській) за 1998–2019 рр.

На основі аналізу розділів «Земельні ресурси» доповідей про стан довкілля у 9 областях припускаємо, що в Україні відсутній якісний моніторинг земельних ресурсів і відсутнє висвітлення процесу моніторингу та його результатів. Також у моніторингу ґрунтів спостерігається відсутність будь-яких вимог щодо моніторингу земельних ресурсів і висвітлення його результатів у регіональних доповідях. Крім того є очевидною відсутність залежностей щодо інших показників (площа області, кількість сільськогосподарських угідь, наявність промислово небезпечних підприємств).

3.4. Аналіз кількості точок спостереження

Кожна регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища містить підсумковий розділ щодо моніторингу довкілля. Із проаналізованих нами 9 областей, лише у 4 областей²² у цьому розділі містяться узагальнюючі таблиці щодо кількості точок спостереження за різними показниками.

Проаналізувавши всі доступні регіональні доповіді, вищезгадані таблиці наявні в Одеській, Полтавській, Рівненській і Тернопільській областях. У Волинській, Київській, Львівській, Миколаївській і Харківській областях ці таблиці наявні лише у 3-х із 22 доповідях або повністю відсутні. Узагальнюючі таблиці, що наведені у доповіді, відображають кількість точок спостереження всіх суб'єктів моніторингу, що здійснювали моніторинг атмосферного повітря, моніторинг водних ресурсів і моніторинг земельних ресурсів, які також змінювалися відповідно Постанови Кабінету Міністрів України від 28.03.2011 р. № 346 «Про ліквідацію урядових органів» і Постанови Кабінету Міністрів України від 13.03.2013 р. № 159 «Про ліквідацію територіальних органів Міністерства охорони навколишнього природного середовища».

²² В Одеській області відсутні дані стосовно кількості точок спостереження всіх суб'єктів моніторингу за станом атмосферного повітря

Таблиця 15. Кількість точок спостереження за станом атмосферного повітря у 3 областях України за 1998–2019 рр.

Рік	Рівненська обл.	Полтавська обл.	Тернопільська обл.
2019	72	317	61
2018	91	322	61
2017	66	338	54
2016	77	248	54
2015	104	129	56
2014	104	136	56
2013	77	158	56
2012	77	129	96
2011	110	243	96
2010	95	129	96
2009	99	129	96
2008	85	129	–
2007	3	129	–
2006	3	129	–
2005	27	129	–
2004	50	129	–
2003	50	129	21
2002	50	45	–
2001	50	47	21
2000	50	47	–
1999	50	127	12
1998	50	236	–

Отриманий *рисунок 9* (див. наступну сторінку) показує постійні зміни кількості точок спостереження у всіх областях.

Рис. 9. Кількість точок спостереження за станом атмосферного повітря у 3 областях України за 1998–2019 рр.

Таблиця 16. Кількість точок спостереження за станом поверхневих вод у 4 областях України за 1998–2019 рр.

Рік	Рівненська обл.	Полтавська обл.	Тернопільська обл.	Одеська обл.
2019	133	116	31	120
2018	170	175	39	160
2017	194	249	34	234
2016	167	226	34	233
2015	160	229	85	108
2014	139	195	85	204
2013	195	250	85	231
2012	156	275	56	–
2011	379	250	97	–
2010	288	250	97	–
2009	297	215	97	112
2008	294	223	–	105
2007	258	208	–	119
2006	253	223	–	119
2005	186	240	–	–
2004	193	248	–	–
2003	187	223	168	–
2002	140	159	–	–
2001	128	145	124	–
2000	144	159	–	–
1999	170	297	146	–
1998	178	248	–	314

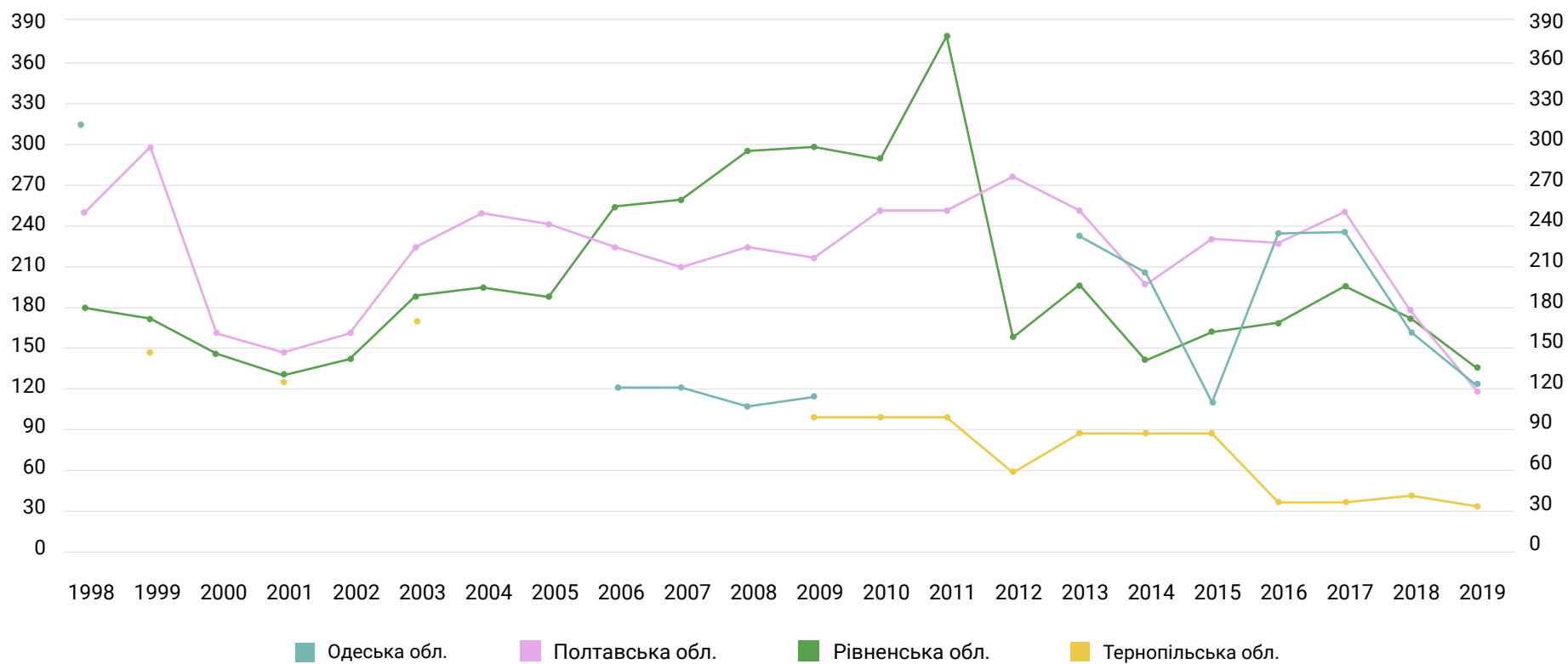

Рис. 10. Кількість точок спостереження за станом поверхневих вод у 4 областях України за 1998–2019 рр.

На вище наведеному *рисунку 10* видно постійні зміни кількості точок спостереження, а саме: зменшення кількості точок спостереження за станом поверхневих вод у всіх проаналізованих областях. *До прикладу:*

- У Рівненській області 2009 р. було наявно 297 точок спостереження, а 2018 р. – лише 175.

- У Полтавській області 2009 р. було наявно 215 точок спостереження, а 2018 р. – 175.
- У Тернопільській області кількість точок була майже втричі меншою 2009 р. (97 точок спостереження), а 2018 р. – у 4,5 рази меншою (39 точок спостереження).

Таблиця 17. Кількість точок спостереження за станом підземних вод (у тому числі, свердловини) у 4 областях України за 1998–2019 рр.

Рік	Рівненська обл.	Полтавська обл.	Тернопільська обл.	Одеська обл.
2019	876	182	465	105
2018	915	251	465	135
2017	924	284	35	439
2016	903	39	20	439
2015	981	698	20	135
2014	981	735	20	1103
2013	1006	731	20	1114
2012	1632	731	2	–
2011	1031	725	2	–
2010	1008	90	2	–
2009	949	90	2	1904
2008	2183	90	–	401
2007	2089	93	–	2301
2006	1177	204	–	2306
2005	999	251	–	–
2004	1007	235	–	–
2003	1053	142	30	–
2002	1191	149	–	–
2001	1185	149	82	–
2000	1278	159	–	–
1999	1324	26	34	–
1998	1369	–	–	170

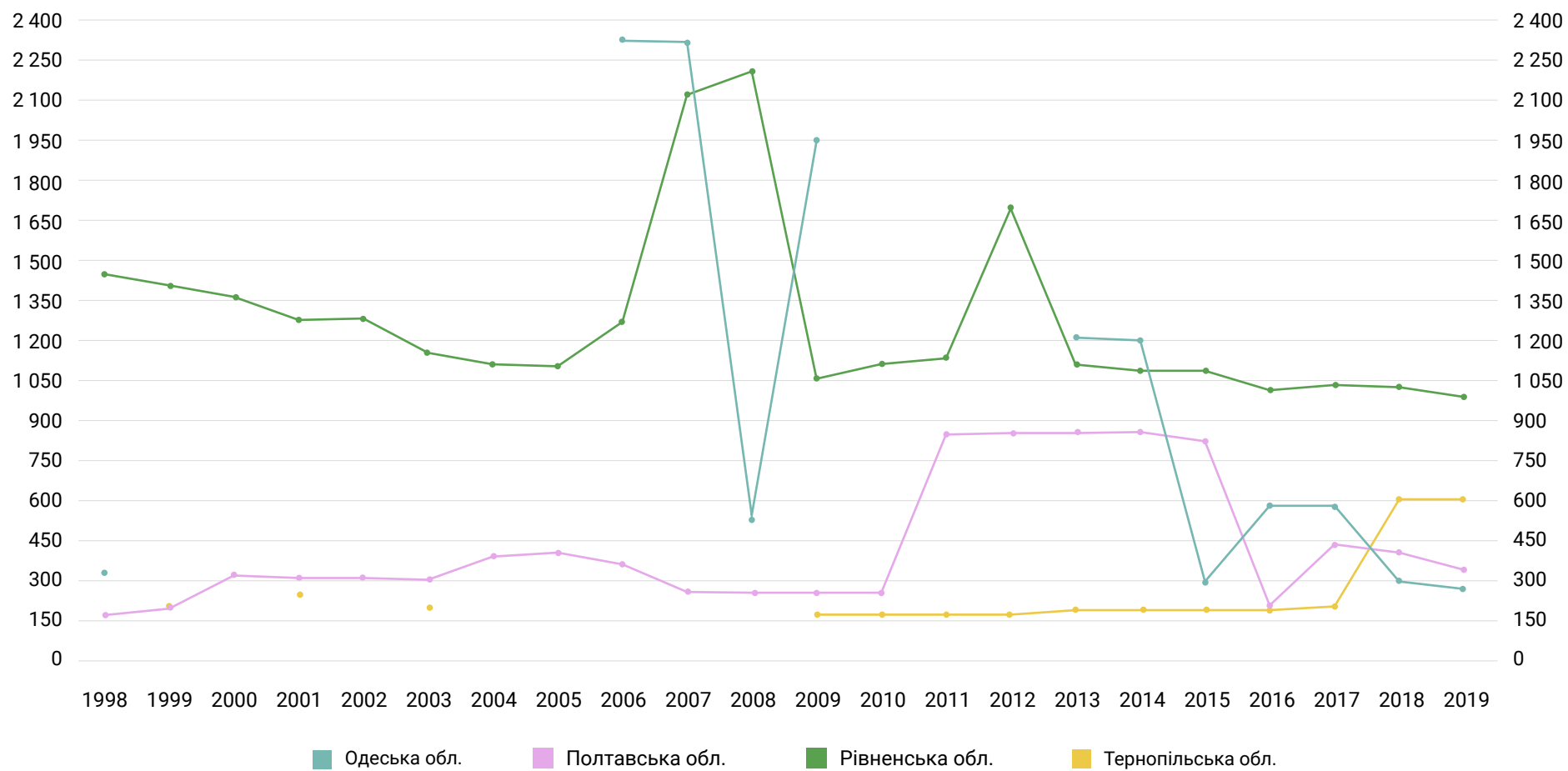

Рис.11. Кількість точок спостереження за станом підземних вод у 4 областях України за 1998–2019 рр.

Отриманий рисунок 11 аналогічно до попереднього відображає постійні зміни кількості точок, тільки у Тернопільській області спостерігається збільшення кількості: 2001 р. – 82 точки спостереження за станом підземних вод, а 2019 р. – 465.

Таблиця 18. Кількість точок спостереження за станом ґрунтів у 4 областях України за 1998–2019 рр.

Рік	Рівненська обл.	Полтавська обл.	Тернопільська обл.	Одеська обл.
2019	486	33	47	20
2018	556	64	47	20
2017	585	104	53	148
2016	2341	169	53	170
2015	2335	213	87	97
2014	2505	118	87	65
2013	2378	158	87	34
2012	2232	158	87	–
2011	2544	158	87	–
2010	2499	158	87	–
2009	1750	158	45	75
2008	299	158	–	75
2007	612	158	–	66
2006	172	184	–	66
2005	203	139	–	–
2004	252	139	–	–
2003	237	106	109	–
2002	111	91	–	–
2001	61	91	119	–
2000	80	91	–	–
1999	79	180	106	–
1998	81	296	–	193

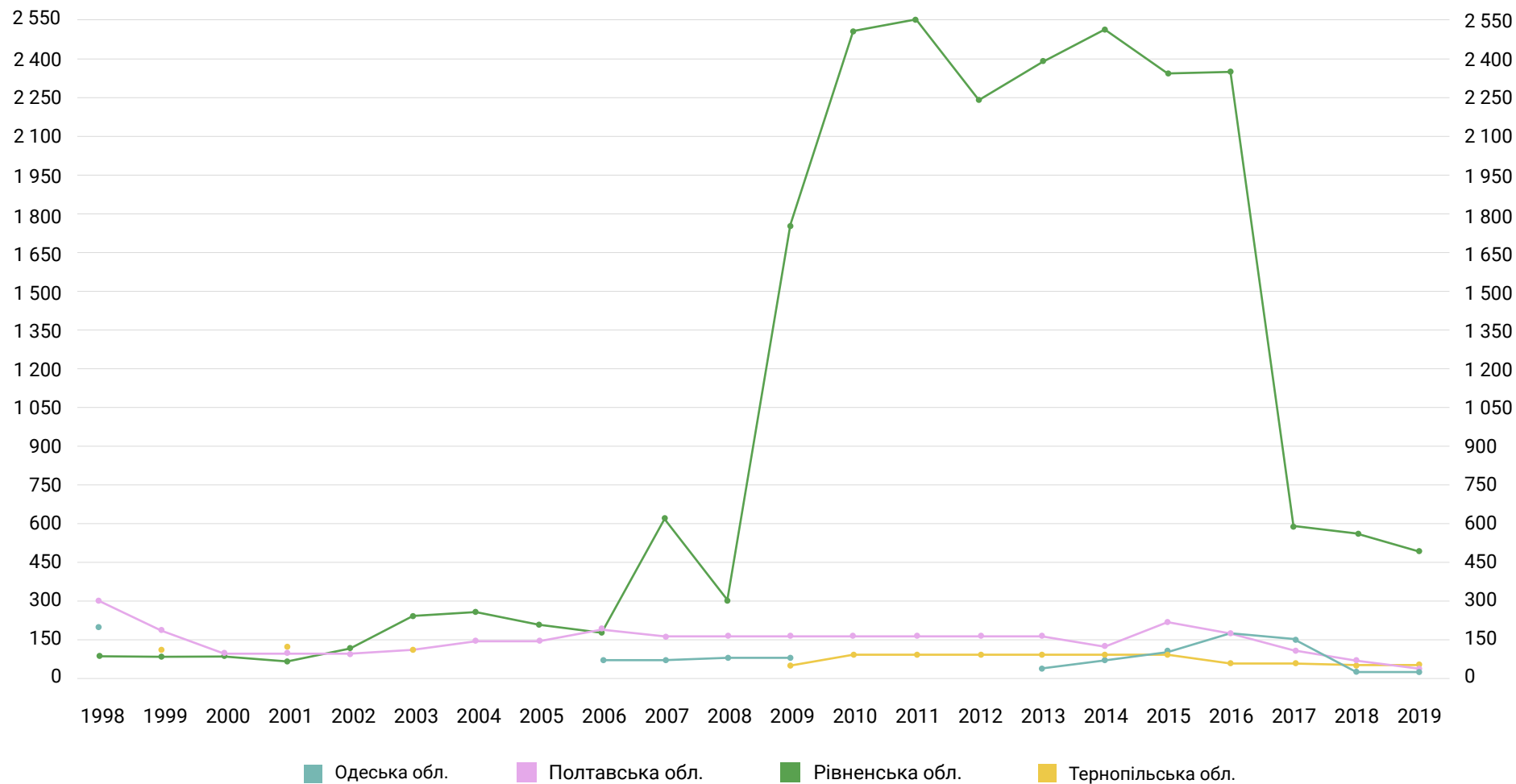

Рис. 12. Кількість точок спостереження за станом ґрунтів у 4 областях України за 1998–2019 рр.

Вище наведений *рисунок 12* відображає, що у Рівненській області присутній період максимально великих кількостей точок спостереження за станом ґрунтів (2008–2017 рр.), після чого спостерігається зменшення кількості точок спостереження. Для кращого розуміння змін кількості точок в інших 3 областях нижче наведено *рисунок 13*.

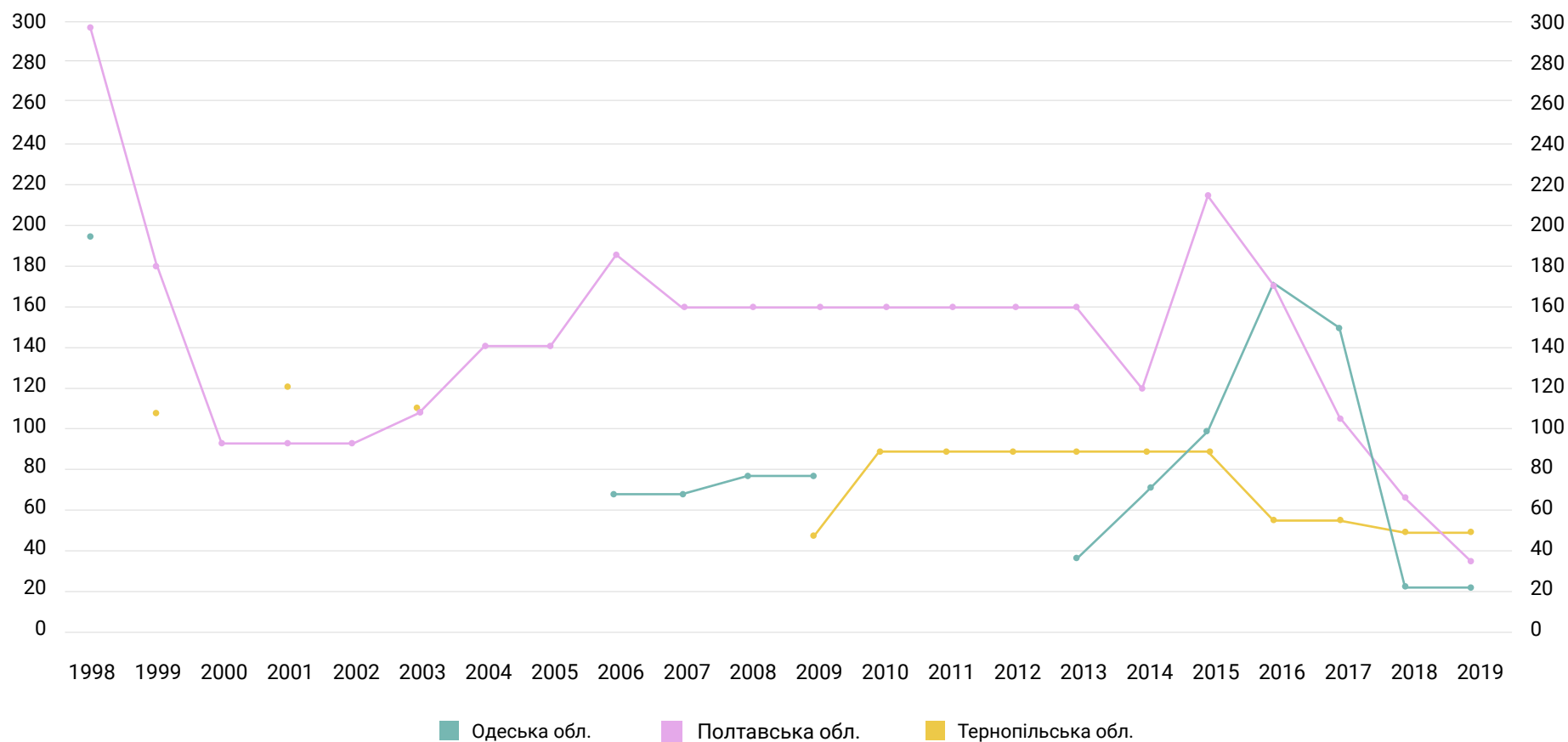

Рис. 13. Кількість точок спостереження за станом ґрунтів у 3 областях України за 1998–2019 рр.

З отриманого *рисунок 13* видно, що у 3-х областях із наближенням до сьогодення спостерігається зменшення кількості точок спостереження.

Заключний підрозділ регіональних доповідей про стан навколишнього природного середовища відображає, які суб'єкти здійснюють спостереження та за яким показником. Наведені таблиці окреслюють позитивні та негативні зміни щодо кількості точок спостереження, що свідчить про вплив на процеси моніторингу у країні. Вони не є обов'язковими для виконання та зображення у доповідях, однак вони як слід репрезентують дані щодо кількості точок спостережень різних показників.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Під час проведення дослідження системи моніторингу стану довкілля ми звернулися до електронних ресурсів департаментів екології та природних ресурсів (або управлінь екології та природних ресурсів), надіслали 24 запити на доступ до публічної інформації, 2 звернення щодо надання копій доповідей і звернулися до 10 громадських організацій. Не зважаючи на це, 38 звітів виявити не вдалося. Хоча Департаменти екології та природних ресурсів відповідальні за проведення моніторингу, вони не лише не зберігають доповіді у вільному доступі, а і не можуть надати їх навіть за запитом громадськості.

Із цього припускаємо, що ліквідація територіальних органів Міністерства охорони навколишнього природного середовища мала ймовірний вплив на процес моніторингу у країні та цей вплив міг бути негативним, (наприклад, зменшення кількісних показників моніторингу).

З аналізу регіональних доповідей всіх областей видно, що відсутні обґрунтування кількості точок спостережень і кількості проб. У доповідях зазвичай описано лише результат моніторингу, тобто вказано задовільно/незадовільно, відповідає/не відповідає вимогам, однак не подані власне дані спостережень або кількість проведених досліджень, відібраних проб і їх невідповідності. Проаналізовані дані демонструють, що у різних областях

моніторинг виконується по-різному, що не дозволяє нам однозначно порівнювати результати.

Рекомендації:

- Забезпечити вільний онлайн доступ до даних моніторингів. Виявлені дослідженням значні складнощі з доступом до моніторингових даних є перешкодою для оцінки стану довкілля. Це, своєю чергою, не дозволяє приймати якісні рішення щодо планованої діяльності у разі планів зі скидів чи викидів забруднювачів.
- Забезпечити порівнюваність результатів моніторингових спостережень як у часі, так і у просторі. Використання різних методик відбору й аналізу проб у різних областях і у різні роки різко знижує цінність отриманої інформації. При такому стані речей стає значно більш складно або взагалі неможливо порівнювати їх у динаміці та просторі (наприклад, за течією ріки).
- Забезпечити неперервність ведення спостережень у пунктах моніторингу. Розірвання рядів спостережень робить неможливим простеження динаміки показників.

4

**СУДОВА ПРАКТИКА
У СПРАВАХ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ
ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ОЦІНКУ
ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ»**

4.1. Щодо можливості вільного поширення інформації про безпеку планованої діяльності

У справі № 918/132/20 судами розглядався позов ТОВ «Кроноспан Рівне», який просив суд зобов'язати громадську організацію спростувати недостовірну інформацію, поширену у мережі інтернет на сайті організації й у соціальній мережі Facebook, вилучити інформацію з мережі та стягнути з відповідача немайнову шкоду у розмірі 150 000 грн. Після суспільного резонансу із приводу ознак тиску на організацію пред'явленням позову на необгрунтовано велику суму, розмір позовних вимог було зменшено до 1 гривні.

У поширеній у мережі інформації громадська організація вказувала про подання звернень до органів влади щодо звіту про оцінку впливу на довкілля, який, на думку організації, містив неправдивий висновок про безпечність концентрацій речовин-забруднювачів, перевищення гранично допустимих концентрацій у результаті планованої діяльності та перевищення безпечних рівнів фонових концентрацій окремих речовин-забруднювачів на місці планованої діяльності.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов було задоволено та зобов'язано організацію спростувати недостовірну інформацію, поширену у мережі інтернет, і вилучити її, а також відшкодувати позивачу 1 грн немайнової шкоди та 4204 грн судових витрат. Оскаржуючи вказані судові рішення до Верховного Суду, громадська організація вказувала, що:

- поширені твердження були оціночними судженнями, оскільки містили критичні зауваження організації щодо звіту про оцінку впливу на довкілля, стосувалися безпечності планованої діяльності, тобто питання, яке становило значний суспільний інтерес;
- суд безпідставно застосував положення закону щодо захисту ділової репутації до тверджень, які стосувалися звіту про оцінку впливу на довкілля;

- твердження громадської організації базувалися на звіті про оцінку впливу та мали «фактологічне підґрунтя»;
- зауваження та пропозиції щодо впливу на довкілля можуть подаватися громадською організацією і поза межами термінів громадського обговорення;
- вилучення з мережі інтернет інформації щодо сутності зауважень до звіту про оцінку впливу на довкілля є незаконним, будь-які зауваження щодо звіту можуть і повинні вільно поширюватися без будь-якої необхідності їх обґрунтування, а запровадження практики можливості оскарження інформації, наведеної у зауваженнях, і заборона поширення інформації щодо сутності зауважень суттєво обмежить ефективність участі громадськості у процедурі оцінки впливу.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду постановою від 26 травня 2021 року²³ скасував судові рішення у справі № 918/132/20 і відмовив позивачеві у задоволенні позову.

Верховний Суд визнав необґрунтованим висновок судів першої й апеляційної інстанції про те, що факт порушення особистих немайнових прав позивача поширенням спірної інформації є встановленим.

У постанові від 26 травня 2021 р. Верховний Суд вказав:

- право на участь в обговоренні та внесенні пропозицій до матеріалів щодо розміщення, будівництва та реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, у тому числі, шляхом участі у громадських обговореннях, належить до основоположних прав у сфері екологічної безпеки, яке (право) з урахуванням принципів охорони навколишнього природного середовища (обов'язковість оцінки впливу на довкілля, гласність і демократизм при прийнятті рішень, формування у населення екологічного світогляду) перебуває у тісному зв'язку із правом на отримання та поширення інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічної інформації);

23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97517292>

- системний аналіз положень нормативних актів дозволяє дійти висновку про те, що положеннями міжнародних договорів, учасниками яких є Україна, та нормами національного законодавства закріплено та гарантовано права громадських екологічних організацій, як форм самоорганізації громадянського суспільства, брати участь в обговоренні та розповсюдженні екологічної інформації, зокрема щодо розміщення, будівництва та реконструкції об'єктів, які можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища;
- розповсюджена відповідачем інформація, враховуючи її зміст і форму публікацій (посилання на недоліки звіту з оцінки впливу на довкілля з висловленням власних зауважень, повідомлення громадськості про підготовку листа-звернення із вказаними зауваженнями) відповідає заходам щодо забезпечення гласності оцінки впливу на довкілля, передбаченим Законом України «Про оцінку впливу на довкілля», зокрема у вигляді участі у громадських обговореннях;
- розповсюдження інформації з метою забезпечення дотримання вимог екологічної безпеки, екологічних нормативів і лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської діяльності, стимулювання громадських обговорень із вказаних питань не може вважатися поширенням недостовірних і негативних відомостей про особу з огляду на особливості змісту екологічних правовідносин і гарантії прав громадян у сфері захисту навколишнього природного середовища;
- згідно практики застосування Конвенції про доступ до інформації участь громадськості у процесі прийняття рішень і доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргуська конвенція), участь громадськості не має обмежуватися оцінкою можливого впливу запланованої діяльності на навколишнє середовище, а для громадськості має забезпечуватися можливість представляти будь-які зауваження, інформацію, аналіз або міркування, які, як вона вважає, мають відношення до запланованої діяльності, включаючи її думку щодо аспектів допустимості цієї діяльності й її відповідності природоохоронному законодавству;
- положеннями Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» жодним чином не обмежено право громадських організацій поширювати зауваження щодо планованої діяльності з метою інформування суспільства та поза межами процедур передбачених цим Законом у рамках реалі-

зації своїх статутних цілей і завдань, а також реалізації права на екологічну інформацію (у тому числі, права на її поширення);

- інформація, поширена відповідачем, виступає в якості орієнтирів на спростування або підтвердження яких і повинна бути спрямована діяльність відповідних суб'єктів оцінки впливу на довкілля.

Таким чином у цій справі Верховним Судом сформульовано правові позиції про застосування норм права, які унеможливають тиск суб'єктів господарювання на природоохоронні організації та критиків доцільності провадження видів діяльності, які можуть мати значний вплив на довкілля.

Вказане судове рішення матиме важливе значення для захисту прав громадських природоохоронних організацій і ефективності процедури оцінки впливу на довкілля, оскільки гарантує вільне поширення інформації щодо можливих загроз довкіллю.

4.2. Щодо можливості касаційного перегляду у справах про оскарження висновку про оцінку впливу на довкілля

У справі № 340/3058/20 позивач звернувся до Кіровоградського окружного адміністративного суду з позовом до Департаменту екології та природних ресурсів Кіровоградської обласної державної адміністрації, третьою особою, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача, є мале приватне підприємство «Тарон». Позивач просив визнати протиправним і скасувати висновок із оцінки впливу на довкілля планової діяльності «Будівництво Асфальтобетонного заводу МПП «Тарон» № 04.2/2019423284/1 від 24 червня 2019 р.

Рішенням Кіровоградського окружного адміністративного суду від 29 грудня 2020 р. позовні вимоги було задоволено.

Постановою Третього апеляційного адміністративного суду від 06 квітня 2021 р. апеляційні скарги Департаменту екології, природних ресурсів

та паливно-енергетичного комплексу Кіровоградської обласної державної адміністрації, до малого приватного підприємства «Тарон» – задоволено.

Рішення Кіровоградського окружного адміністративного суду від 29 грудня 2020 р. у справі № 340/3058/20 скасовано та прийнято нову постанову, у задоволенні позову відмовлено.

Не погодившись із таким судовим рішенням суду апеляційної інстанції, позивач звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою, в якій просив скасувати постанову суду апеляційної інстанції та залишити у силі рішення суду першої інстанції.

Під час розгляду касаційної скарги Верховний Суд встановив, що Кіровоградський окружний адміністративний суд ухвалою від 26.08.2020 р. відкрив провадження у цій справі та постановив здійснювати її розгляд у порядку спрощеного позовного провадження.

Відповідно ч. 5 ст. 328 КАС України, не підлягають касаційному оскарженню:

1) рішення, ухвали суду першої інстанції та постанови, ухвали суду апеляційної інстанції у справах, рішення в яких підлягають перегляду в апеляційному порядку Верховним Судом;

2) судові рішення у справах незначної складності й інших справах, розглянутих за правилами спрощеного позовного провадження (крім справ, які відповідно цього Кодексу розглядаються за правилами загального позовного провадження), *крім випадків, якщо:*

а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики;

б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи;

в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;

г) суд першої інстанції відніс справу до категорії справ незначної складності помилково.

Таким чином, Верховний Суд у цій справі вирішував питання про те, чи можуть бути оскаржені у касаційному порядку судові рішення у справі про оскарження висновку про оцінку впливу на довкілля, яка була розглянута у спрощеному провадженні.

Верховний Суд в ухвалі від 13 травня 2021 р.²⁴ встановив, що оскаржене судове рішення ухвалене у справі, розглянутій за правилами спрощеного позовного провадження, та передбачених п. 2 ч. 5 ст. 328 КАС України виняткових обставин немає, а відтак у відкритті касаційного провадження у цій справі слід відмовити.

Відтак, той факт, що висновок стосується питання визнання допустимою діяльності, яка може мати значний вплив довкілля, не є достатнім для того, щоб гарантувати можливість касаційного оскарження судових рішень, якщо справу було розглянуто у спрощеному позовному провадженні.

4.3. Щодо можливості розгляду справ про оскарження висновку у спрощеному провадженні та права на звернення до суду «зацікавленої громадськості»

У постанові від 04 грудня 2019 р. у справі № 640/21828/18²⁵ Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду дійшов серед іншого висновку про те, що справа про оскарження висновку може бути розглянута у спрощеному провадженні.

У цій справі позивач – громадська організація, також скаржився до Верховного Суду, серед іншого, і на те, що рішення у справі стосувалися громадян, які подавали заяви суду першої інстанції про залучення їх до участі у справі, однак не були залучені судом до розгляду справи, хоча були «заці-

24 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96866675>

25 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86504168>

кавленими» у розгляді справи у розумінні Організації Конвенції. У подальшому вони не оскаржували рішення судів першої й апеляційної інстанції. *Верховний Суд, відхиляючи доводи касаційної скарги у цій частині, у п. 141–146 постанови вказав:*

«141. Необґрунтованими суд визнає й аргументи касаційної скарги стосовно того, що оскаржувані судові рішення ухвалені про права та інтереси 43 осіб, які не були залучені до участі у справі, а відтак підлягають обов'язковому скасуванню, оскільки це спростовується наявними у матеріалах справи доказами.

142. Так, подані у цій справі 43 клопотання про залучення третіх осіб були ідентичні за своїм змістом і не містили жодних підстав, з посиланням на конкретні обставини і факти, у їх обґрунтуванні.

143. До вказаних клопотань не було додано й жодних доказів, зокрема, які б вказували на приналежність цих осіб до території, про яку йде мова у спірному висновку Мінприроди, тощо, у зв'язку з чим, з огляду на їх невідповідність вимогам частини першої статті 167 КАС України та на підставі частини другої цієї статті, усі клопотання були повернуті заявникам без розгляду.

144. Жодна з вказаних осіб не висловила заперечень проти постановлених судом першої інстанції ухвал й не оскаржила судові рішення, ухвалені по суті спору, з цих підстав.

145. У розумінні ж ратифікованої Україною Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (далі – Конвенція) зазначено, що «Громадськість» означає одну або більше фізичних чи юридичних осіб, їхнє об'єднання, організації або групи, які діють згідно з національним законодавством або практикою; «Зацікавлена громадськість» означає громадськість, на яку справляє або може справити вплив процес прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього середовища, або яка має зацікавленість в цьому процесі; для цілей даного визначення недержавні організації, які сприяють охороні навколишнього середовища та відповідають вимогам національного законодавства, вважаються такими, що мають зацікавленість.

146. Оскільки вказані вище особи не вказали підстав для залучення їх до участі у справі, й це не підтвердилось її судовим розглядом, при цьому, останні не висловили заперечень проти постановлених щодо них ухвал і не оскаржили судові рішення, ухвалені за наслідками вирішення даного спору, тобто проявили пасивну процесуальну поведінку і не виразили жодного інтересу до розгляду цієї справи, колегія суддів відхиляє твердження скажника про те, що оскаржувані судові рішення були ухвалені про права та інтереси зацікавлених, у розумінні Конвенції, осіб, які не були залучені до участі у справі.»

У п. 148 цієї самої постанови Верховний Суд вказав таке:

«148. Підсумовуючи зазначене, колегія суддів вважає обґрунтованим висновок судів попередніх інстанцій про відсутність порушення прав Громадської організації внаслідок надання Товариству спірного висновку, на підставі якого, до того ж, планова діяльність вказаного суб'єкта господарювання так і не була розпочата.»

Неважко помітити, що в обох цих пунктах Верховний Суд згадує про «підстави для залучення їх (тобто громадян – авт.) до участі у справі» та «порушення прав Громадської організації внаслідок надання Товариству спірного висновку».

Вважаємо, що такі згадки суперечать як положенням п. 5 ст. 2 Конвенції про доступ до інформації, участі громадськості у процесі прийняття рішень і доступі до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, у частині визначення «зацікавленої громадськості», так і ч. 1 ст. 12 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», відповідно якої висновок із оцінки впливу на довкілля, інші рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади або органів місцевого самоврядування у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля можуть бути оскаржені будь-якою фізичною чи юридичною особою у судовому порядку.

Незважаючи на це, вищенаведене варто мати на увазі при обґрунтуванні позову або клопотання про залучення до участі у справі про оскарження висновку в якості третьої особи.

У той самий час варто зазначити, що рішення суду містило інші обґрунтування підстав відхилення касаційної скарги, тобто відсутність порушення прав громадської організації не була визначальним мотивом при відхиленні касаційної скарги.

Крім того, суд прямо не заперечив можливості участі у справі про оскарження висновку зацікавлених у процесі громадян.

4.4. Щодо поширення дії Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» на процедуру оцінки впливу на довкілля

У грудні 2018 р. громадська організація та двоє фізичних осіб звернулись із позовом до Міністерства екології та природних ресурсів України, третя особа: товариство з обмеженою відповідальністю, в якому просили визнати протиправним і скасувати виданий товариству висновок з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності.

У постанові від 04 грудня 2019 р. у справі № 640/21828/18²⁶ Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду вказав, що спірні правовідносини врегульовані також Законом України від 06.09.2005 р. № 2806-IV «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», Законом № 3392-VI, оскільки додатком до Закону № 3392-VI є Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності, до якого, як документ дозвільного характеру, включено, крім інших, висновок із оцінки впливу на довкілля, передбачений Законом України «Про оцінку впливу на довкілля», № 2059-VIII.

Виходячи з цих положень законодавства, до процедури оцінки впливу на довкілля можуть застосовуватися положення Закону України «Про дозвіль-

26 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86504168>

ну систему у сфері господарської діяльності» від 06.09.2005 р. № 2806-IV, зокрема, принцип мовчазної згоди, застосування якого на практиці може мати наслідком початок планованої діяльності без позитивного висновку про допустимість планованої діяльності та визначення екологічних умов діяльності, що суперечить положенням ч. 4 ст. 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», відповідно якої забороняється розпочинати провадження планованої діяльності, визначеної ч. 2 та 3 цієї статті, без оцінки впливу на довкілля й отримання рішення про провадження планованої діяльності.

4.5. Щодо наявності права у суду зобов'язати уповноважений орган надати висновок з оцінки впливу

У справі № 140/6524/20 товариство звернулося до Волинського окружного адміністративного суду з позовом до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, в якому просило визнати протиправним і скасувати рішення про відмову у видачі документа дозвільного характеру (висновку з оцінки впливу на довкілля), визнати протиправною бездіяльність, яка полягає у не наданні висновку з оцінки впливу на довкілля планової діяльності з експлуатації Туропинського родовища пісків Турійського району Волинської області та зобов'язати надати висновок з оцінки впливу на довкілля планової діяльності товариства з експлуатації Туропинського родовища пісків Турійського району Волинської області у визначений законом термін.

Рішенням Волинського окружного адміністративного суду від 01 вересня 2020 р., залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 23 грудня 2020 р., позов було задоволено частково. Визнано протиправним і скасовано рішення Міністерства енергетики та захисту довкілля України про відмову у видачі документа дозвільного характеру (висновку з оцінки впливу на довкілля), а також зобов'язано Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України надати товариству висновок з оцінки впливу на довкілля планової діяльності з екс-

плуатації Туропинського родовища пісків Турійського району Волинської області.

З цими рішеннями судів не погодилося Міністерство, яке звернулося до Верховного Суду з касаційною скаргою, в якій, серед іншого, посилається на те, що норми права судами першої інстанції було застосовано без врахування висновків Верховного Суду, які висловлені у постановках від 25 жовтня 2018 р. у справі № 826/6424/16, від 10 січня 2019 р. у справі № 813/3145/16 і від 06 червня 2019 р. у справі № 522/26322/15-а.

У цих справах Верховний Суд розглядав питання застосування принципу мовчазної згоди на підставі Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності».

Відповідно ч. 1 ст. 1 Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» принцип мовчазної згоди — принцип, згідно якого суб'єкт господарювання набуває права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності без отримання відповідного документа дозвільного характеру, за умови, якщо суб'єктом господарювання або уповноваженою ним особою подано в установленому порядку заяву та документи у повному обсязі, однак у встановлений законом термін документ дозвільного характеру або рішення про відмову у його видачі не видано або не направлено.

Верховний Суд вказував, зокрема, що суд є правозастосовчим органом і не може підміняти державний орган, рішення якого оскаржується, приймати замість нього рішення, яке визнається протиправним, інше рішення, яке би відповідало закону, та давати вказівки, які би свідчили про вирішення питань, які належать до компетенції такого суб'єкта владних повноважень. Таким чином, Міністерство вважає, що суд не може зобов'язати його видати висновок про оцінку впливу на довкілля.

Ухвалою від 05 квітня 2021 р.²⁷ Верховний Суд відкрив касаційне провадження у цій справі, погодившись із Міністерством, що існують обставини,

27 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96015703>

з якими законодавець пов'язує здійснення касаційного перегляду рішення суду.

Таким чином, у цій справі Верховний Суд висловить свою позицію про те, чи може суд зобов'язати уповноважений орган видати висновок із оцінки впливу на довкілля, а також, можливо, щодо застосування принципу мовчазної згоди у процедурі оцінки впливу на довкілля.

4.6. Щодо наявності у суду повноважень давати оцінку звіту та висновку про оцінку впливу на довкілля

У справі № 260/771/19 громадська організація звернулася до адміністративного суду з позовом до Департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської обласної державної адміністрації, а якому просила скасувати висновок із оцінки впливу на довкілля планованої діяльності Будівництво вітрової електростанції 120 МВт.

Позов обґрунтовували тим, що порушення процедури оцінки впливу на довкілля призвело до прийняття оскаржуваного висновку, який допускає діяльність, яка за сутністю повинна бути недопустимою, оскільки буде відбуватись із численними порушеннями екологічного законодавства. Рішенням Закарпатського окружного адміністративного суду від 18 березня 2020 р. позов задоволено, визнано протиправним і скасовано висновок із оцінки впливу на довкілля планованої діяльності Будівництво вітрової електростанції 120 МВт.

Однак постановою від 03 листопада 2020 р. Восьмий апеляційний адміністративний суд скасував рішення Закарпатського окружного адміністративного суду від 18 березня 2020 р. у справі № 260/771/19 і ухвалив постанову, якою відмовив у задоволенні позову Громадської організації «Міжнародний інститут людини і глобалістики «Ноосфера» до Департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської обласної державної адміністрації про визнання протиправним і скасування висновку.

Апеляційний суд у своїй постанові вказав, зокрема, що визначення допустимості чи недопустимості провадження планованої діяльності належить виключно до дискреційних повноважень відповідача, а не суду. Суд лише перевіряє наявність чи відсутність передбачених ч. 2 ст. 12 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» підстав для скасування висновку з оцінки впливу на довкілля.

Суд пояснив у рішенні свою позицію тим, що судді апеляційного суду не є висококваліфікованими та дипломованими фахівцями у сфері екології, водних ресурсів, тваринного та рослинного світу, а тому не можуть давати оцінку висновкам науковців, докторів наук, професорів, які готували Звіт оцінки впливу на довкілля планованої діяльності ТзОВ «Атлас Воловець Енерджи», та виступають на стороні відповідача в якості третіх осіб, а також висновкам науковців, докторів наук, професорів, які виступають на стороні позивача, й які подавали пропозиції та зауваження до Звіту щодо ступеню негативного впливу на довкілля планованої діяльності. Таку оцінку, на думку суду, зобов'язані робити посадові особи відповідача Департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської ОДА, які також є спеціалістами в області екології й охорони навколишнього середовища, та враховувати чи відхиляти їх під час здійснення оцінки впливу на довкілля та наданні висновку.

Також колегія суддів зазначила, що предметом позову є висновок із оцінки впливу на довкілля, а не звіт із оцінки впливу на довкілля, недотримання форми та змісту звіту з оцінки впливу на довкілля, наявні у ньому технічні помилки, неточності та суперечності не є підставою для скасування висновку відповідача у світлі приписів ч. 2 ст. 12 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», позаяк звіт містить лише вихідні дані для висновку.

Мотиви ухвалення судового рішення апеляційним судом не можуть не викликати занепокоєння, оскільки фактично можуть нівелювати ефективність судового контролю за рішеннями органів влади, ухваленими у процедурі оцінки впливу.

Відмова від оцінки звіту на предмет виконання визначених законом вимог до його змісту, перевірки його достовірності, сприйняття його лише як джерела вихідних даних, не тільки суперечить закону, а і матиме наслід-

ком низьку якість таких звітів, а відтак і відсутність правдивої інформації про реальний вплив на довкілля будь-якої планованої діяльності. Такий підхід може перетворити процедуру оцінки впливу на довкілля на формальність, яка не буде мати нічого спільного з реальним встановленням наслідків планованої діяльності, а відтак і обгрунтованістю рішень про її допустимість. У вказаній справі Верховним Судом відкрито касаційне провадження ухвалою від 29 грудня 2020 р²⁸. Відтак, правова позиція Верховного Суду у цій справі матиме важливе значення для процедури оцінки впливу на довкілля й ефективності судового контролю за рішеннями органів влади у відповідній сфері.

4.7. Щодо можливості оскарження повідомлення про плановану діяльність

У справі № 917/1964/19 сільська рада звернулася до Господарського суду Полтавської області з позовом до Служби автомобільних доріг у Полтавській області про визнання протиправним повідомлення про планову діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля.

Позовні вимоги сільська рада обгрутовувала тим, що повідомлення про планову діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, є протиправним з огляду на відсутність підстав для проведення позивачем повторної оцінки впливу планової діяльності, оскільки на визначений предмет планової діяльності вже було прийняте відповідне рішення про відмову у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля.

Господарський суд Полтавської області ухвалою від 15 листопада 2019 р. відмовив у відкритті провадження у справі, дійшовши висновку, що спір не підлягає розгляду за правилами господарського судочинства, а може бути розглянутий у порядку цивільного судочинства.

28 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93927639>

Східний апеляційний господарський суд постановою від 13 лютого 2020 р. скасував ухвалу Господарського суду Полтавської області від 15 листопада 2019 р. та направив цю справу на розгляд до суду першої інстанції, зазначивши, що спір у справі підлягає вирішенню у порядку господарського судочинства, оскільки відповідач є замовником планової діяльності, тобто є суб'єктом господарювання, а до компетенції господарських судів належать спори щодо оскарження актів суб'єктів господарювання й їх органів.

Велика Палата Верховного Суду у постанові від 3 листопада 2020 р.²⁹ вказала, що справа про оскарження повідомлення про плановану діяльність не може бути розглянута судами жодної юрисдикції, оскільки між сторонами справи немає юридичного спору у розумінні ст. 124 Конституції України.

4.8. Щодо права на представництво у суді екологічних інтересів суспільства й окремих його членів із метою захисту порушених екологічних прав людини та громадянина або з метою усунення порушень вимог екологічного законодавства

У справі № 539/369/19 особа звернулася до суду з позовом до публічного акціонерного товариства «Укртелеком» про захист тварин від жорстокого поводження. Позов обґрунтовувався тим, що на горищах багатоповерхівок м. Лубни живуть голуби, синиці, горобці й інші птахи, а також кажани. Всі птахи та кажани знищують комах-шкідників у місті. Позивачка протягом 10 років купує пшеницю та годує птахів.

23 листопада 2018 р. незнайомі люди повідомили їй, що під час ремонту даху приміщення будівлі Лубенського відділу ПАТ «Укртелеком» працівники ПАТ «Укртелекому» закрили горище будівлі разом із голубами, які не мали змоги вилетіти на вулицю. 27 листопада 2018 року вона та ще одна мешканка м. Лубни звернулися до керівника Лубенського відділу ПАТ «Укрте-

29 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93268581>

леком» із проханням дозволити їм перевірити наявність птахів на горищі будівлі, однак отримали відмову.

Голуби й інші птахи, які вільно залітали та вилітали на горище будівлі ПАТ «Укртелекому», тепер живуть на вулиці під дощем і вітром і мерзнуть на морозі. Позивачка вважала, що працівники ПАТ «Укртелекому» своїми діями (закрили вентиляційні отвори на горищі під час ремонту) порушили Закон України «Про тваринний світ» і допустили жорстоке поводження із тваринами, знищивши середовище існування, умови розмноження та шляхи міграції тварин.

Судами першої й апеляційної інстанції було відмовлено у задоволенні позову.

У постанові від 28 серпня 2019 р. Верховний Суд³⁰ у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду вказав, що позивачка відповідно положень Оргуської конвенції та Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» має право на представництво у суді екологічних інтересів суспільства й окремих його членів із метою захисту порушених екологічних прав людини та громадянина або з метою усунення порушень вимог екологічного законодавства.

Верховний Суд погодився з доводами скаржника про те, що, відмовляючи у позові у цій справі, суди застосували обмежене тлумачення чинного законодавства, частиною якого є Оргуська конвенція, проігнорували, що право на захист порушеного конституційного права на безпечне довкілля належить кожному та може реалізовуватись особисто будь-якою зацікавленою людиною. Рішення судів першої й апеляційної інстанції Верховний Суд скасував, направивши справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Хоча вказана справа не стосувалася безпосереднього застосування Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», однак зроблений судом висновок про право кожного на представництво у суді екологічних інтересів суспільства й окремих його членів має важливе значення і для захисту екологічних прав людини та громадянина у процедурі оцінки впливу на довкілля.

30 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84091946>

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

ВИСНОВКИ

Запровадження процедури з оцінки впливу на довкілля в Україні є кроком вперед, однак залишається ще багато недосконалостей, що можуть нівелювати цю прогресивну ідею.

Проаналізувавши законодавство щодо уповноважених державних органів у процедурі ОВД, фінансову та кадрову спроможність діяльності структурних підрозділів ОДА у цій галузі, моніторинг стану довкілля на регіональному рівні та судову практику у справах про застосування Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», ми виокремили питання, що потребують вдосконалення.

Ми сподіваємося, що це дослідження буде використане під час прийняття майбутніх управлінських і політичних рішень, що поліпшать моніторинг стану довкілля та процедуру ОВД в Україні.

Структура та повноваження обласних державних адміністрацій у частині проведення процедур оцінки впливу на довкілля:

Чинне нормативне регулювання процедури оцінки впливу на довкілля дає широкі повноваження уповноваженим територіальним органам у відповідній процедурі. *Проте можливість їх практичного й ефективного застосування суттєво нівелюється наступними факторами:*

- обмеженість кадрових, фінансових і експертних ресурсів відповідних органів, що об'єктивно не здатні дати кваліфіковану оцінку звіту про оцінку впливу на довкілля, а відтак суттєва залежність від змісту звіту, який готується на замовлення зацікавленого суб'єкта господарювання;
- залежність уповноважених територіальних органів від місцевої виконавчої влади, частиною якої вони є, та що здатна впливати на ухвалення відповідних рішень.

Чинна модель процедури оцінки впливу має такі недоліки:

- уповноважені територіальні органи не представляють інтереси територіальних громад, що зазнаватимуть впливу відповідної діяльності;
- підрозділи з питань екології та природних ресурсів не є незалежними у своїй діяльності, оскільки є частиною місцевих органів виконавчої влади;
- уповноважені територіальні органи мають обмежені можливості для професійного аналізу звітів із оцінки впливу на довкілля з усіх питань, які віднесені до їх компетенції законом.

Спроможність і діяльність структурних підрозділів обласних державних адміністрацій у сфері ОВД:

- загалом підготовкою висновків з ОВД у ОДА займається від 2 до 8 осіб;
- кількість висновків із ОВД виданих протягом року у всіх областях різна та коливається від 38 у Луганській області до 227 у Львівській області;
- кількість працівників, залучених до підготовки висновків із ОВД, не завжди прямопропорційно залежить від кількості висновків, що готують на обласному рівні;
- деякі ОДА вказують на потребу у залученні зовнішніх експертів і неможливість такого залучення через відсутність реєстру експертів, що веде уповноважений центральний орган;
- всі ОДА повідомляли про те, що додаткові кошти на здійснення діяльності, пов'язаної із ОВД, перевірку інформації, поданої у звіті, залучення додаткових експертів, не виділяють;
- станом на серпень 2021 р. в Україні не функціює Реєстр експертів, що повинен адмініструватися Мінприроди, й у зв'язку з відсутністю затвердженого положення про експертну комісію з ОВД на практиці сертифікованих експертів залучати немає можливості, так само, як і зовнішні експерти не можуть долучатися до процедури підготовки висновку з ОВД;
- з Державного бюджету виділяють лише кошти на заробітні плати працівників, які займаються підготовкою висновків з ОВД.

Значна частка висновків із ОВД, що видали структурні підрозділи обласних державних адміністрацій, мають наступні недоліки:

- не уніфікована інформація про тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності;
- часто вказано, що вплив на довкілля буде менший, ніж гранично допустимий, без вказання реальних даних вимірів і розрахунків;
- часто висновки зроблені без жодного документального підтвердження, на підставі припущень;
- деякі висновки мають описову форму викладу матеріалу про запровадження природоохоронних заходів без конкретизації, що унеможливує подальший моніторинг виконання взятих зобов'язань;
- опис впливу запланованої діяльності на клімат і зміну клімату містить надто узагальнені дані;
- висновки не містять інформації про враховані чи відхилені зауваження громадськості;
- переважно проаналізовані висновки із ОВД і відмови не містять інформації щодо здійсненої діяльності органом державної влади при формуванні висновку з ОВД;
- інформація про місце провадження планованої діяльності вказується надто узагальнено;
- у висновках із ОВД без підтверджуючих документів вказано, що на території розташування об'єкта планованої діяльності відсутні пам'ятки історії та культури, заповідні об'єкти, зелені насадження;
- частину прогнозованих показників діяльності вказують зі значною похибкою;
- не всі висновки з ОВД містять інформацію про нормативні розміри викидів речовин-забруднювачів;
- не вказано кількість відходів, які будуть утворюватися від планованої діяльності;

- висновки з ОВД не містять інформації про вплив на рослинний і тваринний світ взагалі або містять формальну замітку, що у межах території планованої діяльності вплив на флору та фауну відсутній.

Моніторинг стану довкілля у регіонах:

- не всі ОДА забезпечили доступ до регіональних доповідей про стан довкілля для громадськості;
- відсутня загальна структура регіональних доповідей, у різних областях моніторинг виконується по-різному, що не дозволяє однозначно порівнювати результати;
- у доповідях відсутні обґрунтування кількості точок спостережень і кількості проб;
- у доповідях зазвичай описано лише результат моніторингу, тобто вказано задовільно/незадовільно, відповідає/не відповідає вимогам, і не подані власне дані спостережень або кількість проведених досліджень, відібраних проб і їх невідповідності.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Удосконалення структури та впорядкування повноважень обласних державних адміністрацій у частині проведення процедур оцінки впливу на довкілля:

З метою подальшого вдосконалення процедури оцінки впливу варто розглянути можливість нормативного регулювання таких питань:

- визначити предмет і терміни подання додаткової інформації, можливість продовження терміну громадського обговорення у випадку подання інформації щодо питань, що повинні бути висвітлені у звіті (визначені ч. 2 ст. 6 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»), однак були подані після проведення громадських слухань і не розглядалися громадськістю;

- надати права уповноваженому територіального органу самостійно збирати інформацію з метою оцінки впливу на довкілля;
- визначити підстави для визнання діяльності недопустимою;
- розробити нормативні акти й/або методичні рекомендації щодо застосування уповноваженими територіальними органами повноважень щодо встановлення компенсаційних заходів, заходів із запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження впливу планованої діяльності на довкілля, моніторингу впливу планованої діяльності на довкілля, здійснення післяпроектного моніторингу, створення переліку найкращих доступних технологій і методів керування;
- деталізувати підстави для скасування висновку з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої діяльності у судовому порядку;
- *розглянути варіанти передачі рішення про допустимість чи недопустимість плану діяльності одному з органів:*
 - центральний орган виконавчої влади у галузі охорони навколишнього природного середовища;
 - територіальні органи такого центрального органу виконавчої влади (за умови їх створення);
 - підрозділи місцевих органів виконавчої влади за умови змін правового регулювання їхнього статусу, які би суттєво збільшували їхню незалежність під час вирішення цих питань.

Підвищення рівня спроможності діяльності структурних підрозділів обласних державних адміністрацій у сфері ОВД:

1) Розробити та затвердити Положення про експертну комісію з ОВД, визначити кваліфікаційні вимоги до експертів і порядок ведення реєстру експертів із ОВД, а також забезпечити реальну відповідальність експертів за діяльність, пов'язану із підготовкою висновків.

2) Утворити експертні комісії з ОВД, членів яких призначають терміном на три роки уповноваженим центральним органом і уповноваженими територіальними органами з числа експертів із Реєстру експертів, що веде уповноважений центральний орган.

3) Вирішити питання кадрового забезпечення у структурних підрозділах ОДА, які займаються питаннями ОВД, залежно від завантаженості та підготовленої кількості висновків із ОВД.

4) Мінприроди затвердити методичні рекомендації щодо розміщення інформації з ОВД на сайтах структурних підрозділів ОДА, відповідальних за ОВД, і розширити перелік способів поширення інформації про проведення громадського обговорення на різних електронних ресурсах та іншими методами.

5) Описувати та подавати у висновках і відмовах із ОВД узагальнену інформацію про враховані чи відхилені зауваги громадськості з відповідним обґрунтуванням прийнятих рішень.

6) Конкретизувати розміри санітарно-захисних смуг і, якою є реальна відстань до найближчих об'єктів і норма санітарно-захисних зон. Відповідна інформація повинна підлягати перевірці, про що варто теж вказувати у висновку.

7) Під час формування висновків з ОВД додатково здійснювати діяльність із моніторингу, перевірки даних, експертиз для перевірки інформації, наданої господарюючим суб'єктом, зокрема, у звіті з ОВД.

Рекомендації для вдосконалення звітів із ОВД:

- Уніфікувати подачу інформації у звіті з ОВД про тип, основні характеристики та місце провадження планованої діяльності.
- Уніфікувати подачу інформації у звіт з ОВД про вплив на навколишнє середовище. Деталізувати, яку саме інформацію повинні додати до звіту та в якому вигляді.
- У висновку з ОВД вказувати кількість відходів, що будуть утворюватися внаслідок планованої діяльності у цифровому вираженні: загальну кількість відходів і кількість відходів для кожного виду окремо.
- Вказувати, на підставі чого зроблений висновок про відсутність негативного впливу на природно-заповідний фонд, із документальним підтвердженням або здійсненням необхідних досліджень, експертиз або залученням відповідних експертів.

- Обґрунтовувати підтверджувальними документами й/або результатами досліджень, проведених уповноваженими на це суб'єктами, інформацію про відсутність на території розташування об'єкта планованої діяльності пам'яток історії та культури, заповідних об'єктів, зелених насаджень.
- Конкретизувати та надавати підтверджувальні документи про природоохоронні заходи та роботи із благоустрою, що планують впроваджувати.
- Вказувати у висновках із ОВД точні цифрові показники з мінімальною допустимою похибкою, а не наведені приблизні дані.
- Конкретизувати у висновках із ОВД компенсаційні заходи та встановлювати критерії їхнього виконання та кількісні вимоги.
- Обґрунтовувати заключення про вплив або відсутність впливу на клімат.

Моніторинг стану довкілля у регіонах:

- Забезпечити вільний онлайн доступ до даних моніторингу. Виявлені дослідженням значні труднощі з доступом до моніторингових даних є перешкодою для оцінки стану довкілля. Це, у свою чергу, не дозволяє приймати якісні рішення щодо планованої діяльності у разі планів зі скидів- або викидів-забруднювачів.
- Забезпечити порівнюваність результатів моніторингових спостережень як у часі, так і у просторі. Використання різних методик відбору й аналізу проб у різних областях і у різні роки різко знижує цінність отриманої інформації. При такому стані речей ускладнюється, або взагалі унеможлиблюється порівняння їх у динаміці та просторі (наприклад, за течією ріки).
- Забезпечити неперервність ведення спостережень у пунктах моніторингу. Розірвання рядів спостережень робить неможливим відстеження динаміки показників.

ДОДАТОК 1

Суб'єкти моніторингу атмосферного повітря проаналізованих областей

Рік	Волинська обл.	Київська обл.	Одеська обл.	Рівненська обл.	Тернопільська обл.	Харківська обл.
	Суб'єкт моніторингу (відповідно таблиці 11)					
2016–2019	Головне управління Держпродспоживслужби та 2019 р. ДУ «Волинський обласний лабораторний центр МОЗ України»	Центральна геофізична обсерваторія ім. Бориса Срезневського	ДУ «Одеський обласний лабораторний центр МОЗ України»	ДУ «Рівненський обласний лабораторний центр МОЗ України»	ДУ «Тернопільський обласний лабораторний центр МОЗ України»	Головне управління Держпродспоживслужби
2015	Санепідслужба	Центральна геофізична обсерваторія ім. Бориса Срезневського	Санепідслужба	Санепідслужба	ДУ «Тернопільський обласний лабораторний центр МОЗ України»	Головне управління Держпродспоживслужби
1998–2014	Санепідслужба	Центральна геофізична обсерваторія ім. Бориса Срезневського	Санепідслужба	Санепідслужба	Санепідслужба	Головне управління Держпродспоживслужби

ДОДАТОК 2.1

Суб'єкти моніторингу водних ресурсів проаналізованих областей

Рік	Волинська обл.	Львівська обл.	Полтавська обл.	Миколаївська обл.	Рівненська обл.
	Суб'єкти моніторингу (відповідно таблиці 12)				
2019	Регіональний офіс водних ресурсів, ДУ «Волинський обласний лабораторний центр МОЗ України», Державна екологічна інспекція	Басейнове управління водних ресурсів річок Західного Бугу та Сяну; Волинський обласний центр з гідрометеорології; Рівненський обласний центр з гідрометеорології; КП «Адміністративно-технічне управління» Львівської міської ради	Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України, а саме: Кременчуцький міськрайонний і Кобеляцький міжрайонний відокремлені підрозділи	ДУ «Миколаївський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України»	ДУ «Рівненський обласний лабораторний центр МОЗ України»
2018	Обласне управління водного господарства, Західно-Бузьке басейнове управління водних ресурсів, Волинський гідрометеоцентр, Головну управління-Держпродспоживслужби у Волинській області, Державна екологічна інспекція	Басейнове управління водних ресурсів річок Західного Бугу та Сяну; Державна установа «Львівський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України», Волинський обласний центр з гідрометеорології; Рівненський обласний центр з гідрометеорології; КП «Адміністративно-технічне управління» Львівської міської ради	Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України, а саме: Кременчуцький міськрайонний і Кобеляцький міжрайонний відокремлені підрозділи.	ДУ «Миколаївський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України»	ДУ «Рівненський обласний лабораторний центр МОЗ України»

Рік	Волинська обл.	Львівська обл.	Полтавська обл.	Миколаївська обл.	Рівненська обл.
	Суб'єкти моніторингу (відповідно таблиці 12)				
2016–2017	Обласне управління водного господарства, Західно-Бузьке басейнове управління водних ресурсів, Волинський гідрометеоцентр, Головну управління-Держпродспоживслужби у Волинській області, Державна екологічна інспекція	Обласне управління водних ресурсів; Головне управління Державної санітарно-епідеміологічної служби області, ДУ «Львівський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України», Волинський обласний центр з гідрометеорології; Рівненський обласний центр з гідрометеорології; КП «Адміністративно-технічне управління» Львівської міської ради.	Державна екологічна інспекція	ДУ «Миколаївський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України»	ДУ «Рівненський обласний лабораторний центр МОЗ України»
2015	Обласне управління водного господарства, Західно-Бузьке басейнове управління водних ресурсів, Волинський гідрометеоцентр, Головне управління держсанепідслужби у Волинській області, Державна екологічна інспекція	Обласне управління водних ресурсів; Головне управління Державної санітарно-епідеміологічної служби області, ДУ «Львівський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України», Волинський обласний центр з гідрометеорології; Рівненський обласний центр з гідрометеорології; КП «Адміністративно-технічне управління» Львівської міської ради.	Державна екологічна інспекція	ДУ «Миколаївський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України»	ДУ «Рівненський обласний лабораторний центр МОЗ України»

Рік	Волинська обл.	Львівська обл.	Полтавська обл.	Миколаївська обл.	Рівненська обл.
	Суб'єкти моніторингу (відповідно таблиці 12)				
2014	Обласне управління водного господарства, Західно-Бузьке басейнове управління водних ресурсів, Волинським гідрометеоцентром, Головним управлінням держсанепідслужби у Волинській області	Обласне управління водних ресурсів; Головне управління Державної санітарно-епідеміологічної служби області, ДУ «Львівський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України», Волинський обласний центр з гідрометеорології; Рівненський обласний центр з гідрометеорології; Державна екологічна інспекція у Львівській області; КП «Адміністративно-технічне управління» Львівської міської ради	Державна екологічна інспекція	Санепідслужба	ДУ «Рівненський обласний лабораторний центр МОЗ України»
2013	Відділ інструментально-лабораторного контролю Держекоінспекції, Обласне управління водного господарства, Західно-Бузьке басейнове управління водних ресурсів, Волинський гідрометеоцентр	Обласне управління водних ресурсів; Головне управління Державної санітарно-епідеміологічної служби області, ДУ «Львівський обласний лабораторний центр Держсанепідслужби України», Волинський обласний центр з гідрометеорології; Рівненський обласний центр з гідрометеорології; Державна екологічна інспекція у Львівській області; КП «Адміністративно-технічне управління» Львівської міської ради	Державна екологічна інспекція	Санепідслужба	ДУ «Рівненський обласний лабораторний центр МОЗ України»

Додаток 2.1. Продовження

Рік	Волинська обл.	Львівська обл.	Полтавська обл.	Миколаївська обл.	Рівненська обл.
	Суб'єкти моніторингу (відповідно таблиці 12)				
2012	Відділ інструментально-лабораторного контролю Держекоінспекції, Волинське обласне управління водного господарства, Волинський гідрометеоцентр	Львівське обласне виробниче управління водного господарства; Обласна санітарно-епідеміологічна станція; Волинський обласний центр з гідрометеорології; Рівненський обласний центр з гідрометеорології; Державна екологічна інспекція в Львівській області; КП «Адміністративно-технічне управління» Департаменту містобудування Львівської міської ради	Державна екологічна інспекція	Санепідем-служба	Санепідем-служба
2009–2011	Відділ інструментально-лабораторного контролю Держекоінспекції		Державна екологічна інспекція	Санепідем-служба	Санепідем-служба
2008	Відділ інструментально-лабораторного контролю Держекоінспекції	Державна екологічна інспекція; Обласне виробниче управління водного господарства; Обласна санітарно-епідеміологічна станція; Волинський обласний центр з гідрометеорології; Рівненський обласний центр з гідрометеорології; Управління екології та благоустрою Львівської міської ради	Відділ інструментально-лабораторного контролю Держекоінспекції	Санепідем-служба	Санепідем-служба

Рік	Волинська обл.	Львівська обл.	Полтавська обл.	Миколаївська обл.	Рівненська обл.
	Суб'єкти моніторингу (відповідно таблиці 12)				
2007	Відділ інструментально-лабораторного контролю Держекоінспекції	Державна екологічна інспекція в Львівській області; Львівське обласне виробниче управління водного господарства; Обласна санітарно-епідеміологічна станція; Волинський обласний центр з гідрометеорології; Рівненський обласний центр з гідрометеорології	Відділ інструментально-лабораторного контролю Держекоінспекції	Санепідемслужба	Санепідемслужба
2002–2006	Відділ аналітичного контролю держуправління		Держуправління	Санепідемслужба	Санепідемслужба
1998–2001	Група контролю поверхневих і стічних вод відділу аналітичного контролю, моніторингу та геодезичного нагляду держуправління		Держуправління	Санепідемслужба	Санепідемслужба

ДОДАТОК 2.2

Суб'єкти моніторингу водних ресурсів проаналізованих областей

Рік	Волинська обл.	Львівська обл.	Полтавська обл.	Тернопільська обл.
	Суб'єкти моніторингу (відповідно таблиці 14)			
2016–2019	Волинська філія ДУ «Держгрунтохорона»	Лабораторія Державної екологічної інспекції	Полтавська філія ДУ «Держгрунтохорона»	Тернопільська філія ДУ «Держгрунтохорона»
2015	Волинській обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість»	Лабораторія Державної екологічної інспекції	Полтавська філія ДУ «Держгрунтохорона»	Тернопільська філія ДУ «Держгрунтохорона»
2013–2014	Волинська філія державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»	Лабораторія Державної екологічної інспекції	Полтавська філія ДУ «Держгрунтохорона»	Тернопільська філія державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»
2012	Волинській обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість»	Лабораторія Державної екологічної інспекції	Полтавська філія ДУ «Центрдержродючість» Державної установи «Державний науково-технологічний центр охорони родючості»	ДУ Тернопільський центр «Облдержродючість»
2009–2011	Волинським центром «Облдержродючість»		Полтавський обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість»	ДУ Тернопільський центр «Облдержродючість»
2006–2008	Волинський центр «Облдержродючість»	Лабораторія Державної екологічної інспекції	Полтавський обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість»	ДУ Тернопільський центр «Облдержродючість»

Рік	Волинська обл.	Львівська обл.	Полтавська обл.	Тернопільська обл.
	Суб'єкти моніторингу (відповідно таблиці 14)			
2005	Волинський центр «Облдержродючість»		Полтавський обласний державний проєктно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість»	
2003–2004	Волинський центр «Облдержродючість»		Полтавський обласний державний проєктно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість»	ДУ Тернопільський центр «Облдержродючість»
2000–2002	Волинський центр «Облдержродючість»		Полтавський обласний державний проєктно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції	ДУ Тернопільський центр «Облдержродючість»
1999	Волинська обласна державна проєктно-розвідувальна станція хімізації сільського господарства		Полтавський обласний державний проєктно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції	ДУ Тернопільський центр «Облдержродючість»
1998	Волинська обласна державна проєктно-розвідувальна станція хімізації сільського господарства		Полтавський обласний державний проєктно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції	

ДОДАТОК 3

Суб'єкти моніторингу земельних ресурсів проаналізованих областей

Рік	Волинська обл.	Львівська обл.	Полтавська обл.	Тернопільська обл.
	Суб'єкти моніторингу (відповідно таблиці 14)			
2016–2019	Волинська філія ДУ «Держґрунтоохорона»	лабораторія Державної екологічної інспекції	Полтавська філія ДУ «Держґрунтоохорона»	Тернопільська філія ДУ «Держґрунтоохорона»
2015	Волинській обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість»	лабораторія Державної екологічної інспекції	Полтавська філія ДУ «Держґрунтоохорона»	Тернопільська філія ДУ «Держґрунтоохорона»
2013–2014	Волинська філія державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»	Лабораторія Державної екологічної інспекції	Полтавська філія ДУ «Держґрунтоохорона»	Тернопільська філія державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»
2012	Волинській обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість»	Лабораторія Державної екологічної інспекції	Полтавська філія ДУ «Центрдержродючість» Державної установи «Державний науково-технологічний центр охорони родючості»	ДУ Тернопільський центр «Облдержродючість»
2009–2011	Волинським центром «Облдержродючість»		Полтавський обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість»	ДУ Тернопільський центр «Облдержродючість»
2006–2008	Волинський центр «Облдержродючість»	Лабораторія Державної екологічної інспекції	Полтавський обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість»	ДУ Тернопільський центр «Облдержродючість»

Додаток 3. Продовження

Рік	Волинська обл.	Львівська обл.	Полтавська обл.	Тернопільська обл.
	Суб'єкти моніторингу (відповідно таблиці 14)			
2005	Волинський центр «Облдержродючість»		Полтавський обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість»	
2003–2004	Волинський центр «Облдержродючість»		Полтавський обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість»	ДУ Тернопільський центр «Облдержродючість»
2000–2002	Волинський центр «Облдержродючість»		Полтавський обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції	ДУ Тернопільський центр «Облдержродючість»
1999	Волинська обласна державна проектно-розвідувальна станція хімізації сільського господарства		Полтавський обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції	ДУ Тернопільський центр «Облдержродючість»
1998	Волинська обласна державна проектно-розвідувальна станція хімізації сільського господарства		Полтавський обласний державний проектно-технологічний центр охорони родючості ґрунтів і якості продукції	

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про охорону навколишнього природного середовища. № 1264-XII § розд. V ст. 25 (1991).
2. Про охорону атмосферного повітря. № 2707-XII § розд. I ст. 1. (1992).
3. Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод. № 758 ст. 4 (2018).
4. Гончарук Є.Г., Бардов В.Г., Гаркавий С.І., Яворовський О.П., Акіменко В.Я., Бондаренко Л.О. ... Шевченко О.А. Комунальна гігієна. – Здоров'я, 2006.
5. Про затвердження положення про моніторинг земель. № 661 ст. 1 (1993).
6. Про затвердження Порядку організації та проведення моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря. № 343 (1999).
7. Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря. № 827 (2019).
8. Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод. № 815 (1996).
9. Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод. № 758 (2018).
10. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища у Волинській області за 2006–2019 роки.
11. Інформація про стан навколишнього природного середовища у Волинській області за 1998–2005 роки.
12. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища у Київській області за 2008–2019 роки.
13. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Київській області за 2001 та 2006 роки.

14. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища у Львівській області за 2006–2008, 2012–2019 роки.
15. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Миколаївській області за 2002, 2008–2019 роки.
16. Національні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Миколаївській області за 1998–2001, 2003–2007 роки.
17. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Одеській області за 2008–2019 роки.
18. Звіт про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2007 році.
19. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області в 1998 році.
20. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області за 2008–2019 роки.
21. Річні звіти про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області за 1998–2007 роки.
22. Доповіді про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області за 1999, 2002–2019 роки.
23. Звіти про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області за 1998, 2000 та 2001 роки.
24. Регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Тернопільській області за 2008–2019 роки.
25. Стан навколишнього природного середовища Тернопільської області за 1999–2007 роки.
26. Доповіді про стан навколишнього природного середовища в Харківській області за 2006–2009, 2012–2019 роки.

